

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra obchodního práva

Rozhodné právo v mezinárodním rozhodčím řízení

(The Applicable Law in International Arbitration)

Rigorózní práce

Mgr. Gabriel Achour

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Bc. Jan Brodec, LL.M., Ph.D.

Praha, září 2013

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, za použití pramenů a literatury v ní uvedených a citovaných. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23.9.2013

.....

Gabriel Achour

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Bc. Janu Brodconi, LL.M., Ph.D. za odborné vedení a vstřícný přístup při zpracovávání této rigorózní práce.

OBSAH

OBSAH	I
SEZNAM ZKRATEK	V
ÚVOD.....	1
ROZHODČÍ ŘÍZENÍ A MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V KONTEXTU PROBLEMATIKY ROZHODNÉHO PRÁVA	5
1. Obecně o rozhodčím řízení.....	5
1.1. Rozdíl mezi řízením soudním a rozhodčím.....	6
1.1.1. <i>Soudní řízení</i>	7
1.1.2. <i>Rozhodčí řízení</i>	8
1.2. Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení	10
1.2.1. <i>Mediace a conciliace</i>	11
1.2.2. <i>Technické expertizy</i>	12
1.2.3. <i>Mini-Trial</i>	12
1.2.4. <i>Final (Last) - Offer Arbitration</i>	13
1.3. Druhy rozhodčího řízení.....	13
1.3.1. <i>Rozhodčí řízení institucionální</i>	14
1.3.2. <i>Rozhodčí řízení ad hoc</i>	15
2. Právo rozhodné a mezinárodní právo soukromé.....	16
2.1. Přímá metoda.....	16
2.2. Kolizní metoda	16
2.3. Volba práva rozhodného stranami.....	17
3. Teoretické koncepce v oblasti rozhodčího řízení	18
3.1. Jurisdikční doktrína	20
3.2. Smluvní doktrína	22
3.3. Smíšená doktrína	25
3.4. Autonomní doktrína.....	27

4. Mezinárodní rozhodčí řízení.....	29
4.1. Výhody a nevýhody.....	29
4.2. Prameny práva.....	31
4.2.1. <i>Mezinárodní úmluvy</i>	31
4.2.2. <i>Vnitrostátní prameny práva</i>	33
4.2.3. <i>Normy ovlivňující právní úpravu rozhodčího řízení</i>	33
4.3. Vymezení některých pojmů.....	34
4.3.1. <i>Řízení vnitrostátní a mezinárodní</i>	35
4.3.2. <i>Rozhodčí řízení (nález) domácí a cizí</i>	36
ROZHODNÉ PRÁVO V MEZINÁRODNÍM ROZHODČÍM ŘÍZENÍ	40
5. Předběžný výklad a obecné uvedení.....	40
6. Sudiště a právo rozhodné	42
6.1. Základní pojmové distinkce	43
6.1.1. <i>Sudiště (místo konání rozhodčího řízení)</i>	43
6.1.2. <i>Lex arbitri</i>	44
6.1.3. <i>Řády rozhodčích soudů, pravidla rozhodčího řízení ad hoc</i>	47
6.2. Vliv sudiště (legis arbitri) na rozhodčí řízení	48
6.2.1. <i>Arbitrabilita sporu</i>	48
6.2.2. <i>Veřejný pořádek</i>	49
6.2.2.1. <i>Veřejný pořádek negativní a pozitivní, hmotněprávní a procesní</i>	50
6.2.2.2. <i>Tuzemský a mezinárodní veřejný pořádek</i>	50
6.2.2.3. <i>Veřejný pořádek transnacionální a evropský</i>	51
6.2.2.4. <i>Veřejný pořádek dle českého práva</i>	52
6.2.3. <i>Procesní úprava rozhodčího řízení</i>	53
6.2.4. <i>Místo vydání rozhodčího nálezu</i>	53
6.2.5. <i>Zapojení národních soudů do rozhodčího řízení</i>	54
6.2.5.1. <i>Rozhodování sporu o pravomoc mezi rozhodčí a soudní institucí</i>	55
6.2.5.2. <i>Rozsah pomocné funkce soudů v rozhodčím řízení</i>	56
6.2.5.3. <i>Zrušení rozhodčího nálezu soudem (kontrolní pravomoci soudu)</i>	56
6.2.6. <i>Kolizní normy legis arbitri</i>	58
6.2.7. <i>Aplikace práva evropského v rozhodčím řízení</i>	60

7. Rozhodčí smlouva z pohledu rozhodného práva	62
7.1. Pojmové distinkce	62
7.2. Druhy rozhodčí smlouvy	63
7.2.1. <i>Smlouva o rozhodci</i>	64
7.2.2. <i>Rozhodčí doložka</i>	64
7.3. Výklad rozhodčí smlouvy	65
7.4. Způsobilost stran k uzavření rozhodčí smlouvy	65
7.5. Forma rozhodčí smlouvy	68
7.6. Obsah rozhodčí smlouvy	69
7.6.1. <i>Právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu</i>	71
7.7. Separabilita smlouvy rozhodčí a smlouvy hlavní	72
7.7.1. <i>Důsledky separability pro právo rozhodné</i>	73
7.8. Arbitrabilita	76
7.8.1. <i>Důsledky arbitrability pro právo rozhodné</i>	78
8. Právo rozhodné z hlediska místa výkonu rozhodčího nálezu	84
8.1. Obecné otázky	84
8.2. <i>Lex loci executionis</i>	85
9. Právo rozhodné pro meritum sporu	89
9.1. Výběr <i>legis causae</i> stranami	90
9.1.1. <i>Omezení stran při volbě legis causae</i>	91
9.1.2. <i>Tuzemská právní úprava volby legis causae stranami</i>	93
9.1.2.1. <i>Volba legis causae stranami dle Nařízení Řím I</i>	95
9.2. Absence výběru <i>legis causae</i> stranami	97
9.2.1. <i>Obligatorní aplikace obecných kolizních norem legis arbitri</i>	97
9.2.2. <i>Diskreční pravomoc rozhodců při výběru kolizních norem</i>	98
9.2.3. <i>Přímá aplikace práva rozhodného pro meritum sporu</i>	99
9.2.4. <i>Tuzemská úprava absence výběru legis causae stranami</i>	99
9.2.4.1. <i>Určení legis causae dle Nařízení Řím I při absenci jeho volby stranami</i>	102

10. Další způsoby rozhodování o meritu sporu	104
10.1. Rozhodování dle zásad spravedlnosti.....	105
10.1.1. <i>Aimable compositeur</i>	106
10.2. Lex mercatoria.....	106
10.3. Contrat sans loi	107
ZÁVĚR.....	109
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	112
SUMMARY.....	116
ABSTRAKT	118
ABSTRACT	118
KLÍČOVÁ SLOVA	119
KEY WORDS	119

SEZNAM ZKRATEK

Evropská úmluva	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži podepsaná dne 21.4.1961 v Ženevě, uveřejněná ve Sbírce zákonů vyhláškou Ministerstva zahraničních věcí č. 176/1964 Sb.;
ICC	Mezinárodní obchodní komora (<i>International Chamber of Commerce</i>) se sídlem v Paříži;
Nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17.6.2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy;
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená dne 10.6.1958 v New Yorku, uveřejněna ve Sbírce zákonů vyhláškou Ministerstva zahraničních věcí č. 74/1959 Sb.;
NZMPS	zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (účinný od 1.1.2014);
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník;
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád;
OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;
Rozhodčí pravidla UNCITRAL	Rozhodčí pravidla o mezinárodním rozhodčím řízení, schválená Valnou hromadou OSN dne 15.12.1976 v New Yorku;

UNCITRAL	Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (<i>United Nations Commission on International Trade Law</i>);
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky;
Vzorový zákon UNCITRAL	Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž, schválen roku 1985 rezolucí Valné hromady OSN, revidován roku 2006;
ZMPS	zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním;
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů.

ÚVOD

Vývoj společnosti a její globalizace jsou spojeny s neustálým rozvojem tržních a právních vztahů, které mají vztah k více než jednomu právnímu řádu. S těmito vztahy s mezinárodním prvkem je i přes nejrůznější techniky a postupy preventivního předcházení sporům vyvstávání těchto sporů nevyhnutelně spojeno. Jakkoli je v moderní společnosti řešení sporů jednou z funkcí státu, či lépe řečeno povinností státu, jelikož této povinnosti odpovídá v rovině subjektivních práv zejména právo na soudní ochranu a spravedlivý proces, vyvinuly se vedle soudnictví i jiné techniky řešení sporů, které jsou ze strany právních řádů jednotlivých států více či méně legislativně upraveny. Mezi těmito způsoby řešení sporů, alternativních k soudnímu řízení, je v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem hojně využívaným institutem mezinárodní rozhodčí řízení (mezinárodní arbitráž).

Dojde-li ke sporu ve vztahu s mezinárodním prvkem, může být takovýto spor rozhodován soudem, jenž by mohl být pro jednu ze stran soudem „domácím“. I přes faktickou nezávislost a nestrannost příslušného soudu je případná „domácí“ strana zvýhodněna zejména znalostí daného právního řádu, jazyka, ale i dalšími faktory, jako jsou například vzdálenost apod. Mezinárodní arbitráž v tomto smyslu nabízí stranám možnost podmínky na obou stranách co nejvíce vyrovnat. Klíčovou roli z tohoto pohledu hraje především volba sudiště. Skrze tuto volbu nicméně v příslušném vztahu s mezinárodním prvkem, tedy ve vztahu, v němž jsou dotčeny minimálně dva rozdílné právní řády, přicházejí ke slovu i další právní řády, jejichž právní úprava se stává právní úpravou rozhodnou pro různé fáze či aspekty daného právního vztahu. Je proto možné, aby v rámci mezinárodní arbitráže nabývaly statutu rozhodného práva zejména právní řád rozhodný pro způsobilost každé ze stran uzavřít rozhodčí smlouvu, právní řád, jímž se rozhodčí smlouva řídí materiálně, právní řád rozhodný z hlediska merita sporu (tedy právní řád rozhodný pro smlouvu hlavní, tzv. *lex causae*), právní řád sudiště (*lex arbitri*), jakož i právní řád státu případného uznání a výkonu rozhodčího nálezu (*lex loci executionis*). Vzhledem k povaze mezinárodní arbitráže nelze vyloučit ani možnost aplikace procesních norem odlišných od procesních norem sudiště, kolizních norem dle diskreční úvahy rozhodců, či použití jiných normativních systémů (zásady

spravedlnosti, *legis mercatoria* apod.). Zohlednit je třeba i aplikovatelnost mezinárodních úmluv či nadnárodních právních systémů typu evropského práva.

Předmětem předkládané práce je v souladu s jejím názvem a v souvislosti s výše uvedeným *právo rozhodné v mezinárodním rozhodčím řízení*. Práce má za cíl prozkoumat daný předmět nikoli prismatem konkrétního právního řádu, ale v obecné rovině zohledňující kontext mezinárodního prostředí jako takový. Probrány a představeny tak budou možnosti přístupu k problematice rozhodného práva napříč právními řády. Nicméně vzhledem k tomu, že i obecná materie má své základy v konkrétních právních úpravách, bude v této práci k těmto konkrétním právním úpravám rovněž přihlédnuto. Partikulárním způsobem tak bude učiněno zejména tam, kde konkrétní právní úprava, soudní rozhodnutí či rozhodčí nález prakticky ilustrují danou problematiku. Poněkud rozsáhlejším a systematictější způsobem bude v této práci zohledněna relevantní tuzemská právní úprava, jejíž specifika představujeme ve více kapitolách této práce.

Obsahově je práce členěna do dvou základních částí: *Rozhodčí řízení a mezinárodní rozhodčí řízení v kontextu problematiky rozhodného práva* a *Rozhodné právo v mezinárodním rozhodčím řízení*. Charakter první části je spíše propedeutický, a jejím účelem je stručné představení rozhodčího řízení, teoretických koncepcí o něm pojednávajících, problematika rozhodného práva v souvislostech mezinárodního práva soukromého a specifické rysy rozhodčího řízení mezinárodního. Těžištěm předkládané práce je potom část druhá. V jejím rámci je po stručném představení problematiky rozhodného práva pojednáno o právu rozhodném z hlediska místa konání rozhodčího řízení či vydání rozhodčího nálezu (*lex arbitri*), o právu rozhodném z hlediska rozhodčí smlouvy, o právu rozhodném v procesu uznávání a výkonu rozhodčích nálezů (*lex loci executionis*), o právu rozhodném pro meritum sporu (*lex causae*), jakož i o rozhodování sporu založeném na jiných normativních systémech, než jsou platné právní řády existujících států. Výsledkem by měl být v rámci rozsahových limitací práce ucelený pohled na problematiku rozhodného práva v mezinárodním rozhodčím řízení.

Co se týče zdrojů, vychází předkládaná práce z relevantních právních předpisů i jejich legislativních předloh. Nejdůležitějším obsahovým pramenem je potom odborná literatura, a to jak literatura tuzemská, tak zahraniční. Zohledněny byly jak monografie a komentáře, tak studie a články publikované v odborných periodících (tištěných

i elektronických). Z českojazyčných pramenů bylo ve větší míře čerpáno především z prací Naděždy Rozehnalové, Alexandra J. Bělohlávka, Květoslava Růžičky, Lud'ka Lisseho a Přemysla Rabana. Hojně bylo pracováno i s prameny zahraničními, mezi kterými bylo nejvíce využíváno obsáhlé dílo Bornovo a dále zejména dílo autorů Redferna a Huntera. Autor dodává, že v době finalizace rukopisu bylo publikováno třetí vydání poměrně dosti citovaného díla Naděždy Rozehnalové.¹ Komparací obou vydání bylo zjištěno, že v této práci citované poznatky novým vydáním nepozbývají ničeho ze své platnosti.

Považujeme dále za vhodné upozornit v rámci úvodu i na terminologický úzus, se kterým v této práci pracujeme. V první řadě se jedná o samotný pojem „rozhodčí řízení“. Tohoto pojmu užíváme jednak obecně, a to tam, kde se projednávaná materie týká jak vnitrostátního, tak mezinárodního rozhodčího řízení. Nicméně vzhledem k tomu, že předkládaná práce se týká především mezinárodního rozhodčího řízení, užíváme tohoto pojmu dle kontextu i jako určité zkratky termínu „mezinárodní rozhodčí řízení“. Zcela obdobně užíváme taktéž pojmu „arbitráž“, kterým v závislosti na kontextu můžeme myslet právě i „mezinárodní arbitráž“. Dále upozorňujeme na to, že ne na všech místech důsledně zmiňujeme všechny variace, jež mohou mít co do činění s úlohou „rozhodce“, „rozhodců“, nebo „rozhodčích institucí“. Vzhledem k tomu, že způsob rozhodování sporu vyplyne vždy až z konkrétní podoby rozhodčího řízení, je v rámci této práce na obecné rovině užíváno převážně pouze jednoho z těchto pojmů (např. „normy *legis causae* určené *rozhodcem*“). Je třeba mít na paměti, že v takovém případě jsou ostatní zmíněné varianty v tomto pojmu implicitně obsaženy. Co se týče latinských pojmů, užíváme českých rodů i tam, kde se příslušné slovo v latině svým rodem liší (píšeme tedy „ten *lex arbitri*“ – dle českého „ten zákon“, nikoli „ta *lex arbitri*“, což by vyplývalo z latinského řazení slova „*lex*“ mezi feminina). Nakonec upozorňujeme i na způsob užívání pojmu „rozhodné právo“. Tohoto pojmu užíváme v jeho širokém významu, srovnatelném s anglickým termínem *applicable law*.²

¹ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008.

² Pro vymezení tohoto pojmu viz např.: „*Applicable law is a specific concept of private international law and refers to the national law that governs a given question of law in an international context*. Dostupné z [www: <http://ec.europa.eu/justice/glossary/>](http://ec.europa.eu/justice/glossary/). Veškeré odkazy na online zdroje citované v této práci byly funkční před jejím odevzdáním; kontrolováno ke dni 24.5.2013.

Rozhodným právem proto nemyslíme pouze *lex causae*, ale i právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu, právo rozhodné z hlediska procesní úpravy rozhodčího řízení apod. Jedná se tedy na obecné rovině o všechny právní normy, které mohou ve fázi od uzavření rozhodčí smlouvy až do výkonu rozhodčího nálezu rozhodnout o řešení právních otázek v této souvislosti vyvstávajících.

ROZHODČÍ ŘÍZENÍ A MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V KONTEXTU PROBLEMATIKY ROZHODNÉHO PRÁVA

1. OBECNĚ O ROZHODČÍM ŘÍZENÍ

Rozhodčí řízení (neboli arbitráž) má své dlouhodobé a pevné místo v oblasti způsobu řešení sporů, a to zejména mezi obchodníky. Rozhodčí řízení představuje relativně jednoduchou, neformální, neveřejnou a rychlou cestu k získání závazného a vykonatelného právního titulu. Charakter a průběh rozhodčího řízení je vzhledem k velké míře autonomie v oblasti procesní úpravy řízení odvislý především od smluvních ujednání stran o tomto řízení a jejich chování během tohoto řízení. Strany uzavírající mezi sebou rozhodčí smlouvu by proto měly zvážit, zda vzhledem ke všem okolnostem a povaze jejich existujícího či možného budoucího sporu a vzhledem ke specifikům rozhodčího řízení, pro ně arbitráž bude skutečně přínosem v porovnání s řízením soudním či jiným alternativním způsobem řešení sporů. Arbitráž totiž může proběhnout jak formou víceméně pouze „řízeného“ dialogu dvou jinak partnerských stran, snažících se spíše než o dosažení jednostranného rozhodnutí o nalezení kompromisu, jenž umožní oběma stranám další spolupráci, tak formou zdlouhavého procesu, jehož zdlouhavost a náročnost bude pramenit ze skutečnosti, že jedna ze stran zvolila institutu rozhodčího řízení pouze za účelem oddálení konečného rozhodnutí ve věci.

Je potřeba uvést, že k samotnému vymezení institutu rozhodčího řízení přistupuje každý z autorů odborné literatury vždy poněkud svébytným způsobem, odvíjejícím se zejména od jeho teoretického chápání tohoto právního institutu. Přesto však lze dle našeho názoru v rámci jednotlivých přístupů k tomuto tématu najít určitý názorový průsečík či obsahovou shodu. Rozhodčí řízení můžeme proto pro potřebu předběžných úvah vymežit jako *konsenzuální postoupení řešení sporu třetí straně – soukromému rozhodci (případně rozhodcům či rozhodčí instituci), vybranému stranami za účelem vydání závazného rozhodnutí*.³

³ Viz např. Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 1-2; Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International, 2012, str. 4; Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 42; Růžička, K.

Absolutním základem rozhodčího řízení jako specifického způsobu řešení sporů, je tedy především:

- existence sporu mezi stranami,
- dohoda stran ohledně tohoto způsobu řešení sporu,
- přípustnost projednání sporu tímto způsobem v rámci dotčených právních řádů (tj. obvykle právním řádem *místa konání* rozhodčího řízení či *vydání* rozhodčího nálezu a právním řádem jeho *výkomu*).⁴

Z hlediska širšího kontextu rozhodčího řízení je tento výčet vhodné doplnit o další předpoklady, kterými jsou zejména:

- soukromá osoba určená a jmenovaná za účelem rozhodnutí sporu (rozhodce, rozhodci, rozhodčí instituce),
- řízení sporného charakteru, umožňující oběma stranám sporu prezentovat svá tvrzení a předložit pro ně důkazy,⁵
- vydání závazného (a zpravidla též konečného)⁶ nálezu.

Další obecná charakteristika rozhodčího řízení bude zmíněna a vyplyne z následujících bodů této práce, které se zabývají specifiky a rozdíly mezi řízením rozhodčím a řízením soudním.

1.1. Rozdíl mezi řízením soudním a rozhodčím

Jakkoli je cíl rozhodčího i soudního řízení v obecné rovině v podstatě tentýž – tedy závazné a vykonatelné rozhodnutí sporu mezi stranami nezávislou třetí osobou, jsou mezi oběma druhy řízení poměrně zásadní rozdíly, na základě kterých si strany jeden nebo druhý způsob řešení sporu obvykle vybírají. Výhody i nevýhody rozhodčího řízení budou pojednány v kapitole 4 této práce, a to přímo v souvislosti s mezinárodním

Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, str. 19.

⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 42.

⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International, 2012, str. 6.

⁶ Rozhodčí řízení je v zásadě jednoinstanční. Na případném přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci by se strany musely obvykle výslovně dohodnout.

rozhodčím řízením. V této části práce proto v rámci počátečních úvah pouze stručně nastíníme oba druhy řízení vzhledem k jejich specifickým a nejmarkantnějším rozdílům.

1.1.1. Soudní řízení

Soudní moc je jednou ze tří základních podob moci veřejné. Soudnictví je tedy nutno považovat za činnost a funkci státu. V rámci soudnictví rozhodují nezávislé soudy (orgány veřejné moci), respektive nezávislí soudci (úřední osoby) o závazném řešení konkrétních sporů skrze aplikaci platných a účinných právních norem. Způsob rozhodování je upraven všeobecně závaznými veřejnoprávními normami (zpravidla kogentní povahy) – občanským právem procesním daného státu, jehož smyslem je dosáhnout spravedlivého projednání věci.⁷ Stát výkon soudnictví musí zajistit, zajištění výkonu soudnictví je jeho povinností, které v rovině subjektivních práv odpovídají zejména právo osob na soudní ochranu a na spravedlivý proces, jež jsou uznávána napříč demokratickými státy a tudíž zakotvena krom národních právních řádů též v řadě mezinárodních úmluv.

Soudce je úřední osobou⁸ (vykonává veřejnou funkci),⁹ na kterou jsou obvykle kladeny poměrně přísné kvalifikační (a morální) předpoklady.¹⁰ Jakožto úřední osoba potom soudce obvykle požívá v rámci právního řádu zvláštní ochrany, spojené zejména s trestněprávním postihem zasahování do jeho nezávislosti.

Při rozhodování sporu postupuje soud vždy v souladu s kogentními procesně právními předpisy místa soudu (*lex fori*). Těmito normami jsou jak strany, tak soud vázáni a nemohou se od těchto norem odchýlit, pokud tak tyto normy samy nestanoví. Mezi tyto normy lze zahrnout i tzv. kolizní normy, tedy právní normy, jejichž funkcí je určení rozhodného práva v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem. Soudce je povinen tyto právní normy aplikovat, přičemž obvykle nemá v této věci diskreční úvahu.

Co se týče hmotněprávní povahy věci, je v souvislosti se soudním řízením nutno uvést, že strany v rámci soukromoprávního vztahu s objektivním mezinárodním prvkem

⁷ Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, str. 19.

⁸ Srov. ustanovení § 127 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁹ Srov. ustanovení § 74 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹⁰ Srov. zejména ustanovení § 60 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

(zejména obchodních transakcí) v zásadě mají všemi právními řády ponechánu možnost volby práva rozhodného pro meritum věci (*lex causae*), jakož i volbu soudu (tzv. prorogace). Zvoleným právem však musí být platný právní řád existujícího státu, přičemž tato volba je z hlediska rozhodování soudu dále omezena jednak tzv. imperativními (nutně použitelnými) právními normami, jež se aplikují vždy bez ohledu na učiněnou volbu *legis causae*, jakož i tzv. veřejným pořádkem.¹¹ V rámci soudnictví tudíž nelze rozhodovat na základě jiných normativních systémů, tj. např. na základě *legis mercatoria*, zásad spravedlnosti, způsobem *aimable compositeur* apod.¹²

1.1.2. Rozhodčí řízení

Na rozdíl od soudnictví, které je výkonem veřejné moci, je arbitráž chápána jako rozhodování sporů soukromými osobami. Jednotlivé teoretické koncepce, jež se etablovaly v oblasti právní vědy zabývající se rozhodčím řízením, se liší ponejvíce v odpovědi na otázku týkající se na povahu rozhodčí smlouvy a na původ oprávnění rozhodce spory mezi stranami závazně rozhodovat. Zatímco dle smluvní teorie má rozhodčí smlouva hmotněprávní charakter a rozhodce odvozuje svou pravomoc spor rozhodnout od zmocnění stran (na základě kterého sporná práva a povinnosti stran „narovnává“), dle jurisdikční teorie je rozhodčí smlouva smlouvou procesní a rozhodovací pravomoc rozhodce jako taková je odvozena od zákonného rámce, byť je mu rozhodnutí sporu svěřeno dohodou stran.¹³

Obě doktríny se nicméně neliší v tom názoru, že rozhodce je osobou soukromou, nikoli osobou úřední. Rozhodce v zásadě nemusí mít k výkonu rozhodčí činnosti žádnou speciální kvalifikaci. Rozhodcem může být zpravidla pouze fyzická osoba, i když existují i právní úpravy, ve kterých může rozhodcem být osoba právnická.¹⁴ Fyzická osoba musí být zpravidla plně způsobilá k právním úkonům, zletilá a bezúhonná.¹⁵ Pro rozhodování některých druhů sporů ovšem *lex arbitri* může stanovit

¹¹ Podrobněji se všem výše uvedeným pojmům věnujeme v dalších kapitolách této práce.

¹² Srov. kapitolu 10 této práce.

¹³ V podrobnostech viz kapitolu 3 této práce.

¹⁴ „(...) other jurisdictions permit juridical persons to serve as arbitrators, although in practice this is unusual.“ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International, 2012, str. 136.

¹⁵ Srov. ustanovení § 4 odst. 1 ZRŘ.

i kritéria přísnější.¹⁶ Odlišná kritéria může stanovit rovněž sama rozhodčí smlouva nebo rozhodčí řád rozhodčí instituce. Vzhledem ke svému postavení jakožto soukromé osoby nepoživá rozhodce obvykle zvýšené trestněprávní ochrany.¹⁷

Co se týče procesní stránky rozhodčího řízení, je volba sudiště obvykle spojena (nejenom) s volbou procesních norem právního řádu sudiště (*lex arbitri*). Nemusí tomu tak ovšem být zcela pravidelně, jelikož strany mají možnost zvolit si libovolně i tyto právní normy, ačkoli tak v praxi činí spíše výjimečně.¹⁸ Co se týče předpisů upravujících rozhodčí řízení, tyto předpisy charakterizuje obvykle spíše dispozitivní než kogentní způsob úpravy. Stranám sporu je tak v této věci ponechán značný autonomní prostor, který mohou vyplnit vlastními pravidly, či mezi sebou učinit závaznými pravidla vypracovaná rozhodčí institucí. Autonomie stran a rozhodců, pokud jde o stanovení pravidel, je obvykle omezena pouze principem řádného procesu.¹⁹ Totéž lze v zásadě říci i o vázanosti rozhodců kolizními normami *legis arbitri*. Rozhodci se obvykle v této věci těší diskreční pravomoci, která jim dovoluje neaplikovat striktně kolizní normy *legis arbitri*, ale kolizní normy zohledňující okolnosti daného případu. V rámci některých právních řádů ovšem rozhodci tuto diskreci nemají (například v České republice, v podrobnostech viz kapitolu o právu rozhodném pro meritum sporu).

O meritum sporu bude v praxi nejčastěji rozhodováno dle práva rozhodného pro meritum sporu zvoleného stranami. V případě absence této volby stranami bude toto právo určeno rozhodci buď diskreční kolizní úvahou, či aplikací kolizních norem bez možnosti diskrece. Některé právní řády dokonce umožňují rozhodcům aplikovat určité hmotné právo přímo, tj. bez kolizní úvahy. Specifikem rozhodčího řízení je potom též rozhodování dle jiných normativních systémů, než jakými jsou platné právní řády existujících států. Rozhodci tak mohou (povětšinou na základě výslovného ujednání

¹⁶ Srov. ustanovení § 4 odst. 4 ZRR, který ve spojení s ustanovením § 35b ZRR mimo jiné stanoví, že rozhodce určený pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv musí být bezúhonný a musí získat vysokoškolské vzdělání v oboru právo.

¹⁷ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 190.

¹⁸ „Ačkoli je volba procesních pravidel spíše výjimečná, většina předpisů *legis arbitri* ji nezakazuje.“ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 329. V podrobnostech o tomto tématu viz kapitolu této práce pojednávající o problematice sudiště.

¹⁹ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 335.

stran) o meritu sporu rozhodnout též dle zásad spravedlnosti (*ex aequo et bono*), vystupovat v řízení jako *aimable compositeur*, aplikovat *lex mercatoria* apod.²⁰

1.2. Alternativní řešení sporů a rozhodčí řízení

Pro označení alternativního řešení sporů (*alternative dispute resolution*) byla obecně přijata a vžila se zkratka „ADR“. O něco menší shoda však v odborné literatuře vládne v otázce vztahu mezi rozhodčím řízením a ADR. Jinými slovy lze se setkat s různými názory na oprávněnost zařazení rozhodčího řízení mezi ADR. Otázka možnosti tohoto zařazení logicky vyplývá z pojetí definice ADR a rozhodčího řízení. V této otázce se lze setkat se dvěma hlavními přístupy.

Prvý z nich definuje ADR, stručně řečeno, jako způsob řešení sporu bez jakékoli ingerence veřejné moci. Strany se vybranému způsobu řešení sporu dobrovolně podřídí, jmenují osoby, které řešení sporu zprostředkovávají (nikoli autoritativně rozhodují), postup řízení není upraven žádnou procesní normou, výsledkem procesu je nezávazný návrh dohody (který teprve vtělením do smlouvy mohou strany učinit mezi sebou závazným) a mezi všemi zúčastněnými osobami existují smluvní vztahy.²¹ Vzhledem k výše uvedenému je tedy zřejmé, že do takto pojatého ADR rozhodčí řízení zařadit nelze.²²

Druhý přístup chápe ADR jako jakýkoli jiný způsob řešení sporu, než je soudní řízení. Chápeme-li množinu ADR jako množinu všech možných způsobů řešení sporů jiných, než řešení sporu v soudním řízení, je zřejmé, že rozhodčí řízení budeme do množiny ADR zařazovat.²³

V následujících částech této práce stručně představíme nejčastěji používané a proto svým způsobem ustálené a pojmově fixované ADR. Všechny níže uvedené způsoby řešení sporů náleží do ADR v rámci obou výše zmíněných přístupů k této

²⁰ Podrobněji k těmto způsobům rozhodování sporů viz kapitolu 10 této práce.

²¹ Existence smluvního vztahu mezi stranami a rozhodcem, tzv. rozhodcovské smlouvy, je částí odborné literatury popírána. V podrobnostech k této problematice viz dále kapitolu 3 této práce věnovanou teoretickým koncepcím rozhodčího řízení či kapitolu 7 pojednávající o rozhodčí smlouvě.

²² Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 18.

²³ Raban P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 42.

problematicke, jelikož jsou alternativní k soudnímu řešení sporů, a nejsou ve svém průběhu nijak „podpírány“ či doplňovány ze strany orgánů veřejné moci. Výsledkem všech níže zmíněných způsobů řešení sporů je nezávazný návrh, který bez dalšího smluvního ujednání nemůže být pro strany závazným (natož vykonatelným) právním titulem. Na rozdíl od arbitráže tedy původní rozhodnutí smluvní strany řešit spor některým z níže uvedených ADR nemůže pro tuto stranu skončit pouze v rámci příslušného ADR (bez dalšího) závazným způsobem.

1.2.1. Mediace a konciliace

Mediace i konciliace jsou pojmy označující dle většiny autorů v zásadě tentýž způsob řešení sporů.²⁴ Pokud je již rozdíl mezi nimi zmiňován, bývá konciliace považována za jakýsi vyšší stupeň mediace. Dle tohoto pojetí mediátor toliko zprostředkovává a umírňuje názory obou stran a obě dvě se snaží přesvědčit o nutnosti nalezení kompromisu (činí tak ovšem odděleně – tedy jedná vždy jen s jednou stranou sporu). Konciliátor naproti tomu jako nestranný a neutrální účastník obě strany sporu vyslechne, a poté sám aktivně navrhne dle jeho názoru spravedlivé uspořádání práv a povinností mezi oběma stranami.²⁵

V každém případě však jde o způsob řešení sporu, jehož předpokladem je vůle stran touto cestou svůj spor řešit. Průběh mediace/konciliace je na této vůli zcela závislý, a to v celém svém průběhu, nelze proto bez ní dosáhnout závazného řešení sporu. Mediátor/konciliátor může vycházet pouze z informací či dokumentů, které mu strany dobrovolně poskytnou, nemá oprávnění využít k některým pomocným úkonům soud. Celý proces tak může velmi ovlivnit zejména důvěra stran v osobu mediátora/konciliátora či jeho faktická autorita. Náklady a poplatky jsou řešeny formou smlouvy s mediátorem/konciliátorem. Výsledkem mediace/konciliace je nezávazný návrh řešení sporu, který strany buď vtělí do smluvního narovnání svého závazkového vztahu, či využijí jiného způsobu řešení sporu. Řešení sporu formou mediace/konciliace nabízí jako variantu arbitráže rovněž mnoho rozhodčích institucí, např. *American*

²⁴ Viz např. Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. str. 14.

²⁵ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 46.

Arbitration Association nebo ICC, které vydávají i řády, jimiž se tento způsob řešení sporů řídí. Strany mohou při postupu rovněž využít například vzorový zákon UNCITRAL pro conciliaci.²⁶

1.2.2. Technické expertizy

Výše bylo uvedeno, že strany si v rozhodčí smlouvě mohou zvolit rozhodce například i dle jeho kvalifikačních předpokladů. Rozhodcem tedy mohou určit odborníka v určité specifické oblasti, což bude vhodné především tam, kde předmět a okolnosti plnění předpokládají určité speciální znalosti. Strany ovšem nemusí vždy svůj spor řešit skrze arbitráž, ale tam, kde je možné spor vyřešit jeho vyhodnocením expertem, se technická expertiza jeví jako nejlepší řešení. Zejména u dlouhodobých a technicky náročných projektů by bylo řešení případných sporů skrze soudní řízení mnohdy zcela neefektivní, jelikož by celý proces časově velmi prodloužilo. Uvedená forma ADR je tedy především vhodná všude tam, kde jsou technické znalosti pro řešení sporu přínosnější, než znalosti právní, a kde lze problém často odstranit pouhým kvalifikovaným zhodnocením a návrhem řešení ze strany experta.

1.2.3. Mini-Trial

Počátky tohoto způsobu řešení sporu jsou spatřovány v případě *Telecredit Inc. v. TRW*,²⁷ kde strany sporu po dva a půl roku trvajícím a velmi nákladném soudním řízení, které nespělo k rozhodnutí, jmenovaly po jednom profesionálním vyjednavaci na každé straně a neutrální třetí osobu s nezávazným poradním míněním. Strany byly takto schopny během velmi krátké doby uzavřít smlouvu o narovnání. V rámci řešení sporu tedy bylo navozeno jisté „quasi-judiciální“ prostředí, byť měla neutrální osoba jen „poradní mínění“, a spor byl narovnán na základě smlouvy. Lze se dále setkat s variantou mini-trialu, které se vedle neutrální třetí osoby účastní za každou stranou osoby s rozhodovacími pravomocemi (např. statutární orgány či vedoucí zaměstnanci

²⁶ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, Srov. např. Sekolec, J., *Introduction to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation*, Yearbook Commercial Arbitration, Volume XXVII-2002. The Hague: Kluwer Law International, 2002, s. 398.

²⁷ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 21.

právní osoby), které mají kompetence skrze narovnání či jiná dvoustranná právní jednání výsledky mini-trialu okamžitě uskutečňovat. V takovém případě je mini-trial obvykle dvou až tří denní záležitostí, přičemž strany buď svůj závazkový vztah narovnají, nebo využijí jiného způsobu řešení sporu.²⁸

1.2.4. Final (Last) - Offer Arbitration

Někdy je tento způsob rozhodování sporů nazýván též „*baseball arbitration*“, a to díky užívání v souvislosti s platy hráčů v baseballové lize Spojených států amerických.²⁹ Tento způsob řešení sporu může nabýt i formy arbitráže. Specifikem je zde spíše způsob rozhodování. Každá ze stran po vzájemných jednáních učiní poslední návrh ohledně přijatelné výše plnění (obvykle v zalepené obálce), kterou předá rozhodci. Ten je potom oprávněn toliko vybrat ten z návrhů, který se mu zdá být přijatelnější. Nabídky stran nemůže nijak modifikovat, což by mělo strany vést ke snaze o podání rozumné nabídky. V případě, že strana navrhne extrémně nízkou či naopak horentní výši plnění, musí počítat s tím, že rozhodce bude pravděpodobně považovat za přiměřenější variantu druhé strany.³⁰

1.3. Druhy rozhodčího řízení

S rozdělením rozhodčího řízení na řízení ad hoc a řízení institucionální se lze setkat napříč odbornými publikacemi. Vzhledem k obecnému přehledu, který má tato práce za cíl podat, nečiníme již v rámci institucionálního rozhodčího řízení rozdíl mezi rozhodčími soudy zřízenými na základě zákona a tzv. arbitrážními centry, právníckými osobami zřízenými dle norem konkrétního soukromého práva. V zásadě se lze ztotožnit s touto částí odborné literatury, která kritizuje tolerování legislativních rozdílů mezi těmito dvěma druhy subjektů, vedoucí obvykle k jisté „monopolizaci“ postavení rozhodčího soudu zřízeného zákonem. Trendy ve vyspělých státech vedou spíše směrem

²⁸ Moses, M.L. *The principles and Practice of International Commercial Arbitration*. New York: Cambridge University Press, 2012, str. 16.

²⁹ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 8.

³⁰ Moses, M.L. *The principles and Practice of International Commercial Arbitration*. New York: Cambridge University Press, 2012, str. 16.

k liberalizaci soukromého sektoru, do nějž rozhodčí řízení – rozhodování sporů soukromými osobami, náleží.³¹

1.3.1. Rozhodčí řízení institucionální

Rozhodčí institucí je možno myslet celou škálu různých entit, stálými rozhodčími soudy zřízenými na základě zákona počínaje a rozhodčími středisky, centry či asociacemi rozhodců konče. „Institucionalizaci“ zde reprezentují především jisté prvky stálosti, které nelze nalézt v případech rozhodčího řízení ad hoc. Tyto stabilní prvky mohou spočívat především v existenci:

- vlastních rozhodčích řádů či pravidel rozhodčího řízení institucí, které nahrazují dohody stran ohledně procesní podoby řízení,
- seznamů rozhodců, jež pravděpodobně budou ochotni případný spor rozhodnout a jež mohou být vybráni stranami či postupem dle rozhodčího řádu nebo pravidel rozhodčího řízení dané rozhodčí institucí,³² (v tomto smyslu může být rozhodčí instituce tzv. jmenovací autoritou, neboli *appointing authority*),
- podpůrného administrativního aparátu,
- stálého sídla.

Lze tedy shrnout, že: „Rozhodčí soud se liší od senátu ustanoveného ad hoc tím, že má obvykle sídlo, statut, statutární orgány jednající jeho jménem, předem připravená pravidla řízení (...), předem připravená pravidla o nákladech řízení a stálý administrativní aparát zabezpečující průběžně agendu jak soudu, tak jednotlivých řízení.“³³

³¹ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 302.

³² Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31.7.2008: „I jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy (...) mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí. Pravidla těchto soukromoprávních subjektů pro určení rozhodců se považují za dohodu obsaženou v rozhodčí smlouvě ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 RozŘ [ZRŘ].“ Přestože byl tento názor nejprve judikaturou Nejvyššího soudu opuštěn Stanoviskem Velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.5.2011, je dnes na základě nedávné novelizace ustanovení § 7 odst. 1 a ustanovení § 19 odst. 4 ZRŘ, právním názorem platným, budou-li rozhodčí pravidla dané instituce přiložena k rozhodčí smlouvě. Viz. Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 426.

³³ Zahradníková, R. *Institucionální rozhodčí řízení*, I. část. Obchodní právo, 2007, č. 8, str. 8.

Výhodou institucionální arbitráže je určitý stupeň jistoty, zejména co do zázemí, kvalifikace rozhodců, předvídatelnosti (nákladů, postupu dle řádu či pravidel) apod. Mezi nejznámější rozhodčí instituce patří International Chamber of Commerce (ICC), International Centre for Dispute Resolution (ICDR), the London Court of International Arbitration (LCIA), the Singapore International Arbitral Centre (SIAC), Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Chamber aj.

1.3.2. Rozhodčí řízení ad hoc

V kontrastu s rozhodčím řízením institucionálním je rozhodčí řízení ad hoc charakterizováno jistou „jedinečností“, kdy žádný z aspektů tohoto řízení nepřesáhne svým trváním toto řízení samotné (samozřejmě vyjma rozhodčího nálezu). Strany veškeré vztahy a aspekty související s rozhodčím řízením upraví samy, bez využití rozhodčí instituce. Strany samozřejmě mohou řízení na základě dohody podřídit řádům rozhodčích institucí nebo využít například Rozhodčích pravidel UNCITRAL. V rozhodčím řízení ad hoc tedy rozhoduje osoba (nebo osoby) vybraná stranami dle jejich úvahy, případně tento výběr svěří třetí osobě (*appointing authority*). Vyloučit nelze ani jmenování rozhodců soudem v rámci jejich pomocné funkce. Na rozdíl od institucionální arbitráže je ad hoc arbitráž možné více přizpůsobit konkrétním požadavkům stran sporu.

2. PRÁVO ROZHODNÉ A MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ

Každý stát má své vlastní mezinárodní právo soukromé, které je souborem zvláštních právních norem, které jsou určeny výlučně pro úpravu soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem,³⁴ tedy vztahů, kde jsou dotčeny právní řády více států. Stát proto skrze své normy mezinárodního práva soukromého reguluje míru zohlednění cizích právních řádů v rámci svého právního řádu, rozhoduje o tom, zda vůbec připustí použití jiného právního řádu a v jaké míře.³⁵ Ačkoli tedy národní právní řády použitelnost cizích právních řádů regulují, je vzhledem k zásadě legální licence a principu smluvní autonomie základním způsobem určení rozhodného práva ve vztazích s mezinárodním prvkem dohoda smluvních stran. V případě absence této dohody existují v rámci mezinárodního práva soukromého dvě metody určení rozhodného práva, a to metoda přímá a metoda kolizní.

2.1. Přímá metoda

V rámci přímé metody hrají nejdůležitější roli mezinárodní úmluvy, které se stávají součástími národních právních řádů, a proto přímo upravují jednotným způsobem práva a povinnosti smluvních stran. Jinými slovy tedy přímo (bezprostředně), bez odkazu na cizí právní řád (tj. hmotněprávně), stanoví práva a povinnosti účastníků právního poměru s mezinárodním prvkem. „*Sjednáním přímých norem příslušné státy odstraní pro vymezený okruh právních vztahů rozdíly ve svých právních řádech a nahradí jejich úpravu jednotnou úpravou obsaženou v přímých normách.*“³⁶

2.2. Kolizní metoda

Kolizní metoda využívá k úpravě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem kolizní normy. Kolizní norma je právní normou, umožňující při existenci vztahu k více právním řádům určit jeden, jenž bude aplikován. Kolizní normy

³⁴ Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 21. K pojmu mezinárodního prvku viz níže výklad o mezinárodním rozhodčím řízení.

³⁵ Bříza, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 5.

³⁶ Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 24.

neupravují přímo a věcně práva a povinnosti účastníků daného právního vztahu, ale na základě určitých kritérií určí právní řád státu, kterým se tato práva a povinnosti řídí.³⁷ Kolizní normy jsou obvykle výsledkem národní legislativy, v českém právním řádu je v současné době kolizní úprava obsažena zejména v ZMPS. Kolizní normy ovšem může obsahovat a mezi státy je tak unifikovat i mezinárodní úmluva, příkladem lze uvést Římskou úmluvu o právu rozhodném pro závazkové vztahy.³⁸ Kolizní úprava je obsažena také v právních předpisech EU, nejvhodnější je v této souvislosti zmínit Nařízení Řím I, o kterém bude rovněž níže podrobněji pojednáno.

2.3. Volba práva rozhodného stranami

Jelikož je v oblasti soukromého práva hlavním principem autonomie vůle stran, mohou si dle většiny právních řádů tyto strany zvolit, kterým právním řádem se jejich smluvní vztah bude řídit. Strany tímto postupem mohou zejména vyloučit „překvapivá“ určení právního řádu dle národních kolizních norem, jakož i posouzením jednotlivých právních řádů vybrat pro svůj smluvní vztah právní řád nejlépe jim vyhovující. V rámci předběžných úvah lze velice stručně předestřít, že v rámci soudního řízení mají strany na výběr toliko z platných hmotněprávních právních předpisů právních řádů existujících států. V případě rozhodčího řízení je toto spektrum obvykle rozšířeno o možnost volby nestátních normativních systémů, jako jsou zásady spravedlnosti, *lex mercatoria* ad. Strany mají obvykle i možnost volby procesních norem pro rozhodčí řízení.

³⁷ Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 23.

³⁸ Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsaná v Římě 19.7.1980, vyhlášená pod č. 64/2006 Sb.m.s.

3. TEORETICKÉ KONCEPCE V OBLASTI ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

Teoretické koncepce v oblasti rozhodčího řízení představují přístupy, perspektivy a pozice, z jakých se odborníci na toto téma pokoušejí uchopit právní institut rozhodčího řízení jako celek, a poskytnout tak odvětví rozhodčího řízení pojmová a teoretická východiska, umožňující zodpovězení otázek, které v souvislosti s rozhodčím řízením vyvstávají. Jednotlivé teoretické koncepce se tedy snaží uchopit rozhodčí řízení jako celek a vyslovit se k jeho celkové povaze. Snaží se proto postihnout zejména principy stojící v základech rozhodčího řízení a prostupují tímto právním institutem jako celkem. V odborné literatuře zabývající se rozhodčím řízením lze nalézt značné množství koncepcí, které se navzájem odlišují mnohdy zcela zásadním způsobem. Jejich jednotícím prvkem je však snaha postihnout a ozřejmit zejména vztah státu a rozhodčího řízení. V konkrétnější rovině lze za hlavní předmět zájmu jednotlivých teoretických koncepcí označit vztah mezi vůlí stran podřídit řešení otázek vyplývajících z jejich smluvního vztahu soukromé osobě a veřejnou mocí, jež je vtělena do právního řádu určitého státu, a jež si osobuje nárok tuto vůli smluvních stran regulovat. Jinými slovy úhelným kamenem se stává zejména otázka míry nezávislosti vůle stran v oblasti rozhodčího řízení na dotčených právních řádech.

Jelikož jednotlivé teoretické koncepce se pokoušejí uchopit rozhodčí řízení jako celek a dobrat se jeho základních principů, je zřejmé, že tyto teoretické přístupy mají vliv na celkové chápání rozhodčího řízení včetně všech s ním souvisejících aspektů. Za nejdůležitější z nich je možno považovat zejména možnost ingerence národních soudů do průběhu rozhodčího řízení. Jednotlivé teoretické přístupy se zde odlišují již v samém názoru na přípustnost takovéto ingerence. Pokud ji připouštějí, snaží se následně vymezit její žádoucí rozsah. Dalším aspektem rozhodčího řízení, kde se významně projevují rozpory mezi jednotlivými teoretickými koncepcemi, je právní postavení rozhodců či rozhodčích institucí. Pojetí rozhodce jakožto „zmocněnce stran“ mu v podstatě ponechává stejně široké spektrum možností jednání, jako mají samy smluvní strany. Oproti tomu chápání rozhodce z pozice veřejné moci, tzn. jeho připodobňování k pozici soudce, jej omezuje v té samé míře, což se projevuje například při výběru rozhodného práva skrze kolizní normy mezinárodního práva soukromého příslušného státu. Diference mezi jednotlivými teoretickými koncepcemi lze konečně

předběžně demonstrovat i na pojetí samotného rozhodčího nálezu, který může být v závislosti na zastávané teoretické koncepci chápán jako soukromoprávní dohoda stran (tj. vlastně jako novace daného právního vztahu) nebo naopak jako akt aplikace práva podepřený veřejnou mocí, nejvíce podobný soudnímu rozhodnutí.

Lze tedy shrnout, že jednotlivé teoretické koncepce představují rozdílné pozice, které lze charakterizovat předběžně tak, že na jedné straně je rozhodčí řízení chápáno jako právní institut určitým způsobem podepřený veřejnou mocí. Na druhé straně pak stojí pojetí rozhodčího řízení jakožto transnacionálního soukromoprávního způsobu řešení sporů, který je zcela nezávislý na státu.³⁹ Stručně řečeno jednotlivé teoretické koncepce se liší především svou odpovědí na otázku, zda je rozhodčí řízení svou povahou právním institutem soukromoprávním či veřejnoprávním.⁴⁰ Krom povahy rozhodčího řízení a souvisejících aspektů se rozpor mezi jednotlivými doktrinárními názory – zejména pak mezi jejich dvěma krajními polohami, tj. doktrínou smluvní a doktrínou jurisdikční, projevují již v samotném nazírání na povahu rozhodčí smlouvy. Jedná se o tzv. materiálněprávní (hmotněprávní) a procesněprávní pojetí rozhodčí smlouvy. Obě tato pojetí probereme v rámci rozboru jednotlivých teoretických přístupů.

Vzhledem k tomu, že teoretické koncepce se zabývají rozhodčím řízením jako celkem⁴¹, je vhodné tyto přístupy osvětlit již před konkrétním a podrobným rozpracováním jednotlivých dílčích kapitol. V následující části této práce proto jednotlivě představíme základní teoretické koncepce etablované v oblasti rozhodčího řízení. Vzhledem k tématu této práce tak učiníme vždy s přihlédnutím ke konsekvencím, jež ta která teoretická koncepce představuje pro problematiku rozhodného práva v rozhodčím řízení. Závěrem je třeba zdůraznit slovy P. Rabana, že: *„Tento spor však není jen neplodným slovíčkařením, neboť má velmi aktuální právní důsledky, nutnost jejichž řešení vyvstala před naší jurisdikcí v druhé polovině 90. let*

³⁹ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 53.

⁴⁰ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 43.

⁴¹ K významu teoretických přístupů pro rozhodčí řízení jako celku poznamenává např. Gaillard: *„Each one of these representations is in a position to respond to any and all questions that may arise in the field, be they in connection with the arbitrators' power to adjudicate, the entire arbitral process, or the fate of the ensuing award.“* Gaillard, E. *Legal Theory of International Arbitration*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010. str. 151.

a řeší se doposud.⁴² Analýza způsobu nazírání na právní institut rozhodčího řízení má skutečně i významné praktické konsekvence⁴³, jelikož nejen pro účely právní teorie, ale i pro účely právní praxe je vhodné seznámit se především s tím, jakou doktrínu zastávají a promítají do své judikatury nejvyšší a nejdůležitější soudy v konkrétní zemi. Toto vědomí může významně ovlivnit postup stran před soudními orgány, včetně volby argumentace v soudním sporu.

3.1. Jurisdikční doktrína

Zastánci jurisdikční doktríny považují za základ rozhodčího řízení vůli státu delegovat na rozhodce právo rozhodovat spory mezi právními subjekty.⁴⁴ Rozhodce se tak v tomto pojetí dostává do pozice analogické soudci. Také rozhodčí nález je chápán ne jako soukromoprávní narovnání závazkového vztahu, ale jako rozhodnutí *sui generis*, odvozené od veřejné moci. Je to rovněž stát a jeho právní řád, jež primárně umožňují subjektům využít možnosti dané jim právním řádem přenést na rozhodce rozhodnutí jejich záležitosti. Základem možnosti konání rozhodčího řízení je tedy prvotně právní řád, nikoli autonomní vůle stran a její právo řešit svou záležitost svobodně zvoleným způsobem (jak zastává doktrína smluvní, viz dále).

Jurisdikční doktrína zdůrazňuje především význam místa konání rozhodčího řízení a jeho právního řádu (*lex arbitri*). Právní řád místa konání rozhodčího řízení má dle jurisdikční doktríny vliv na celé rozhodčí řízení a jak strany sporu, tak rozhodci jsou povinni se tomuto právnímu řádu podřídit, pokud *lex arbitri* sám neopouští stranám či rozhodcům prostor pro odchylný postup. Na důležitosti zde tedy nabývají zejména kogentní normy *legis arbitri* a souladnost postupu rozhodčího řízení s veřejným

⁴² Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 43

⁴³ „Otázka zní, zda doktrinální pohled na rozhodčí řízení má zásadní vliv na řešení konkrétních otázek a institutů. Dle našeho názoru se jedná o přístup ke kvalifikaci rozhodčí smlouvy, o postavení rozhodce a zdroj jeho pravomoci rozhodovat konkrétní spor, odpovědnost rozhodce, vztah mezi stranami smlouvy a rozhodcem, rozhodného práva pro jednotlivé vztahy a otázky, možnost dispozice s rozhodčím řízením přesahující hranice v procesním právu státu fóra (přesun sudiště do zahraničí tam, kde neexistuje žádný vztah se zahraničím, odsun procesních norem fóra nad rámec kogentních procesních norem atd.) až po koncepci rozhodčího nálezu.“ ROZEHNALOVÁ, N. *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*. In: Sehnálek, D. a kol. *Dny práva – 2009 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

⁴⁴ Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. str. 23.

pořádkem právního řádu místa jeho konání. Základním axiomem jurisdikční teorie je proto odvození pravomoci rozhodců a platnosti rozhodčí smlouvy od právního řádu místa konání rozhodčího řízení (tzv. sudiště). Tento přístup však nelze vykládat tak, že by jurisdikční teorie vůbec nebrala v potaz vůli stran. Nepovažuje ji ovšem za základ rozhodčího řízení, které chápe pouze jako určitou modifikaci rozhodování sporů veřejnou mocí, tedy od této moci, vyjádřené v právním řádu, odvozenou.

Vzhledem k výše uvedenému se s jurisdikční doktrínou rovněž pojí tzv. procesněprávní pojetí rozhodčí smlouvy. V tomto pojetí je rozhodčí smlouva procesněprávním⁴⁵ institutem, tzn., že rozhodčí smlouva pouze vylučuje na základě vůle smluvních stran z rozhodování sporu soudní orgán (derogace soudní jurisdikce) a přenáší jej do sféry pravomoci rozhodců: „*Předmětem rozhodčí smlouvy je v zásadě přenesení jurisdikce ze státních soudů na soudy nestátní, resp. na rozhodce.*“⁴⁶

Vůle stran ovšem nezakládá pravomoc rozhodců spor *rozhodnout*. Tato pravomoc je odvozena od veřejné moci, nikoli od vůle stran zmocnit rozhodce k narovnání závazkového vztahu. Dále stejně jako rozhodčí smlouva není vztahem hmotněprávním, ani vztah stran a rozhodců není založen na smluvní bázi, tj. na základě inominátní smlouvy, díky níž jedná rozhodce jako zmocněnec stran. Pokud by tomu tak bylo, tedy pokud by byl rozhodce zmocněncem strany či stran, je dle jurisdikční doktríny vyloučena jeho nestrannost.⁴⁷ Nestrannost rozhodce a jeho pravomoc autoritativně a závazně rozhodovat o právech a povinnostech stran sporu tedy musí být odvozena od veřejné moci a nemůže mít soukromoprávní, tj. smluvní základ. Smluvní strany mohou rozhodce toliko nominovat.⁴⁸ Další důležitou konsekvencí tohoto pojetí

⁴⁵ Na specifickou povahu rozhodčí smlouvy, a její paradoxní povahu, nepřipouštějící důsledné procesněprávní ani hmotněprávní pojetí upozorňují Raban P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 54: „(...) lze ji považovat buď za hmotněprávní smlouvu o procesních vztazích, nebo procesněprávní smlouvu řídící se hmotným právem.“ a Rozehnalová N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 104: „Přikláníme se k těm názorům, které hodnotí rozhodčí smlouvu jako institut se smluvním základem, pohybující se v prostředí procesního práva.“

⁴⁶ Růžička, K. *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, str. 34.

⁴⁷ Bělohávek, A. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů: komentář*, 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. Naproti tomu stojí názor, že nestrannost rozhodce jako zmocněnce stran ovlivněna není, jelikož nestrannost a spravedlivé rozhodnutí věci je právě obsahem plnění ze smlouvy, kterou strany s rozhodcem uzavírají, viz Raban P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 45.

⁴⁸ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 54.

je, že rozhodce z pozice veřejné moci právo nalézá (obdobně jako soudce), nikoli narovná (jakožto zástupce stran k tomu zmocněný). Obě pojetí vedou např. k odchylnému pojetí účinnosti rozhodčího nálezu, neboť rozhodčí nález jakožto soukromoprávní narovnání by mohl být účinný pouze *ex nunc* (byl by konstitutivní), zatímco rozhodčí nález jakožto akt aplikace právo nalézající by působil *ex tunc* (byl by deklaratorní).⁴⁹

V kontextu mezinárodního rozhodčího řízení má jurisdikční doktrína ten důsledek, že rozhodčí řízení nemůže probíhat v „právním vakuu“, ale pravomoc rozhodců musí být založena právním řádem, v tomto případě tedy právním řádem místa konání rozhodčího řízení (*lex arbitri*). Možnost rozhodnout spor v místě sudiště formou rozhodčího řízení je výrazem vůle suveréna působícího na daném území, který je oprávněn regulovat vše, včetně rozhodčího řízení a propůjčovat mu tím legalitu.⁵⁰ Rozhodce je v tomto pojetí plně vázán na konkrétní právní řád, tedy na *lex arbitri*. Dopad *legis arbitri* se projevuje i na právu rozhodném. Možnost volby rozhodného práva musí být podložena a umožněna právní normou *legis arbitri*. Rozhodci, stejně jako soudci, mají povinnost aplikovat v rozhodčím řízení procesní normy daného státu tohoto řízení se týkající. Procesní normy *legis arbitri* určují a vymezují volnost stran sporu a rozhodců při výběru rozhodného práva. V případě absence volby práva stranami sporu by rozhodci měli zpravidla aplikovat kolizní normy právního řádu sudiště, stejně jako soudci.⁵¹ Respektován musí samozřejmě být i veřejný pořádek příslušného státu.

3.2. Smluvní doktrína

Základním pilířem jurisdikční doktríny se ukázala být veřejná moc respektive právní řád sudiště (*lex arbitri*). Od tohoto právního řádu odvozovaly strany sporu svou možnost derogovat jurisdikci soudů a přenést ji na rozhodce, kteří při výkonu svého

⁴⁹ Srov. např. Lisse, L. *Nalézání práva rozhodci v nové judikatuře Ústavního soudu*. Dostupné z [www: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nalezani-prava-rozhodci-v-nove-judikature-ustavniho-soudu-77917.html>](http://www.epravo.cz/top/clanky/nalezani-prava-rozhodci-v-nove-judikature-ustavniho-soudu-77917.html)

⁵⁰ „*The seat of arbitration is the jurisdiction that gives legitimacy and legality to the arbitration proceedings and the resulting award*“. Greenberg, S.; Kee, Ch.; Weeramantry, J. *International commercial arbitration: an Asia-Pacific perspective*. New York: Cambridge University Press, 2011, str. 66.

⁵¹ Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 428.

rozhodování vykonávají veřejnou (rozhodovací, nalézací) pravomoc. V rámci smluvní doktríny zastává primární pozici autonomní vůle stran. Autonomní princip prostupuje dle smluvní doktríny celým rozhodčím řízením. Z toho důvodu je rozhodce nebo rozhodčí instituce ve smluvním vztahu se stranami, které mezi sebou mají spor a hodlají ho tímto způsobem vyřešit. Jinými slovy smluvní strany skrze rozhodčí smlouvu podřídí urovnání sporu závaznému nálezu soukromé osoby, kterou si samy zvolí a k tomuto účelu ji zmocní. Strany tudíž z vlastní vůle vylučují použití soudní pravomoci a vlastními prostředky upravují celý proces, kterým má být mezi nimi spor urovnán. Strany sporu jsou pány rozhodčího řízení.⁵² Rozhodčí smlouva je v rámci této doktríny považována za tzv. materiálněprávní smlouvu, tj. soukromoprávní inominátní smlouvu *sui generis*, která se řídí obecným soukromým právem. Stejně tak rozhodčí nález představuje svého druhu narovnání mezi stranami, učiněné skrze rozhodce: „(...) rozhodcovská činnost je založena smlouvou vůlí stran, již přenášejí své právo utvářet závazkový vztah z vlastní osoby na osobu třetí a to tak, že obě spořící se strany je delegují na osobu tutéž (kolektiv osob), která má spravedlivým postupem vytvořit závazek nový.“⁵³

Výsledný rozhodčí nález by měl být dle smluvní doktríny státní mocí přezkoumatelný pouze v minimální míře a státní moc by měla toliko zajistit vykonatelnost nálezu, jakožto z vůle stran rovnocenné alternativy rozsudku (rovnocennost vyplývá z toho, že smluvní strany namísto způsobu řešení sporu nabízeného státem a končícího vydáním rozsudku zvolily svou svobodnou vůlí způsob řešení sporu končící vydáním rozhodčího nálezu). Rozhodčí nález je tedy chápán jako soukromoprávní smlouva, ovšem smlouva vynutitelná, tj. jako formalizovaný závazek vyšší právní síly.⁵⁴ Rozhodčí řízení je v rámci smluvní teorie chápáno jako čistě soukromoprávní záležitost, což ve svém krajně chápaném důsledku vede až k názoru o neexistenci konkrétního *legis arbitri*, kterým by mohl být podložen kontrolní zásah státní moci do rozhodčího řízení. Tato teorie je v odborné literatuře nazývána teorií

⁵² Raban P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 42.

⁵³ Raban, P. *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003, č. 1, str. 25 a násl.

⁵⁴ Užívána je v této souvislosti analogie se smlouvou sepsanou formou notářského zápisu, která je přímo vynutitelným exekučním titulem. Viz např. Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 46.

delokalizované arbitráže.⁵⁵ Zastánci smluvní teorie tedy odmítají, že by v samém základu rozhodčího řízení mohlo primárně stát pozitivní právo. Mnohem spíše lze tuto pozici charakterizovat tak, že v základu celého rozhodčího řízení a závaznosti rozhodčího nálezu stojí svobodná autonomní vůle, *kteřá má právo rozhodovat o svém osudu.*⁵⁶

O důležitosti znalosti teoretických koncepcí rozhodčího řízení, a zejména pak znalosti skutečnosti, kterou z doktrín zastávají národní soudy, svědčí zejména nálezy Ústavního soudu ČR, který se skrze tyto nálezy hlásil nejprve ke smluvní doktríně. Modelově to ilustruje např. v usnesení IV. ÚS 174/02 ze dne 15.7.2002: *„Rozhodčí soud je soukromou osobou, která je soudem jen podle názvu, nepatří do soustavy soudů podle zákona o soudech a soudcích a není orgánem veřejné moci. Má povahu odborné organizace zprostředkovávající služby pro osoby, které chtějí, aby rozhodce jejich právní vztah vyjasnil a napevno postavil. Charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je činností narovnávací ve smyslu § 585 obč. zák. Výsledek pak je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovná) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud, kterou mu svěřili.“*

V jednom ze svých poměrně recentních nálezů, sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8.3.2011 ovšem Ústavní soud ČR konstatoval, v souvislosti s posuzováním otázky zda se na rozhodce vztahuje poučovací povinnost stran dle ust. § 118a OSŘ, že:⁵⁷ *„Právní řád dává stranám možnost, aby rozhodčí smlouvou derogovaly pravomoc soudu a založily pravomoc rozhodce, jenž bude v jejich věci nalézat právo a výsledek této*

⁵⁵ Srov. např. Greenberg, S., Kee, Ch. a Weeramantry, J. *International commercial arbitration: an Asia-Pacific perspective*. New York: Cambridge University Press, 2011. str. 68 - 70; Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 55.

⁵⁶ Raban P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 45.

⁵⁷ Existence poučovací povinnosti rozhodce byla předtím konstatována již v rozsudcích Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 32 Odo 1528/2005 a sp. zn. 23 Cdo 3749/2008. Blíže k této problematice např. Šustová, J. *Pár poznámek k problematice poučovací povinnosti dle § 118a o.s.ř. v rozhodčím řízení*. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/par-poznamek-k-problematice-poucovaci-povinnosti-dle-118a-osr-v-rozhodcim-rizeni-82006.html>>.

činnosti promítne do autoritativního rozhodnutí - rozhodčího nálezu.“ Ústavní soud ČR, zdá se, tudíž v současnosti nepovažuje rozhodce za zmocněnce stran, který právo narovnává, ale za osobu⁵⁸, která právo objektivně nalézá.

3.3. Smíšená doktrína

Jurisdikční i smluvní doktrína jsou koncepcemi v některých směrech poměrně dosti vyhraněnými. Určité aspekty těchto doktrín tudíž není snadné v celém jejich důsledku akceptovat. Co se týče hlavních oblastí neshod mezi jednotlivými doktrínami, je třeba uvést především námitku zastánců jurisdikční teorie proti teorii smluvní, že jedinou mocí povolanou závazně rozhodovat spory stran je moc veřejná, a proto má-li být rozhodčí nález pro strany závazný, ba dokonce též státem vynutitelný, musí být pravomoc rozhodců rozhodovat spory založena mocí veřejnou, tj. veřejnoprávně a nikoli pouhou vůlí stran (soukromoprávně). Dalším významným argumentem je argument mířící skrze veřejnoprávní subjektivní práva na právo na spravedlivý proces a soudní ochranu. Smluvní strany nemohou jednoduše disponovat některými svými právy (alespoň ne neomezeně), a těmto právům musí být poskytnuta ochrana nezávislým orgánem „bez ohledu na vůli stran“ (strany svou vůlí nemohou rozhodčí řízení vyloučit z přezkumu orgánem veřejné moci). Proti rozhodci jakožto zmocněnci stran je rovněž namítáno, že takové pojetí by vylučovalo advokáty z rozhodování sporů, jelikož dle právní úpravy většiny států nesmí advokát působit současně jako zástupce obou stran.⁵⁹ Zmiňována je též problematika smluvní odpovědnosti rozhodce stranám sporu či přehlížení vazeb rozhodčího řízení na *lex arbitri*, a to zejména v otázkách arbitrability, veřejného pořádku, soudního přezkumu a vykonatelnosti nálezu.

Zastánci smluvní teorie naopak jurisdikční teorii vytýkají, že smyslem rozhodčí smlouvy je právě vyloučení ingerence veřejné moci (soudů) při rozhodování sporů, nikoli nahrazování této formy rozhodování (soudní) činností obdobnou (rozhodčím řízením odvozeným od veřejné moci). Vykonatelnost nálezu státem dle smluvní

⁵⁸ Rozhodce je dle nově prezentovaného názoru Ústavního soudu ČR tzv. „jiným orgánem“ ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, u něhož se lze stanoveným způsobem (tj. dle ZRŘ) domáhat ochrany práva. Na možnost této argumentace poukazyval ve svém článku i Lisse, L. *K otázce povahy rozhodčího řízení*. Právní rozhledy, 2011, č. 17.

⁵⁹ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 28.

doktríny neznamená, že by nález sám musel být od této moci odvozen. Postačí, pokud veřejná moc akceptuje autonomii vůle stran, tj. umožní-li stranám svobodně rozhodnout o způsobu, jakým mezi sebou svůj spor vyřeší. Odvozování pravomoci rozhodovat spor od veřejné moci dále vyvolává otázky odpovědnosti rozhodce za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci,⁶⁰ otázky přezkumu rozhodčích nálezů či možnosti pasivní legitimace rozhodců v rámci případných ústavních stížností proti nim, které v České republice dle nálezů Ústavního soudu ČR, opřených ještě do nedávné doby právě o smluvní doktrínu, nejsou přípustné.⁶¹

V důsledku výše naznačených konsekvencí, ke kterým jednotlivé krajní přístupy vedou, se v odborné literatuře začala prosazovat tzv. smíšená doktrína, pokoušející se o syntetické uchopení obou krajních přístupů k rozhodčímu řízení. Zastánci smíšené teorie vidí rozhodčí řízení jako výsledek spolupůsobení dvou prvků: vůle stran podřídit řešení sporů rozhodčímu řízení a vůle státu propůjčit rozhodčímu řízení účinky soudního rozhodnutí.⁶² Rozhodčí řízení tedy neexistuje mimo právní normy *legis arbitri*, současně je však nepopíratelné, že arbitráž má původ v soukromoprávní smlouvě. Vůle stran je třeba k samotnému uzavření rozhodčí smlouvy a v rámci možností i k úpravě rozhodčího řízení. Smíšená doktrína tedy chápe rozhodčí řízení jako vůlí stran řízený proces, odehrávající se v rámci norem *legis arbitri*.

Co se týče rozhodného práva, mají dle smíšené doktríny strany sporu či rozhodci možnost výběru tohoto práva jen v případě, opravňují-li je k tomu normy *legis arbitri*. V případě neexistence možnosti volby rozhodného práva dle *legis arbitri*, či v případě absence volby rozhodného práva stranami nebo rozhodci, bude rozhodné právo určeno patrně skrze kolizní normy mezinárodního práva soukromého *legis arbitri*.

⁶⁰ V České republice tedy dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Tato odpovědnost se u nás v rámci rozhodčího řízení neuplatňuje.

⁶¹ Raban P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 45.

⁶² Rozehnalová, N. *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*. In: Sehnálek, D. a kol. *Dny práva – 2009 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

3.4. Autonomní doktrína

Autonomní doktrína představuje poměrně nový a zcela specifický přístup k problematice rozhodčího řízení, a to právě v oblasti a z perspektivy mezinárodního rozhodčího řízení. Na rozdíl od předchozích třech přístupů popírá jakékoli vazby rozhodčího řízení na právní předpisy národního práva. Rozhodčí řízení tedy nepřirovnává či neodvozuje ani od veřejné moci, ani v jeho základech nespátřuje soukromoprávní smluvní vztahy. Autonomní doktrína nahlíží na rozhodčí řízení jako na zcela autonomní institut. Chápe jej tedy zcela jako institut „*per se*“⁶³ či *sui generis*. Rozhodčí řízení je zde chápáno jako transnacionální institut, jehož hlavními devizami jsou především rychlost a flexibilita. Původ rozhodčího řízení je třeba spatřovat v praxi mezinárodních obchodníků, která tempem svého vývoje předchází právní úpravu, jež nanejvýše teprve dodatečně upravuje již fungující a autonomně vypracované aspekty rozhodčího řízení.

Pro autonomní doktrínu je příznačná velká míra autonomie stran, které by měly mít možnost své záležitosti upravit zcela dle vlastní vůle. Autonomní teorie má své příznivce především v zemích francouzské provenience, nejvýraznější postavou je patrně profesor E. Gaillard.⁶⁴ Gaillard zastává krom autonomie stran i striktní pojetí autonomie rozhodců, kteří mají mít sami možnost, s ohledem na okolnosti případu, rozhodnout o aplikaci toho kterého právního řádu, *legis mercatoria* apod. Je třeba říci, že přestože některé myšlenky této teorie jsou podnětné (např. úvahy o delokalizaci řízení, které v současné době nabývají na významu zejména v rámci on-line řešení sporů, v rámci otázky po nutnosti aplikace kolizních norem *legis arbitri* rozhodci apod.), zůstávají na rozdíl od dříve zmíněných koncepcí spíše v rovině teorie než praxe. Právní řády většiny států totiž i mezinárodní rozhodčí řízení, jehož výstupem má být závazný a vykonatelný nález, upravují.

Co se týče problematiky rozhodného práva, je tato otázka v rámci autonomní doktríny zcela v režii stran rozhodčí smlouvy, případně též v rukou rozhodců. Jelikož je

⁶³ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 59.

⁶⁴ „*The juridicity of arbitration is rooted in a distinct, transnational legal order. (...) This representation corresponds to the international arbitrators' strong perception that they do not administer justice on behalf of any given State (...)*“ Gaillard, E. *Legal theory of international arbitration*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010, str. 35.

zde zcela odmítnut vliv jiných právních úprav na rozhodčí řízení, než těch, na kterých se strany dohodnou či které zvolí rozhodci, je možné uvažovat toliko o tom, že by rozhodné právo při absenci volby práva stranami, bylo určeno rozhodci, kteří by v takovém případě byli omezeni toliko povahou a okolnostmi posuzovaného případu.

4. MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

K rozvoji mezinárodního rozhodčího řízení přispělo historicky mnoho faktorů. Jedním z nich byla poněkud paradoxně i tzv. studená válka, která rozdělila svět na dva bloky, jež z politických důvodů nebyly ochotny vzájemně uznávat soudní rozhodnutí, představující činnosti orgánů veřejné moci. Potřeba závazného řešení soukromoprávních sporů tak našla politicky průchozí řešení právě v mezinárodní arbitráži a vyústila v přijetí Newyorské úmluvy, právního základu uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Velmi dobrá možnost uznávání a vykonatelnosti rozhodčích nálezů, které se uznávání a vykonatelnost soudních rozhodnutí zatím nemůže plně vyrovnat, je dodnes základem oblíbenosti mezinárodní arbitráže⁶⁵ a činí z Newyorské jednu z nejúspěšnějších mezinárodních úmluv, které kdy byly přijaty.⁶⁶ Základním principem Newyorské úmluvy je, aby pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů nebyly stanoveny horší podmínky, než je tomu u domácích nálezů, a dále stanovení podmínek, za kterých lze uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odmítnout.

V rámci této kapitoly pojednáme obecně o výhodách a nevýhodách mezinárodní arbitráže, poněkud podrobněji se budeme zabývat vymezením některých pojmů důležitých z hlediska rozhodného práva v mezinárodním rozhodčím řízení a nakonec představíme nejdůležitější prameny práva v této oblasti.

4.1. Výhody a nevýhody

Výhod mezinárodní arbitráže lze nepochybně nalézt celou řadu. Za jednu z nejzásadnějších můžeme považovat možnost stran rozhodnout svůj spor skrze volbu sudiště v neutrálním prostředí, které není právně, jazykově ani jinak spojeno s žádnou ze stran. Žádná ze stran sporu tedy nemůže v takovém případě využít výhody „domácího prostředí“. Mezi další výhody lze zařadit rychlost, s jakou je možno dosáhnout závazného rozhodnutí ve věci, které lze vzhledem k systému uznávání a výkonu rozhodčích nálezů založeného Newyorskou úmluvou též zpravidla bez

⁶⁵ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 46.

⁶⁶ Svobodová, K. *Arbitrabilita jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu*. Brno: Masaryk University, 2010, str. 2.

zásadnějších obtíží vykonat. Samozřejmě stejně jako v případě soudního řízení i v případě mezinárodní arbitráže je důležitým elementem ovlivňujícím rychlost vyřešení sporu chování stran sporu. Nicméně oproti soudnímu řízení lze v arbitráži upravit smluvně mnoho aspektů řízení, které v řízení soudním podléhají kogentní úpravě (jedná se např. o některé lhůty k procesním úkonům a obvykle i neexistenci druhé instance, což znemožňuje nejen napadnutí rozhodčího nálezu opravným prostředkem se suspenzivním či devolutivním účinkem, ale opravný prostředek nelze podat ani proti nemeritorním rozhodnutím přijatým v průběhu řízení). Mezi další výhody lze zařadit možnost stojící historicky u zrodu arbitráže, a to možnost ustanovit rozhodcem přímo odborníka na danou problematiku. To bude vhodné zejména pro strany zabývající se specifickou či odbornou činností. V souvislosti s tím je nutné mezi výhody arbitráže zařadit rovněž neveřejnost řízení, a to i co do vydání rozhodčího nálezu. V obecné rovině by se daly výhody arbitráže shrnout tak, že oproti soudnímu řízení poskytuje arbitráž stranám mnohem větší flexibilitu a procesní autonomii. Strany sporu tedy často samy upraví rozhodčí řízení tak, aby jim bylo „šitě“ přímo na míru a co nejvíce vyhovovalo jejich konkrétním potřebám a okolnostem jejich (případného) sporu. Netřeba dodávat, že takový postup lze doporučit jen stranám majícím dostatečné zkušenosti s tímto způsobem řešení sporů. V neposlední řadě lze mezi výhody arbitráže zařadit i fakt, že arbitráž může strany zatížit menšími náklady než soudní řízení.

Mnoho aspektů stojících na straně nevýhod rozhodčího řízení je ve své podstatě založeno na reverzním pohledu na jeho výhody. Mnohdy je třeba tyto nevýhody přičíst spíše na vrub nezkušenosti či neschopnosti stran přizpůsobit arbitráž svým potřebám, než nedostatečnosti arbitráže jako takové. Za jistou nevýhodu arbitráže by tedy bylo lze považovat možnost zabřednutí do poměrně složitých právních vztahů, do kterých může mezinárodní arbitráž skrze velké množství potenciálně dotčených a relevantních právních řádů vyústit. Rovněž nemožnost podat opravný prostředek se může ukázat nevýhodou, a to zejména dojde-li k vydání zjevně nesprávného rozhodčího nálezu. Za jistou nevýhodu lze také označit nedostatek donucovací pravomoci rozhodců, v důsledku kterého je celé řízení do jisté míry závislé na spolupráci stran. V případě nutnosti provedení některých donucovacích úkonů nezbyvá, než se obrátit na příslušný orgán veřejné moci (zpravidla na soud).

4.2. Prameny práva

V následujících bodech předkládané práce stručně představíme nejdůležitější prameny práva v oblasti rozhodčího řízení. Bude se jednat o představení právních pramenů z hlediska formálního. V tomto smyslu představují základní prameny rozhodčího řízení především mezinárodní úmluvy a vnitrostátní právní předpisy. Ne zcela úplně vyjasněná je role evropských právních předpisů, které ovšem *prima facie* rozhodčí řízení neupravují a do souvislosti s ním se dostávají např. v rámci obecné kolizní úpravy (zejm. skrze Nařízení Řím I, o kterém bude pojednáno v dalších částech této práce). V rámci této kapitoly bude rovněž stručně pojednáno o normách a pravidlech ovlivňujících právní úpravu rozhodčího řízení. Jedná se zejména o vzorová pravidla vydávaná mezinárodními organizacemi a institucemi, které často slouží jako vzor pro úpravu v mezinárodních úmluvách či v národních právních řádech.

4.2.1. Mezinárodní úmluvy

Jak již bylo řečeno v rámci obecného výkladu o rozhodném právu a mezinárodním právu soukromém, představuje tzv. přímá metoda efektivní způsob sjednocení právní úpravy vztahů s mezinárodním prvkem. Přímá metoda je přitom charakteristická zejména pro mezinárodní úmluvy.

Vzhledem ke svému významu je na prvním místě vhodné jmenovat Newyorskou úmluvu,⁶⁷ jež je multilaterální mezinárodní úmluvou, která má v současné době již 149 signatářů.⁶⁸ Co se týče obsahu Newyorské úmluvy, bude na příslušných místech této práce zohledněn. Pro potřeby předběžného výkladu je možné shrnout, že Newyorská úmluva stanoví především obecnou povinnost uznat písemnou rozhodčí smlouvu a odkázat strany ve věcech, v nichž byla uzavřena, na rozhodčí řízení, a to k žádosti strany. Newyorská úmluva je dále zaměřena zejména na proces uznávání a výkon cizích rozhodčích nálezů, když stanoví okruh dokumentů, které je třeba přiložit k žádosti o uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu. Státy také nesmí uznávání a výkon cizích

⁶⁷ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, uzavřená dne 10.6.1958 v New Yorku, uveřejněna ve Sbírce zákonů vyhláškou Ministerstva zahraničních věcí č. 74/1959 Sb.

⁶⁸ Informace dostupné z [www](http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html):

<http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html>.

rozhodčích nálezů zatížit podstatně tíživějšími podmínkami či poplatky, než je tomu u nálezů tuzemských. Newyorská úmluva dále stanoví podmínky, za kterých lze uznání a výkon cizího nálezu odepřít (soud z těchto důvodů může, nikoli musí cizí rozhodčí nález neuznat a nenařídít jeho výkon), přičemž některé důvody mohou být využity pouze na návrh strany,⁶⁹ k jiným soud přihlíží *ex officio*.⁷⁰

Další mezinárodní úmluvou poměrně důležitou v evropském kontextu je Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži (Evropská úmluva).⁷¹ Tato multilaterální úmluva⁷² systematizuje obchodní arbitráž jako celek, a není proto omezena na proces uznávání a výkon cizích rozhodčích nálezů, jak by se zjednodušeně dalo říci o Newyorské úmluvě. Evropská úmluva obsahuje články upravující rozhodčí smlouvu, rozhodčí nález a rovněž procesní úpravu rozhodčího řízení. Stanoví mimo jiné subsidiární řešení pro situace, kdy strany neurčí počet či způsob jmenování rozhodců, místo konání či pravidla rozhodčího řízení.

Z mezinárodních úmluv lze dále zmínit například Úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států, přijatou v roce 1965 ve Washingtonu (tzv. „Washingtonská úmluva“).⁷³ Tato úmluva řeší spory ze vztahů mezi státy a soukromými zahraničními investory. V souvislosti s Washingtonskou úmluvou lze zmínit i bilaterální smlouvy o podpoře investování a ochraně investic, ve kterých se závazek řešit případné spory formou arbitráže zpravidla objevuje. Závěrem zmiňme ještě existenci bilaterálních smluv o právní pomoci, které slouží k zabezpečení právní pomoci mezi soudy či jinými orgány smluvních států.⁷⁴

⁶⁹ Do této skupiny patří například tyto okolnosti: strany při uzavírání rozhodčí smlouvy nebyly způsobilé k jednání, rozhodčí smlouva není platná, strana nebyla vyrozuměna o ustanovení rozhodce či nemohla uplatnit v řízení své požadavky, nález se týká sporu, ohledně kterého nebyla uzavřena rozhodčí smlouva, nález se dosud nestal závazným nebo byl zrušen apod.

⁷⁰ Soud posuzuje rozhodčí nález *ex offio* z hlediska arbitrability dle národního právního řádu a z hlediska souladu s veřejným pořádkem.

⁷¹ Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži podepsaná dne 21.4.1961 v Ženevě, uveřejněná ve Sbírce zákonů vyhláškou Ministerstva zahraničních věcí č. 176/1964 Sb.

⁷² Do dnešní doby ratifikovalo Evropskou úmluvu 31 států, a to nejen států evropských (např. i Kuba). Informace dostupné z [www: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/ct/european-convention.pdf>](http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trade/ct/european-convention.pdf).

⁷³ Uveřejněná ve Sbírce zákonů vyhláškou č. 420/1992 Sb.

⁷⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 86.

4.2.2. Vnitrostátní prameny práva

Z hlediska možnosti konání arbitráže představují národní právní řády a jejich právní předpisy důležité prameny práva. Rozhodčí řízení je v rámci některých právních řádů upraveno v obecných soukromoprávních procesních předpisech. V jiných státech je arbitráž upravena v právních předpisech zvláštních. Je možné se setkat i se speciálními právními předpisy upravujícími zvlášť vnitrostátní a zvlášť mezinárodní rozhodčí řízení.⁷⁵

Česká právní úprava rozhodčího řízení je upravena v zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (ZRŘ). V rámci tohoto zákona je upraveno jak vnitrostátní, tak mezinárodní rozhodčí řízení. Velmi stručně řečeno lze říci, že ZRŘ upravuje otázky týkající se rozhodčí smlouvy, rozhodců (zejména jejich určení a jmenování), rozlišuje mezi řízením ad hoc a řízením institucionálním, upravuje procesní stránku rozhodčího řízení, jakož i rušení rozhodčího nálezu soudy. ZRŘ je kritizován například z hlediska příliš široce vymezené objektivní arbitrability (zasahující dle některých autorů nevhodně zejména do oblasti spotřebitelských sporů),⁷⁶ či z hlediska jistého „protěžování“ stálých rozhodčích soudů.⁷⁷ ZRŘ bude v této práci zmiňován v souvislosti s českou právní úpravou týkající se tématu této práce, tj. z hlediska úpravy práva rozhodného v mezinárodním rozhodčím řízení.

4.2.3. Normy ovlivňující právní úpravu rozhodčího řízení

Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL), jež se zaměřuje především na vypracovávání unifikačních a vzorových předpisů pro oblast mezinárodního obchodu, vypracovala rovněž několik dokumentů, které mají výrazný dopad na oblast rozhodčího řízení. Krom toho, že z iniciativy této komise vzešla například i Newyorská úmluva, vypracovala UNCITRAL mimo jiné i Vzorový zákon

⁷⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 8: „(...) under many national regimes, where „international“ or „foreign“ arbitration agreements are often subject to legislative and/or judicial regimes distinct from those applicable to domestic arbitration agreements.“

⁷⁶ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 89.

⁷⁷ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 301.

UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž (Vzorový zákon UNCITRAL) a Rozhodčí pravidla UNCITRAL o mezinárodním rozhodčím řízení (Rozhodčí pravidla UNCITRAL), o kterých se níže stručně zmíníme.

Vzorový zákon UNCITRAL lze patrně považovat za jeden z nejdůležitějších dokumentů ovlivňujících mezinárodní rozhodčího řízení. Tento dokument byl přijat roku 1985 rezolucí UNCITRAL a téhož roku schválen i rezolucí Valného shromáždění OSN. V roce 2006 byla vydána revidovaná verze tohoto dokumentu. Vzorový zákon UNCITRAL má sloužit především jako modelová úprava, vhodná jak pro přímé použití, tak pro inspiraci národním legislativám. Obsahuje proto zejména procesní úpravu rozhodčího řízení. Vzorový zákon UNCITRAL měl vliv i na podobu české právní úpravy rozhodčího řízení, obsažené v ZRŘ, což potvrzuje například důvodová zpráva k tomuto zákonu.⁷⁸

Rozhodčí pravidla UNCITRAL byla schválena Valným shromážděním OSN v roce 1976. Rozhodčí pravidla UNCITRAL představují modelovou úpravu průběhu samotného rozhodčího řízení. Bývají proto vzorem pro rozhodčí řady stálých rozhodčích soudů či pravidla rozhodčího řízení arbitrážních center. Rozhodčí pravidla UNCITRAL byla zmíněna i v judikatuře Nejvyššího soudu ČR, který konstatoval: „Vzhledem k tomu, že strany rozhodčího řízení si mohou ujednat procesní pravidla, podle kterých mají rozhodci v řízení postupovat, mohou si též ujednat, že rozhodčí řízení se bude řídit Rozhodčími pravidly UNCITRAL.“⁷⁹

4.3. Vymezení některých pojmů

Rozlišení mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením na jedné straně, a rozhodčím řízením domácím (tuzemským) a cizím na straně druhé není pouze záležitostí doktrinálního významu, ale má především významné praktické důsledky. Rozlišení mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením se dotýká zejména možnosti aplikace právních norem právního řádu sudiště, speciálně upravujících

⁷⁸ „V míře, která je únosná pro současné právní a ekonomické poměry České republiky, byla recipována některá ustanovení tzv. Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži.“ Informace dostupné z [www: <http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm>](http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t113600.htm).

⁷⁹ Dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 3744/2009, ze dne 28. 4. 2011.

mezinárodní arbitráž. Jak bylo výše řečeno, obsahují právní řády některých států oddělenou úpravu vnitrostátního a mezinárodního rozhodčího řízení. Určení druhu rozhodčího řízení je tedy nezbytné pro použití příslušné právní úpravy.

Rozlišení mezi domácím (tuzemským) a cizím rozhodčím řízením (či nálezem) se dotýká v první řadě možnosti aplikace Newyorské úmluvy, která se dle článku I odst. 1 vztahuje na: „[U]znání a výkon rozhodčích nálezů, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právníckými a vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon. Úmluva se vztahuje také na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.“ Rozlišení na domácí (tuzemské) a cizí rozhodčí řízení (či nález) se dále odráží v možnosti soudů zasahovat podpůrně či kontrolně do rozhodčího řízení, jakož i v možnosti rušení (tuzemských) nálezů či odmítnutí uznání a výkonu (cizích) nálezů.

4.3.1. Řízení vnitrostátní a mezinárodní

Pro účely základního přiblížení k pojmům vnitrostátního a mezinárodního rozhodčího řízení můžeme použít na první pohled neproblematické vymezení, jež za mezinárodní rozhodčí řízení označuje rozhodčí řízení, ve kterém jde o vztah s mezinárodním prvkem.⁸⁰ Vnitrostátním rozhodčím řízením je pak takové rozhodčí řízení, ve kterém jde o vztah, kde mezinárodní prvek není přítomen.

Problém nastává zejména při výkladu pojmu „mezinárodní prvek“. V teorii se lze setkat s názorem, že aspekty zakládajícími mezinárodní prvek mohou být především objekt rozhodčího řízení (předmět sporu), subjekt rozhodčího řízení (strana sporu) či jejich kombinace.⁸¹ Obdobně hovoří i tuzemská odborná literatura. Dle Kučery⁸² je mezinárodní prvek v právním vztahu přítomen tehdy, pokud je u subjektu, předmětu či právně významné skutečnosti právního vztahu dán vztah k zahraničí. Mezinárodní prvek je v právním vztahu přítomen i tehdy, pokud daný právní vztah je vztahem akcesorickým k právnímu vztahu hlavnímu, který mezinárodní prvek obsahuje. Vztah k zahraničí musí být přitom dostatečně významný, tedy nikoli

⁸⁰ Viz ustanovení § 37 odst. 1 ZRŘ.

⁸¹ Lew, J.D.M., Mistelis, L.A., Kröll, S.M. *Comparative international commercial arbitration*. Kluwer Law International, 2003, str. 58.

⁸² Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 18.

zjevně zanedbatelný. V podstatě totožně vymezují mezinárodní prvek i Mothejzíkova a Steiner.⁸³ Rozehnalová⁸⁴ rozlišuje mezi absolutní (objektivní) a relativní (subjektivní) mezinárodní povahou rozhodčího řízení. V případě prvním je mezinárodní prvek dán objektivně, tzn. bez ohledu na vůli stran. Objektivní mezinárodní prvek spočívá v účastnících řízení, subjektech právního vztahu, předmětu právního vztahu či jiných skutečnostech. V případě druhém je vztah k zahraničí založen pouze na vůli stran (např. přenesení rozhodnutí jinak čistě vnitrostátního sporu do zahraničí).

4.3.2. Rozhodčí řízení (nález) domácí a cizí

Poněkud odlišný význam může mít dělení na rozhodčí řízení (či nález) domácí a rozhodčí řízení (či nález) cizí. Toto dělení je možno založit na dvou základních kritériích. Kritériu geografickém a kritériu procesním.

Při užití geografického kritéria je rozhodné místo, kde proběhlo rozhodčí řízení, častěji pak místo, kde byl vydán rozhodčí nález. Byl-li rozhodčí nález vydán z pohledu určitého státu v tuzemsku, jedná se o tuzemský (domácí) rozhodčí nález. Takový nález bude obvykle podléhat kontrole národního soudu a bude jej zpravidla možné tímto soudem za splnění určitých podmínek zrušit. Tuzemský soud rovněž bude oprávněn posoudit či interpretovat příslušnou rozhodčí smlouvu apod. Na pojetí rozlišujícím mezi nálezem tuzemským a nálezem cizím na základě geografického kritéria stojí i česká právní úprava. Ustanovení § 38 ZRR stanoví: „Rozhodčí nálezy vydané v cizím státě budou v tuzemsku uznány a vykonány jako tuzemské rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost.“ Dělicí linii mezi domácím rozhodčím nálezem a cizím rozhodčím nálezem (jenž musí být nejprve uznán) tedy v českém právním řádu tvoří místo vydání rozhodčího nálezu: „Byl-li např. rozhodčí nález vydán na území České republiky, jedná se o rozhodčí nález tuzemský, byl-li naopak vydán na území mimo Českou republiku, jedná se o rozhodčí nález cizí.“⁸⁵

⁸³ Mothejzíkova, J. Steiner, V. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami: komentář*. Praha: C.H. Beck, 1996, str. 122.

⁸⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 44-45.

⁸⁵ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 678.

Při užití procesního kritéria bude na něm založený právní řád rozlišovat mezi domácím a cizím rozhodčím nálezem na základě toho, zda strany sporu podřídily rozhodčí řízení procesním normám tohoto státu či nikoli, a to zpravidla bez ohledu na faktické místo vydání nálezu či konání rozhodčího řízení. Procesním právem rozhodčího řízení bude ve většině případu *lex arbitri*, tedy právní řád sudiště zvoleného stranami.⁸⁶ Nelze ovšem vyloučit ani případ, kdy strany zvolí procesní úpravu nezávisle na výběru sudiště nebo kdy k vydání rozhodčího nálezu dojde mimo území státu zvoleného za sudiště. Národní soudy státu považujícího za domácí rozhodčí nálezy všechny nálezy vydané podle jeho procesních norem, se tedy budou cítit příslušné plnit podpůrné a kontrolní funkce (včetně případného zrušení rozhodčího nálezu) vzhledem k takovému rozhodčímu řízení, kde strany sporu v rozhodčí smlouvě vybraly tento stát za své sudiště, či vybraly procesní normy tohoto státu k úpravě rozhodčího řízení, a to bez ohledu na místo konání řízení či vydání rozhodčího nálezu. Tohoto pojetí je užito například v právním řádu Švédska.

Na základě výše uvedeného pojmového rozlišení lze uzavřít, že z hlediska českého práva bude patrně nejproblematictější jevem přenesení čistě vnitrostátního sporu do zahraničí, např. volbou zahraničního sudiště. ZRŘ se k takové možnosti přímo nevyjadřuje, v ustanovení § 17 ZRŘ toliko zakotvuje možnost stran dohodnout si místo, kde se bude konat rozhodčí řízení. Konání rozhodčího řízení (jednotlivých procesních úkonů) je ovšem nutné odlišit od místa vydání rozhodčího nálezu. Lze mít za to, že v případě přenesení pouze dílčích procesních úkonů do zahraničí by české soudy rozhodčí řízení dále považovaly za domácí a neodepřely by výkon podpůrných funkcí vzhledem k tomuto řízení. Problém by ale nastal, pokud by byl rozhodčí nálezn v zahraničí též vydán. Z hlediska české právní úpravy by se takový nálezn stal nálezem cizím, nebylo by lze jej českými soudy zrušit a takový nálezn by musel být v ČR nejprve uznán. Bráno z opačné perspektivy, je důsledkem geografického chápání rozlišení mezi domácím a cizím nálezem pravomoc českých soudů k rušení nálezů, které byly na jejím území vydány, byť se tak stalo v rámci vnitrostátního či mezinárodního řízení do ČR pouze přeneseného.⁸⁷ K návrhu některé ze stran takového řízení by české soudy věc

⁸⁶ Pro podrobnější analýzu možnosti separace *lex arbitri* a procesních norem viz kapitolu 7 této práce.

⁸⁷ Viz např. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp zn. 23 Cdo 2570/2007 ze dne 28.5.2009, ve kterém je citován rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 15 Cm 162/2004 ze dne 29.12.2005, dle kterého

projednaly. Postupovaly by při tom zejména dle ustanovení § 36 odst. 1 ZRR⁸⁸, tedy dle českého práva by posoudily jak arbitrabilitu sporu, tak ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy.

Na závěr tohoto výkladu dodejme, že jak Newyorská úmluva, v článku V odst. 1 písm. e), tak Evropská úmluva, v článku IX odst. 1 písm. a), rozeznávají obě kritéria, na základě kterých lze rozlišit mezi domácím a cizím rozhodčím řízením (nálezením). Skutečnost, že právní řády jednotlivých států jsou založeny na rozdílném přístupu k chápání domácího a cizího rozhodčího nálezů může vést k mnoha nepraktickým a obtížně řešitelným situacím. Není totiž možné vyloučit případy, kdy rozhodčí nález nebude v žádném státě považován za nález domácí, nebo bude za takový naopak považován ve více státech. V souvislosti s tím je možno uvést například případ *Titan vs. Alcatel*, jehož stranami sporu byly společnost *The Titan Corporation* ze Spojených států amerických a francouzská společnost *Alcatel CIT SA*. Věc týkající se instalace telekomunikačního zařízení v Beninu měla rozhodnout ICC jedním rozhodcem. Místem arbitráže rozhodčí smlouva určila Stockholm. Dokazování probíhalo v Paříži, větší část řízení i vydání rozhodčího nálezů proběhlo v Londýně. Společnost *The Titan Corporation* napadla část rozhodčího nálezů u švédských soudů. *Svea Court of Appeal* rozhodl, že přes volbu sudiště na území Švédska (Stockholm) nemá daný právní vztah k tomuto státu žádnou jinou vazbu a Švédsko tudíž nemá na rozhodnutí věci zájem (*judicial interest*). Není tudíž dána pravomoc švédských soudů spor rozhodnout.⁸⁹ Podle Poudreta a Bessona⁹⁰ došlo v tomto případě k odmítnutí spravedlnosti, jelikož přezkum nálezů ve Francii byl nemožný vzhledem k tomu, že francouzské soudy mají pravomoc k přezkumu pouze v případě, byla-li sudištěm Francie. Na závěr lze dodat, že Švédské soudy brzy svůj názor přehodnotily a zdůraznily dostatečnost volby Švédska jako místa

rozhodčí nález Hospodářské komory Rakouska vydaný v Praze je podle českých právních předpisů považován za český rozhodčí nález.

⁸⁸ Ustanovení § 36 odst. 1 ZRR stanoví: „Přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle tohoto zákona. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle tohoto zákona, jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku.“

⁸⁹ Viz Yearbook Commercial Arbitration. Volume XXX-2005. Kluwer Law International, 2006, str. 139 a násl.

⁹⁰ Poudret, J.-F., Besson, S. *Comparative Law Of International Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2007, str. 102.

sudiště pro založení pravomoci jeho soudů k přezkumu rozhodčích nálezů. Volba Švédska sudištěm zcela postačí a žádné další vazby sporu ke Švédsku není třeba.⁹¹

⁹¹ Dahlberg, H., Angergård-Lannerheim, P. Sweden: *Titan decision overturned*. Dostupné z [www: <http://www.setterwalls.se/Documents/Artiklar/GAR_Titan_vol5_6.pdf>](http://www.setterwalls.se/Documents/Artiklar/GAR_Titan_vol5_6.pdf).

ROZHODNÉ PRÁVO V MEZINÁRODNÍM ROZHODČÍM ŘÍZENÍ

5. PŘEDBĚŽNÝ VÝKLAD A OBECNÉ UVEDENÍ

V procesu od uzavření rozhodčí smlouvy až do uznání a vykonání rozhodčího nálezu může v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení nabýt na relevanci množství zcela odlišných právních řádů rozhodných z hlediska jednotlivých fází či aspektů takového rozhodčího řízení. Je tedy možné, že v průběhu mezinárodní arbitráže a v rámci případného uznávání a výkonu rozhodčího nálezu z této arbitráže vzešlého budou rozdílnými právními řády rozhodnými pro určitou fázi či aspekt rozhodčího řízení či výsledný právní titul zejména:

- právní řád sudiště (*lex arbitri* - eventuálně odlišně od něj i právní řád rozhodný z hlediska procesní úpravy rozhodčího řízení. *Lex arbitri* ovlivňuje rozhodčí řízení v širokém spektru aspektů, z nichž stěžejními jsou zejména arbitrabilita, role národních soudů, veřejný pořádek, procesní úprava rozhodčího řízení včetně aplikovatelnosti kolizních norem apod.),
- právní řád rozhodný pro rozhodčí smlouvu (který může být stranami explicitně zvolen, určen na základě kolizních norem, diskreční úvahy rozhodců, řídit se právním řádem sudiště, či splývat s právním řádem rozhodným pro meritum sporu),
- právní řád rozhodný z hlediska způsobilosti stran uzavřít rozhodčí smlouvu (obvykle se bude způsobilost k právům a k právním úkonům každé ze smluvních stran posuzovat dle jiného právního řádu),
- právní řád místa uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (*lex loci executionis* - při jehož aplikaci je opět nutno zohlednit zejména arbitrabilitu a veřejný pořádek),
- právní řád rozhodný pro meritum sporu (*lex causae* - je přitom možné uvažovat i o výběru a aplikaci více právních řádů, upravujících odlišně například *essentialia, naturalia* či *accidentalia negotii* – tzv. *dépeçage*),
- kolizní normy právního řádu určeného diskreční úvahou rozhodců za účelem výběru práva rozhodného pro meritum sporu při absenci jeho výběru stranami.

Mimo výše uvedené právní řády, kterými budou platné právní řády existujících států, přichází do úvahy i aplikace nestátních systémů normativních pravidel, jako jsou zásady spravedlnosti, *lex mercatoria*, rozhodování způsobem *amiable compositeur*, principy mezinárodního práva soukromého apod. Možnost rozhodců rozhodovat na jejich základě bude obvykle připuštěna přímo v rámci právního řádu sudiště.

V následujících kapitolách předkládané práce je pojednáno nejdříve v kapitole 6 o právu rozhodném z hlediska místa konání rozhodčího řízení či vydání rozhodčího nálezu (*lex arbitri*). V rámci této kapitoly bude rozebrán především pojem veřejného pořádku, dále pak procesní úprava rozhodčího řízení, vliv místa vydání na rozhodčí nález, způsob zapojení soudů v místě sudiště do rozhodčího řízení a roli evropského práva v rozhodčím řízení.

Sedmá kapitola pojednává o právu rozhodném z hlediska rozhodčí smlouvy. Po úvodních pojmových rozlišeních jsou představeny druhy rozhodčí smlouvy a probrána otázka způsobilosti stran tuto smlouvu uzavřít. Těžištěm této kapitoly je výklad o separabilitě smlouvy hlavní a smlouvy rozhodčí a výklad o arbitrabilitě.

Kapitola 8 pojednává stručně o právu rozhodném z hlediska místa výkonu rozhodčího nálezu (*lex loci executionis*). Zaměřena je proto na pojem uznávání cizích rozhodčích nálezů, a znovu jsou v tomto kontextu připomenuty pojmy arbitrability a veřejného pořádku.

V deváté kapitole se zabýváme právem rozhodným pro meritum sporu, tedy právem, kterým se řídí hlavní smlouva (*lex causae*). Probrány jsou obě základní situace, a to jak výběr *legis causae* stranami, tak postup pro případ, že strany samy toto právo (ani implicitně) nezvolí. V souvislosti s uvedenou problematikou bude rovněž zmíněn vztah kolizních norem k diskreci rozhodců a pojednáno o Nařízení Řím I a jeho použitelnosti v rozhodčím řízení.

Závěrečná, tj. desátá kapitola práce, se zabývá rozhodováním sporů, založeným na jiných normách, než jsou platné právní řády existujících států, jelikož tento fenomén je v mezinárodním rozhodčím řízení neopomenutelný.

6. SUDIŠTĚ A PRÁVO ROZHODNÉ

Jednotlivé právní řády upravují průběh rozhodčího řízení či některé jeho jednotlivé aspekty mnohdy dosti odchylně. Pokud bychom chtěli tyto rozdíly vyjádřit v obecné rovině, mohli bychom říci, že jednotlivé právní úpravy se budou lišit dle toho, jaký z teoretických koncepčních přístupů k rozhodčímu řízení stojí v jejich základě. Jinými slovy záleží na tom, jak jednotlivý právní řád odráží protikladný vztah mezi suverenitou státní moci a autonomní vůlí stran určovat, jak má být jejich spor rozhodován. Jurisdikční pojetí rozhodčího řízení povede k nutnosti aplikovat důsledně právní normy *legis arbitri*, a to zejména normy procesní a normy kolizní. Naproti tomu právní řád, v jehož základě stojí smluvní přístup, se snaží v těchto věcech vyjít stranám sporu vstříc a dává ve všech těchto otázkách (včetně volby procesních pravidel) v první řadě prostor autonomní vůli stran. Právních norem *legis arbitri* se poté používá minimálně, a to obvykle na zásadě principu subsidiarity (hovoříme o tendenci k tzv. denacionalizaci řízení).

Lze říci, že aktuální účinné právní úpravy států nejvíce vyhledávaných pro účely mezinárodního rozhodčího řízení,⁹² leží obecně někde uprostřed, tzn., že rozhodčí řízení je určitým způsobem upraveno ve všech těchto právních řádech a tyto jednotlivé právní řády se mezi sebou liší zejména množstvím kogentních norem, dávajícím stranám sporu rozdílný prostor pro vlastní úpravu rozhodčího řízení. Nicméně právě povaha úpravy rozhodčího řízení a zejména pak rozsah autonomie, který smluvním stranám ten který právní řád poskytuje, je významným rozhodovacím kritériem smluvních stran při výběru místa konání rozhodčího řízení, tzv. sudiště. Výběr sudiště zahrnuje faktory jak právní, tak mimoprávní. V této práci se dále budeme zabývat pouze právními faktory, skrze které může mít právní řád sudiště vliv na mezinárodní rozhodčí řízení.

Z procesního hlediska je nejdůležitějším elementem, který by strany měly zohlednit výběr sudiště. Tento pojem je spjat především s procesní úpravou rozhodčího řízení, ovšem dotýká se i některých aspektů hmotněprávních. Za účelem ucelenosti a přehlednosti proto v rámci této části práce, týkající se právního řádu sudiště z hlediska

⁹² Dle statistických údajů byly pro účely vedení mezinárodní obchodní arbitráže mezi stranami sporu nejvyhledávanějšími tyto státy (řazeny v pořadí od nejvyhledávanějšího): Francie, Švýcarsko, Spojené království, Spojené státy americké, Německo, Singapur, Rakousko, Švédsko, Itálie a Nizozemí. Viz Born, G. *International commercial arbitration, Volume I*. Kluwer Law International, 2009, str. 1687.

rozhodného práva, pojednáme jako o procesněprávních, tak o hmotněprávních aspektech rozhodčího řízení, jež souvisejí s výběrem sudiště.

6.1. Základní pojmové distinkce

6.1.1. Sudiště (místo konání rozhodčího řízení)⁹³

Místo konání rozhodčího řízení označujeme též termínem „sudiště“. Jde vlastně o jistý zažitý *terminus*, označující obvykle spíše než geografickou polohu místa rozhodčího řízení především právní řád státu, jež poskytuje rozhodčímu řízení právní „domicil“.⁹⁴ „Výběr místa zasedání senátu stranami je předvídána prakticky všemi úpravami.“⁹⁵ Vzhledem k výše uvedenému je tedy volba sudiště spíše než volbou místa faktického konání řízení volbou právního řádu upravujícího rozhodčí řízení, tedy volbou tzv. *legis arbitri*.⁹⁶ Od volby *legis arbitri* je proto vhodné odlišit zejména volbu místa (či míst), kde fakticky mají probíhat jednotlivé procesní fáze rozhodčího řízení nebo jednotlivé procesní úkony, zejm. slyšení či jednání (tzv. *venue of hearings*). Z praktického hlediska je tedy vhodné, a to zejména v průběhu rozhodčího řízení, dbát na to, aby bylo případně výslovně změněno pouze místo konání jednání či určitého úkonu v rámci rozhodčího řízení, nikoli sudiště jako takové. Změna sudiště (tedy změna „*place of arbitration*“) by měla zpravidla za následek i změnu právního řádu rozhodného pro rozhodčí řízení (*legis arbitri*).⁹⁷ Uvedené má velký význam zejména z hlediska právních řádů založených na procesním kritériu rozlišení mezi tuzemským a

⁹³ Anglickými ekvivalenty pojmu „sudiště“ jsou synonymní pojmy „*seat of arbitration*“, „*place of arbitration*“, příp. „*arbitral seat*“.

⁹⁴ „*The place of arbitration is a legal construct, not geographic location. (...) The arbitral seat is the legal or juridical home (or domicile) of the arbitration.*“ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Wolters Kluwer: 2012, str. 106.

⁹⁵ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 208.

⁹⁶ „*Importantly, the fact that an arbitration hearing is held outside the seat of arbitration does not and cannot of itself change the legal seat of arbitration.*“ Greenberg, S., Kee, Ch. a Weeramantry, J. *International commercial arbitration: an Asia-Pacific perspective*. New York: Cambridge University Press, 2011. str. 59.

⁹⁷ Srov. např. rozhodnutí ve věci *Garuda Indonesia v. Birgen Air I SLR 393*: „*Clearly, if it was established that the parties had agreed to change the “place of arbitration” to Singapore, then it must follow that the curial law would be Singapore law.*“ Dostupné z [www](http://www.singaporelaw.sg/content/ArbitrationCases/%5B2002%5D_1_SLR%28R%29_0401.pdf):

<http://www.singaporelaw.sg/content/ArbitrationCases/%5B2002%5D_1_SLR%28R%29_0401.pdf>.

cizím rozhodčím nálezem (ovlivňuje zejména možnost využití pomocné a kontrolní funkce soudů).

6.1.2. Lex arbitri

Pojem „*lex arbitri*“ se vztahuje k právnímu řádu státu sudiště jako celku. Volbou sudiště tedy strany sporu zároveň akceptují celý jeho právní rámec, tj. množinu všech jeho platných a účinných norem. Ačkoli pojem *lex arbitri* odkazuje na celý právní řád sudiště, je i v odborné literatuře často používán v užším kontextu. V tomto užším smyslu se pojmem *lex arbitri* rozumí právní normy upravující institut rozhodčího řízení, především tedy procesní právní normy (*procedural law, loi d'arbitrage*). Kloníme se však k těm autorům, kteří doporučují pojem *lex arbitri* automaticky neztotožňovat s množinou právních norem, do které patří pouze právní normy upravující procesní stránku rozhodčího řízení: „(...) *the authors suggest that the lex arbitri is much more than a purely procedural law.*“⁹⁸ „*The arbitral procedural law and the lex arbitri are rarely separated. For this reason many people do not distinguish between lex arbitri and arbitral procedural law. While this approach is understandable, it is nevertheless problematic and better avoided.*“⁹⁹

Rozlišení mezi pojmy *lex arbitri* a (*arbitral*) *procedural law*, tj. mezi právním řádem sudiště a procesním právem upravujícím rozhodčí řízení, je opodstatněno zejména dvěma faktory. Smluvní strany především výběrem sudiště akceptují celý jeho právní řád, nejen procesní právní normy upravující rozhodčí řízení. Dalším důvodem je možnost stran, byť výslovně velice řídké upravená a svým významem spíše teoretická než prakticky využitelná, zvolit si normy procesního práva upravujícího rozhodčí řízení nezávisle na volbě sudiště. Jinými slovy smluvní strany podřídí rozhodčí řízení procesním normám státu odlišného od státu sudiště, tj. vyloučí svou volbou procesní úpravu rozhodčího řízení obsaženou v *legis arbitri*. Z hlediska teoretických koncepcí lze identifikovat dva stěžejní přístupy k tomuto problému, jež jsou víceméně modifikacemi výše zmíněné jurisdikční a smluvní koncepce, a to:

⁹⁸ Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C. *Law and practice of international commercial arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004, Kap. 2-19.

⁹⁹ Greenberg, S., Kee, Ch. a Weeramantry, J. *International commercial arbitration: an Asia-Pacific perspective*. New York: Cambridge University Press, 2011. str. 60.

- **teritoriální pojetí**, které odmítá výše uvedené rozlišování, a jehož základem je pojetí, dle kterého výběrem sudiště (*legis arbitri*) strany zároveň (tj. bez možnosti výběru) volí i jeho procesní normy,
- **smluvní pojetí**, které zdůrazňuje primát autonomní volby stran i v otázce možnosti volby procesních norem rozhodčího řízení odchylně od volby příslušného *legis arbitri*.¹⁰⁰

V praktické rovině není příliš zřejmé, proč by strany volily procesní normy upravující rozhodčí řízení odlišně, než činí procesní normy zvoleného sudiště, tj. proč by volily sudiště, neměly-li by v úmyslu užívat jeho procesních norem.¹⁰¹ Celý právní vztah se volbou procesních norem odlišných od týchž právních norem sudiště spíše zkomplikuje. Ani v rámci odborné literatury není zcela vyjasněné,¹⁰² který soud a dle jakých procedurálních norem, by měl přezkoumat platnost rozhodčí smlouvy, provést přezkum výsledného nálezu (tedy zda soud místa sudiště, nebo soud příslušný dle zvolených procesních norem jiného státu), či které procesní standardy a principy by se v takovém rozhodčím řízení měly uplatnit. Významná bude v tomto smyslu výslovná úprava v normách *legis arbitri*.¹⁰³ Problematický je tento postup i vzhledem k možnému přezkumu a vyslovení neplatnosti takto vydaného nálezu soudem v místě výkonu nálezu. Co se týče přezkumu nálezu ve fázi nalézací, lze mít dle výkladu odborné literatury za to, že na základě článku V odst. 1 písm. e) Newyorské úmluvy je možné,

¹⁰⁰ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 212 - 213.

¹⁰¹ Lze si představit např. dvě strany, z Německa a ze Spojených států amerických, které spolupracují v Saudské Arábii, ale nepřejí si, aby rozhodčí řízení proběhlo pod jejím procedurálním rámcem, ani aby bylo dle saudského práva přezkoumatelné. V takovém případě však lze využít mnohem jednodušší možnosti, a to volby sudiště např. ve Švýcarsku, a následného ujednání o konání řízení v Saudské Arábii. Viz. Born, G. *International arbitration: cases and materials*. Kluwer Law International, 2011, str. 573. V kontextu české právní úpravy je ovšem možno dodat, že je třeba nejprve prozkoumat, zda právní řád není založen na geografickém kritériu, a nález vydaný mimo své sudiště by nepovažoval za cizí rozhodčí nález.

¹⁰² Viz např.: „*This possibility again produces substantial uncertainty: two different sets of national courts, applying potentially different laws, may purport to supervise the same arbitration.*“ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Wolters Kluwer: 2012, str. 114.

¹⁰³ Viz. Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C. *Law and practice of international commercial arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004, str. 87 - 88. Autoři poukazují na výslovnou možnost výběru procesních norem danou švýcarským právem, jakož i na případ *Naviera Amazonica Peruana SA v Copania Internacional de Seguros de Peru*, ve kterém anglický Court of Appeal přiklonil k teritoriálnímu chápání zmíněné problematiky a odmítl jmenovat rozhodce dle anglického procesního práva za situace, kdy bylo mezi stranami zvoleno sudiště v Peru a současně provedena volba anglického procesního práva. S obdobnou situací jsme se setkali ve výše zmíněném případě *Titan vs. Alcatel*.

aby takto vydaný náleží byl přezkoumán a zrušen i soudem státu, jehož procesní normy byly stranami zvoleny.¹⁰⁴ V praxi jsou taková ujednání velice ojedinělá.

Pojem *lex arbitri* je dále vhodné odlišit zejména od pojmu *lex causae* (od práva rozhodného pro meritum sporu, o němž pojednáme samostatně v kapitole 9 této práce). Výběrem sudiště (*legis arbitri*) strany sporu automaticky nepodřizují hmotněprávní stránku sporu právním normám *legis arbitri*. Z hmotněprávního hlediska je dále třeba tento pojem odstínit i od právního řádu, kterým se řídí rozhodčí smlouva (podrobněji v kapitole 7 této práce). *Lex arbitri* dále nemá obvykle vliv ani na způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu (personální statut). Velmi důležité je potom zohlednit i právní řád místa, kde by mělo dojít k nucenému výkonu rozhodčího nálezu (*lex loci executionis*). V kontextu mezinárodního rozhodčího řízení s přihlédnutím k rozhodnému právu tudíž nic nebrání tomu, aby jak personální statut obou smluvních stran, tak právní režim rozhodčí smlouvy, *lex causae* i výkon rozhodčího nálezu upravovaly právní řády zcela odlišné od *legis arbitri*. *Lex arbitri* však upravuje, jak již bylo řečeno, velice důležitý právní aspekt rozhodčího řízení, arbitrabilitu (o které bude níže pojednáno samostatně v souvislosti s rozhodčí smlouvou).

Vzhledem k tomu, že *lex arbitri*, jako právní řád sudiště, tvoří obvykle toliko rámcovou úpravu rozhodčího řízení, bývají někdy jeho právní normy označovány za právní normy upravující „externí“ aspekty rozhodčího řízení, a to ve vztahu k samotnému procesnímu průběhu rozhodčího řízení. Normy *legis arbitri* tedy zejména stanoví limity a předpoklady konkrétní úpravy rozhodčího řízení, vazbu rozhodčího řízení na další právní instituty (kolizní normy, normy upravující rozsah ingerence soudů do řízení apod.).¹⁰⁵ „Interní“ aspekty rozhodčího řízení, tj. stanovení konkrétního postupu v daném řízení potom stanoví zejména řády rozhodčích institucí, či pravidla vytvoření stranami pro řízení ad hoc. Takováto úprava, obecně právně nezávazná, se obvykle musí pohybovat v rámci daném právním řádem sudiště.

¹⁰⁴ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Wolters Kluwer: 2012, str. 113.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 109.

6.1.3. Řády rozhodčích soudů, pravidla rozhodčího řízení ad hoc

Soubor procesních pravidel upravujících „interně“ samotné rozhodčí řízení u konkrétní instituce či v konkrétním řízení ad hoc, představuje nestátní prostředek úpravy rozhodčího řízení. Pro tato pravidla, která lze obecně shrnout anglickým termínem „*arbitration rules*“ volíme v této práci obecný termín „pravidla rozhodčího řízení.“

Pravidla rozhodčího řízení nemají formu obecně závazného právního předpisu a stávají se závaznými mezi účastníky pouze v rámci konkrétního rozhodčího řízení. Obsah těchto pravidel, tj. postup konkrétního rozhodčího řízení, není v rámci *legis arbitri* (do něž je v závislosti na ústavní úpravě státu třeba počítat i mezinárodní úmluvy) zpravidla konkrétně upraven. Vytyčen je tedy toliko rámeček, který lze vyplnit právě konkrétními pravidly rozhodčího řízení. V rámci *legis arbitri* je tedy možné nalézt především právní normy, jež se v rozhodčím řízení užití subsidiárně, tj. při absenci úpravy stranami či rozhodčí institucí a samozřejmě též kogentní právní normy, se kterými se pravidla rozhodčího řízení nesmí dostat do rozporu. K problematice vztahu norem *legis arbitri* a pravidel rozhodčího řízení se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR v rozsudku sp. zn. 23 Cdo 3744/2009, ze dne 28. 4. 2011: „*Základní zásady vedení rozhodčího řízení stanoví § 19 RozŘ [ZRŘ] tak, že prvotní zásadou je dohoda stran o vedení procesu, která má přednost před veškerými ustanoveními zákona i před usneseními senátu či jediného rozhodce. Z toho plyne, že generálně není možné upřednostňovat zásady řešení některých procesních situací obsažené v občanském soudním řádu oproti rozhodčí smlouvě či rozhodčím pravidlům, jež se stala jejím obsahem.*“

Jak bylo již řečeno výše, vydávají rozhodčí instituce velmi často vlastní rozhodčí řády, podle kterých vedou rozhodčí řízení. Strany si postup dle tohoto řádu volí již v rozhodčí smlouvě, přičemž postačí pouze ujednání o tom, že spor má být rozhodován konkrétní rozhodčí institucí. Řády rozhodčích institucí se dotýkají též otázky práva rozhodného pro meritum věci (*lex causae*). Na první místo je obvykle kladena vůle stran. Dále přicházejí v úvahu zejména obchodní zvyklosti či určení rozhodného práva

rozhodci. Určení rozhodného práva na základě kolizních norem *legis arbitri* bývá v mezinárodním rozhodčím řízení až poslední variantou.¹⁰⁶

6.2. Vliv sudiště (*legis arbitri*) na rozhodčí řízení

Z výše podaného výkladu vyplývá, jaké aspekty rozhodčího řízení nemusí být (a zpravidla ani nebudou) ovlivněny výběrem sudiště (*legis arbitri*). Rozhodným právem pro posouzení těchto aspektů bude právní řád od *legis arbitri* odlišný. Nicméně *lex arbitri* má zcela nepochybně vliv na velkou řadu dalších aspektů, které mohou rozhodčí řízení výrazně ovlivnit. Strany by tedy měly volbu konkrétního sudiště pečlivě uvážit. Odhlédneme-li od mimoprávních aspektů výběru sudiště (jako je například geografická poloha sudiště, úřední jazyk, finanční náklady řízení apod.), je vhodné vzít při výběru sudiště v potaz, že právní řád sudiště rozhoduje zejména o níže uvedených aspektech rozhodčího řízení.

6.2.1. Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita představuje jeden z klíčových pojmů rozhodčího řízení, skrze který každý ze států věcně určuje okruh sporů, které připouští k projednání v rozhodčím řízení. Arbitrabilitu sporu je proto nutno posuzovat v zásadě optikou tří právních řádů, a to:

- Optikou právního řádu sudiště (*legis arbitri*) – zde arbitrabilita představuje podmínku možnosti provedení rozhodčího řízení v místě sudiště.
- Optikou práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu – zde arbitrabilita dle většinového názoru¹⁰⁷ podmiňuje platnost rozhodčí smlouvy.
- Optikou práva rozhodného z hlediska případného výkonu rozhodčího nálezu (*legis loci executionis*) – zde na základě nedostatku arbitrability může soud státu výkonu cizí rozhodčí nález neuznat a nevykonat.

¹⁰⁶ Český právní řád je v tomto ohledu spíše výjimkou, jelikož při absenci volby práva rozhodného pro meritum sporu musí rozhodci aplikovat tuzemské kolizní normy. V podrobnostech viz zejména kapitolu 9 této práce.

¹⁰⁷ Blíže k této problematice viz kapitulu 7 této práce zabývající se rozhodčí smlouvou.

Otázku arbitrability by tedy bylo lze projednat ve třech příslušných kapitolách této práce. Z hlediska praktického volíme ten postup, že o problematice arbitrability pojednáme širěji a souhrnně v kapitole 7 této práce týkající se rozhodčí smlouvy, přičemž v kapitole věnované právu rozhodnému z hlediska místa výkonu rozhodčího nálezu tuto problematiku znovu připomeneme. K projednání arbitrability v rámci výkladu o rozhodčí smlouvě přistupujeme i vzhledem k tomu, že konkrétně právě v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení již delší dobu probíhá odborná diskuze tendující k názorům prosazujícím restriktivní výklad arbitrability upravené v právních normách *legis arbitri* a *legis loci executionis* a podřazování tohoto pojmu pod institut veřejného pořádku. Jinými slovy probíhající diskuze a některá soudní rozhodnutí chápou problém arbitrability čím dál více odděleně od norem *legis arbitri* a *legis loci executionis* a stavějí nad takto pojatou arbitrabilitu základní principy mezinárodního rozhodčího řízení, kterým by měly stát v cestě toliko právní normy tvořící veřejný pořádek místa sudiště, či místa výkonu rozhodčího nálezu.

6.2.2. Veřejný pořádek

Na rozdíl od arbitrability, u které byly v souvislosti s mezinárodním rozhodčím řízením již provedeny pokusy o rozvolnění jejího teoretického i praktického sepětí s právním řádem sudiště, představuje veřejný pořádek jistou konstantu, těsně spojenou s právním řádem sudiště.¹⁰⁸ Je tomu tak i v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení, které většinou z toho důvodu, že strany volí co nejvíce neutrální sudiště, nemá k danému místu žádný vztah. Přes veškeré snahy o denacionalizaci, delokalizaci a zdůrazňování specifických nároků internacionality mezinárodních rozhodčích řízení, je ve věci veřejného pořádku i mezinárodní rozhodčí řízení stále silně ovlivněno národními přístupy k pojmu veřejného pořádku.¹⁰⁹ Veřejný pořádek je tradičním pojmem, který je však velice těžké obsahově vymezit, což je způsobeno jak poněkud rozdílnými přístupy jednotlivých států k tomuto pojmu, tak nutností posuzování souladnosti určitého úkonu či rozhodnutí s veřejným pořádkem vždy v konkrétním

¹⁰⁸ Stejně silně je veřejný pořádek spojen též s právním řádem místa výkonu rozhodčího nálezu, o kterém pojednáváme ve zvláštní kapitole této práce.

¹⁰⁹ Bělohávek, A.J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo*. Komentář, I. díl. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 495.

případě, tj. vzhledem ke všem jednotlivým (a proto nikoli dobře zobecnitelným) okolnostem každého případu. Pominout nelze ani možný vývoj obsahu tohoto pojmu v čase.¹¹⁰

6.2.2.1. *Veřejný pořádek negativní a pozitivní, hmotněprávní a procesní*

Stručně a výstižně podává základní charakteristiku veřejného pořádku Bělohlávek: „*Pojem veřejného pořádku (...) je nutné chápat především jako výhradu veřejného pořádku, tj. jako veřejný pořádek negativní, jehož účelem v souvislosti s předmětnou výhradou je zamezení vysoce negativním účinkům cizího práva anebo cizích rozhodnutí na území jiných států v konkrétních souvislostech.*“¹¹¹ Zatímco tedy ingerence veřejného pořádku v negativním smyslu znamená povinnost neaplikovat cizí právní normu jej narušující, veřejný pořádek v pozitivním slova smyslu je naopak založen na příkazu aplikace nutně použitelného předpisu tuzemského práva.¹¹² Ať již v negativním či v pozitivním smyslu, představuje institut veřejného pořádku především nástroj ochrany základních právních, morálních, ale i sociálních, ekonomických a obdobných hodnot konkrétního státu.

Veřejný pořádek lze dále rozlišovat ve smyslu hmotněprávním a ve smyslu procesním. Zatímco hmotněprávní smysl veřejného pořádku spočívá v posouzení souladu cizích právních norem, jež se mají aplikovat na území tuzemského právního řádu s jeho veřejným pořádkem, o procesní aplikaci výhrady veřejného pořádku hovoříme tehdy, má-li být rozhodnuto o uznání či výkonu zahraničního rozhodnutí či některého zahraničního procesního úkonu.

6.2.2.2. *Tuzemský a mezinárodní veřejný pořádek*

Pojem veřejného pořádku v tuzemském slova smyslu se užívá především v souvislosti s řízením či rozhodnutím, která má nějaké právní vyústění či dopad přímo v tuzemsku. Proto je výhrada tuzemského veřejného pořádku užívána zejména ve fázi

¹¹⁰ Svobodová, K. *Arbitrabilita jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu*. Brno: Masaryk University, 2010, str. 7.

¹¹¹ Bělohlávek, A.J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo*. Komentář, I. díl. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 348.

¹¹² Tamtéž, str. 392.

uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů na území konkrétního státu. Pojem tuzemského veřejného pořádku je spjatý s širokým spektrem hodnot, a to zejména hodnot ústavních a morálních. Vezmeme-li v úvahu rozdílné morální, ale i právní principy, stojící v základech národních právních řádů, je zřejmé, že obsah tuzemského veřejného pořádku se bude napříč jednotlivými státy lišit.

V souvislosti s mezinárodním rozhodčím řízením, které povětšinou využívá sudiště jako neutrálního prostředí, a mezi tímto řízením a sudištěm neexistují jinak žádné právní vazby, je nejdůležitější kategorií veřejného pořádku tzv. mezinárodní veřejný pořádek, který je veřejnému pořádku sudiště v souvislosti s mezinárodním rozhodčím řízením v některých případech nadřazován. Účelem mezinárodního veřejného pořádku je rovněž ochrana základních hodnot a principů daného právního prostředí, ale skutečně jen těch, které by mohly vést k narušení stability z pohledu základních hodnot světového společenství.¹¹³ Obsah pojmu mezinárodního veřejného pořádku je tudíž užší než obsah pojmu tuzemského veřejného pořádku, nicméně jeho právní základ je třeba hledat v tuzemském veřejném pořádku dotčeného státu. Určení obsahu mezinárodního veřejného pořádku je tedy úkolem zejména národních soudů.¹¹⁴

6.2.2.3. Veřejný pořádek transnacionální a evropský

Transnacionální veřejný pořádek zahrnuje zásady zahrnující mezinárodní a univerzální standardy, které je třeba za všech okolností dodržovat. Jde o soubor principů mezinárodní spravedlnosti, *ius cogens* a principy morálky přijímané všemi civilizovanými státy. Transnacionální veřejný pořádek by se projevil při aplikaci *legis mercatoria*, pokud by se ho mělo použít jako práva rozhodného pro hmotněprávní posouzení sporu.¹¹⁵

Evropský veřejný pořádek a jeho standardy jsou opřeny především o primární právo EU, a zejména pak o jeho dotváření a aplikaci Soudním dvorem Evropské unie. O aplikaci evropského veřejného pořádku lze uvažovat především v souvislosti

¹¹³ Bělohlávek, A.J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo*. Komentář, I. díl. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 507.

¹¹⁴ Svobodová, K. *Arbitrabilita jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezů*. Brno: Masaryk University, 2010, str. 14.

¹¹⁵ Bělohlávek, A.J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo*. Komentář, I. díl. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 530.

s kontrolní funkcí soudů vzhledem k rozhodčímu řízení, tzn. zejména v případě rušení rozhodčího nálezu či v případě uznávání a nařizování výkonu rozhodnutí cizího rozhodčího nálezu. Evropský veřejný pořádek je proto třeba zohlednit *ex officio*, na základě článku V odst. 2 písm. b) Newyorské úmluvy. Do evropského veřejného pořádku Soudní dvůr Evropské unie zařadil mj. evropské soutěžní právo. Stejně jako je evropské právo součástí právních řádů členských států EU, je i evropský veřejný pořádek součástí veřejných pořádků těchto členských států.¹¹⁶

6.2.2.4. Veřejný pořádek dle českého práva

V českém právním řádu se pojem veřejného pořádku vyskytuje v hmotněprávním smyslu v ustanovení § 36 ZMPS: „*Právního předpisu cizího státu nelze použít, pokud by se účinky tohoto použití přičily takovým zásadám společenského a státního zřízení Československé socialistické republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat.*“ Veřejný pořádek v procesním smyslu je obsažen v ustanovení § 56 písm. b) ZMPS: „*Československé justiční orgány poskytují na dožádání cizím justičním orgánům právní pomoc za podmínky vzájemnosti. Právní pomoc lze odepřít, žádá-li se o provedení úkonu, který se přičí československému veřejnému pořádku.*“ NZMPS, jenž nabude účinnosti k 1.1.2014 již neobsahuje definici veřejného pořádku, ale toliko jeho výhradu v ustanovení § 4: „*Ustanovení zahraničního právního řádu, jehož se má použít podle ustanovení tohoto zákona, nelze použít, jestliže by se účinky tohoto použití zjevně přičily veřejnému pořádku. Ze stejných důvodů nelze uznat cizí rozhodnutí, cizí soudní smír, cizí notářskou a jinou veřejnou listinu, cizí rozhodčí nález, nebo provést procesní úkon k dožádání z ciziny, anebo uznat právní poměr nebo skutečnost, které vznikly v cizině nebo podle zahraničního právního řádu.*“ Výhrada veřejného pořádku tak dává větší prostor judikatorní a doktrinální interpretaci tohoto pojmu.

K pojmu českého veřejného pořádku se v minulosti samozřejmě vyslovil i Nejvyšší soud ČR, který dospěl k názoru, že se jedná o ty normy, které umožňují fungování společnosti v duchu principů vytyčených v úvodních ustanoveních Ústavy a její preambule, tedy zejména jako společnosti rovnoprávných, svobodných občanů,

¹¹⁶ Věc C-126/97 *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*.

kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, společnosti založené na úctě k právům a svobodám člověka a občana, respektu k lidské důstojnosti a svobodě a na úctě k lidským právům a zásadám otevřené společnosti.¹¹⁷

6.2.3. Procesní úprava rozhodčího řízení

Výše bylo konstatováno, že tzv. „interní“ procesní pravidla, tj. konkrétní pravidla rozhodčího řízení (*arbitration rules*), jsou upravena zejména v řádech rozhodčích institucí, či vytvořena stranami v rámci rozhodčího řízení ad hoc. Tato interní, obecně normativně nezávazná pravidla, však musí mít právní základ v obecně závazném normativním právním aktu *legis arbitri*, a dále nesmí být v rozporu s kogentními normami *legis arbitri*. Skrze své kogentní normy tak *lex arbitri* může poměrně výrazně zasahovat i do „interních“ aspektů rozhodčího řízení. Zpravidla se bude jednat zejména o úpravu způsobu zahájení řízení, pravidla dokazování (např. postavení svědků), postavení rozhodce a jeho pravomocí, vyloučení rozhodce apod., ale i obecné procesní principy *legis arbitri*, jako je princip rovnosti stran či právo na spravedlivý proces.

6.2.4. Místo vydání rozhodčího nálezu

Určení místa vydání rozhodčího nálezu má podstatné právní důsledky. Právní domicil rozhodčího nálezu bude totiž určovat, zda národní soud bude daný rozhodčí nález považovat za domácí (tuzemský) či cizí. Pouze domácí rozhodčí nález může národní soud *zrušit*, a to na základě právních norem daného právního řádu (*legis arbitri*). Cizí nález může národní soud toliko *neuznat a nevykonat*, v čemž ho co do důvodů limituje Newyorská úmluva, je-li stát soudu jejím signatářem. *Lex arbitri* proto svým dělením rozhodčích nálezů na domácí a cizí určuje možnost aplikace Newyorské úmluvy. Určení místa vydání rozhodčího nálezu je znesnadněno možností stran volit sudiště, měnit jej, volit místo faktického průběhu odlišně od sudiště apod. Jak již bylo řečeno, lze v odborné literatuře a judikatuře identifikovat zejména dva názorové proudy týkající se hlediska místa vydání rozhodčího nálezu. První z nich dovozuje, že místem

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 2 As 78/2006 ze dne 16.5.2005.

vydání rozhodčího nálezu (právním domicilem rozhodčího nálezu) je stát sudiště specifikovaného v rozhodčí smlouvě. V případě absence explicitní volby sudiště stranami je místem vydání rozhodčího nálezu stát sudiště určeného rozhodci, soudem apod.¹¹⁸ Druhý názor, založený na geografických kritériích, považuje za místo vydání rozhodčího nálezu stát, na jehož území k jeho vydání fakticky došlo. V souvislosti s tímto pojetím je třeba znovu upozornit na fakt, že česká právní úprava jej výslovně upřednostňuje.

Smluvní strany by proto měly pečlivě vyhodnotit, zda jejich sporem dotčené právní řády stojí na geografickém či procesním chápání místa vydání rozhodčího nálezu, jelikož tento fakt rozhodne o tom, zda z pohledu právního řádu půjde o rozhodčí nález domácí nebo cizí. To má vliv na možnost soudu rozhodčí nález zrušit (domácí nález) či toliko neuznat a nevykonat (cizí nález). Z procesního chápání místa vydání vychází např. švédské soudy (viz dále), které se pokládají za příslušné ke zrušení rozhodčího nálezu bez ohledu na místo jeho vydání, zvolily-li strany Švédsko sudištěm. Česká právní úprava oproti tomu zohledňuje faktické místo vydání nálezu, což dobře ilustruje například nález Rozhodčího soudu při IAL SE ze dne 6.6.2011:¹¹⁹ „*Je-li místo konání rozhodčího řízení na území České republiky a strany se v rozhodčí smlouvě ani jinde nedohodly na rozhodném právu, podle kterého má být v řízení postupováno, postupuje rozhodčí soud podle hmotného i procesního práva České republiky (...). Rozhodčí nález takto vydaný je z hlediska českého soudu považován za tuzemský rozhodčí nález a lze jej napadnout postupem podle ust. § 31 RozŘ [ZRŘ]. Takový rozhodčí nález lze na území České republiky vykonat jako tuzemský rozhodčí nález.*“

6.2.5. Zapojení národních soudů do rozhodčího řízení

Vliv národních soudů na rozhodčí řízení bývá řazen mezi tzv. „vnější“ aspekty rozhodčího řízení. Způsob a rozsah, jakým se národní soudy podílejí na rozhodčím řízení a mohou do něj zasahovat má na průběh i výsledek celého řízení poměrně značný vliv. Míra rozsahu v jakém se národní soudy podílejí na rozhodčím řízení, vypovídá zejména o tom, zda je na institut rozhodčího řízení v daném státě nahlíženo jako na

¹¹⁸ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 308.

¹¹⁹ Převzato z Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 673.

důstojný a rovnocenný způsob řešení sporů ve vztahu k řízení soudnímu. Při posuzování míry vlivu národních soudů na rozhodčí řízení hovoříme o míře tzv. delokalizace rozhodčího řízení v právní úpravě daného státu – tedy o míře nezávislosti rozhodčího řízení na právní úpravě sudiště a na národních soudech. Jelikož soudní ingerence do mezinárodního rozhodčího řízení přichází v úvahu prakticky ve všech státech, je vhodné při výběru sudiště zvážit vedle míry delokalizace rozhodčího řízení též kvalitu a efektivitu soudního systému v daném státě. Ingerenci národních soudů do rozhodčího řízení je třeba posuzovat zejména z níže uvedených hledisek:

6.2.5.1. *Rozhodování sporu o pravomoc mezi rozhodčí a soudní institucí*

Přestože smluvní strany uzavřením rozhodčí smlouvy projevují svou vůli vyloučit z rozhodování sporu obecné soudy, nelze samozřejmě vyloučit okolnosti, za kterých může být uplatněna námitka nepřislušnosti rozhodce řešit daný spor v rozhodčím řízení. O otázkách pravomoci rozhodce může být rozhodováno v zásadě trojím způsobem:¹²⁰

a) **O pravomoci rozhodce rozhodne obecný soud.**

V tomto případě nelze v rozhodčím řízení pokračovat až do vydání pravomocného rozhodnutí soudu.

b) **O pravomoci rozhodce rozhodne rozhodce sám.**¹²¹

Rozhodnutí může provést též senát, předsednictvo rozhodčí instituce apod. Důležité je, že obecný soud nemůže otázku pravomoci přezkoumat samostatně, ale může tak učinit až při případném přezkumu rozhodčího nálezu jako celku. Tento institut (nazýván též jako princip „*competence-*

¹²⁰ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 197.

¹²¹ Tato úprava je obsažena též v ustanovení § 15 odst. 1 ZRŘ. Ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ potom rozlišuje mezi dvěma důvody uplatnění námitky nedostatku pravomoci. Za prvé tak lze učinit z důvodů nedostatku arbitrability sporu a rovněž v případě sporů ze spotřebitelských smluv – v těchto případech lze námitku ohledně nedostatku pravomoci rozhodců vznést kdykoli. Za druhé tak lze učinit z důvodů neexistence, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy – v takovém případě je nutno námitku vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé.

competence/Kompetenz-Kompetenz apod.) je považován v rámci rozhodčího řízení za základní.¹²²

c) **O pravomoci rozhodne rozhodce, přičemž toto rozhodnutí podléhá přezkumu obecným soudem.**

V tomto případě lze návrh na soudní přezkum podat během samotného rozhodčího řízení, tj. ještě před vydáním rozhodčího nálezu.

6.2.5.2. *Rozsah pomocné funkce soudů v rozhodčím řízení*

Rozhodčí řízení je v první řadě způsob rozhodování sporů soukromými osobami. Ani příznivci jurisdikční teorie odvozující rozhodovací pravomoc rozhodce od veřejné moci nezpochybňují toto jeho postavení: „*Rozhodce vystupuje vždy jako soukromá nezávislá osoba (...) nikdy nemůže vystupovat jako státní orgán (soudce).*“¹²³ Z toho plynou velmi významné procesní důsledky. Rozhodce především nikdy nemůže donucovat strany k jakýmkoli procesním úkonům, pokud taková pravomoc není založena přímo právním řádem sudiště. Celé rozhodčí řízení je z tohoto pohledu postaveno na zásadě *arbitri munus non est publicum ut iudicis*. Ovšem za situace, kdy by nebylo možno určitá právní jednání vynutit, by se rozhodčí řízení mohlo dostat do patové situace. V takových případech je tudíž žádoucí zásah orgánu nadaného donucovací mocí, zejména soudu. Soudy proto v tomto kontextu mívají pravomoc především k nařízení předběžného opatření, jmenování rozhodce či senátu, vyloučení rozhodce, zbavení rozhodce mlčenlivosti, provedení důkazů, nařízení výkonu rozhodčího nálezu, archivace rozhodčích nálezů apod.

6.2.5.3. *Zrušení rozhodčího nálezu soudem (kontrolní pravomoci soudu)*

Úplné vynětí rozhodčích nálezů ze soudního přezkumu by patrně znamenalo porušení práva stran na spravedlivý proces a mohlo by vnést do

¹²² Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 198.

¹²³ Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, str. 31.

právního řádu skrze rozhodčí řízení prvky svévole a nezákonnosti. Proto je i za současného „delokalizačního“ trendu, tj. za existence odborných diskusí o rozvolňování vztahu mezi sudištěm, jeho právním řádem a orgány veřejné moci, možnost soudního přezkumu rozhodčích nálezů přítomna v právních řádech většiny států.¹²⁴ O zrušení rozhodčího nálezu soudem lze uvažovat toliko v případě, že se z pohledu soudu jedná o případ tzv. domácího rozhodčího nálezu, což dle úpravy obsažené v různých právních řádech nemusí být vždy pouze nález vydaný na území daného státu, jako je tomu v České republice. Soud může na základě *legis arbitri* za domácí považovat zejména ty rozhodčí nálezy, které byly vydány na základě rozhodčí smlouvy, ve které smluvní strany daný stát přímo označily za své sudiště. Tato úprava je v současné době užívána např. ve Švédsku: „(...) *if the parties have chosen Sweden as the place of arbitration, it is completely without significance that the parties and the arbitrators have held the hearings in another country, that the arbitrators are not Swedish or that the tribunal has carried out its work in another country. Nor does it matter if the dispute concerns an agreement that has no connection to Sweden whatsoever. (...) The court notes that RosInvestCo and the Russian Federation had agreed on Sweden as place of arbitration and that this means the Swedish Arbitration Act is applicable.*“¹²⁵

Právní normy *legis arbitri* mohou stanovit libovolné důvody, pro které mohou jeho národní soudy rušit domácí rozhodčí nálezy. Cizí rozhodčí nálezy však mohou toliko neuznat a odepřít jejich výkon.¹²⁶ Co do této možnosti jsou omezeni signatáři Newyorské úmluvy. Článek V odst. 1 písm. a) až písm. e), odst. 2 písm. a) a písm. b) Newyorské úmluvy obsahuje důvody, pro které soud může (nikoli musí) ve stanovených případech uznání cizího rozhodčího nálezu odmítnout. Národní soud tedy k návrhu strany nemusí z uvedených důvodů

¹²⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, na str. 298 zmiňuje belgickou a švýcarskou právní úpravu, které se výslovně vzdávají kontrolní pravomoci soudů v případě nálezů vydaných v mezinárodním rozhodčí řízení, které jsou na území těchto států sice vydaná, ale krom toho k nim nemají žádný další vztah.

¹²⁵ Dahlberg, H., Angergård-Lannerheim, P. Sweden: *Titan decision overturned*. Dostupné z [www: <http://www.setterwalls.se/Documents/Artiklar/GAR_Titan_vol5_6.pdf>](http://www.setterwalls.se/Documents/Artiklar/GAR_Titan_vol5_6.pdf).

¹²⁶ Doležel, V. Důsledky zrušení rozhodčího nálezu v zemi vydání pro uznatelnost a vykonatelnost v ostatních státech. In: Sehnálek, D. a kol. *Dny práva – 2009 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

rozhodčí nález neuznat, nemůže ovšem důvody neuznání rozšiřovat nad rámec Newyorské úmluvy.

Otázce odepření uznání cizího rozhodnutí se věnuje také Evropská úmluva. Článek IX Evropské úmluvy obsahuje taxativní výčet důvodů zrušení rozhodčího nálezu, které zakládají též možnost odmítnutí uznání nebo výkonu rozhodčího nálezu ve státě uznání a výkonu. Národní právo tedy může stanovit i jiné důvody pro zrušení rozhodčího nálezu. Na základě těchto důvodů, jdoucí nad rámec článku IX Evropské úmluvy, ovšem nemůže národní soud odmítnout takový nález uzнат či vykonat, a to ani byl-li na základě takového („národního“) důvodu rozhodčí nález svým domácím soudem zrušen.

Po uplynutí doby stanovené pro podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu lze uvažovat o tom, že domácí národní soud by mohl odepřít výkon domácího rozhodčího nálezu. Vzhledem k tomu, že strana oprávněná k plnění z rozhodčího nálezu musí při absenci dobrovolného splnění závazku povinným požádat orgán veřejné moci o provedení výkonu rozhodnutí, bude tento orgán v rámci řízení o nařízení výkonu zkoumat (byť omezeně) rovněž exekuční titul samotný.¹²⁷ V případě nařizování výkonu cizího rozhodčího nálezu bude tato otázka taktéž posouzena. Důvody odepření výkonu nálezu jsou dle Newyorské úmluvy totožné s důvody zakládající oprávnění státu rozhodčí nález neuznat (článek V odst. 1 písm. a) až písm. e), odst. 2 písm. a) a písm. b) Newyorské úmluvy). Otázce práva rozhodného z hlediska místa výkonu rozhodčího nálezu (*lex loci executionis*) se podrobněji věnujeme v samostatné kapitole této práce.

6.2.6. Kolizní normy legis arbitri

Pro případ, že strany sporu neprovedou volbu práva rozhodného pro meritum sporu (*legis causae*), je pravidelně v rámci právního řádu *legis arbitri* upraven způsob, jakým má být toto rozhodné právo určeno. V tomto případě je v zásadě vždy určení

¹²⁷ V rámci nařizování výkonu rozhodčích nálezů v ČR viz např. odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, ze dne 30. 10. 2008: „Je výrazem ustálené soudní praxe, že již ve stádiu nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) se soud zabývá (mimo jiné) tím, zda rozhodnutí, jehož nucené vymožení se navrhuje, bylo vydáno orgánem, který k tomu měl pravomoc (...) Zjistí-li soud, že rozhodnutí vydal orgán, který nebyl oprávněn rozhodovat o otázce pojaté do rozhodnutí, návrh na nařízení jeho výkonu zamítne.“

legis causae ponecháno na rozhodcích. Většina národních předpisů upravujících rozhodčí řízení ponechává rozhodcům (na rozdíl od soudců) větší prostor pro kolizní uvážení. Rozsah tohoto prostoru se liší stát od státu. V rozhodčí praxi se vyvinuly různé pohledy a názory na to, na základě jakých kritérií příslušnou kolizní normu vybrat. Obvyklým přístupem je použití té kolizní normy, která povede k právnímu řádu s co nejužším spojením ke skutkovému stavu případu. Takové nejužší spojení může často zakládat bydliště či místo podnikání účastníka, jenž poskytuje plnění, místo plnění, ale i například jazyk hlavní smlouvy.¹²⁸ Zájem na racionálním odůvodnění konkrétního výběru kolizní normy je zapříčiněn tím, že otázku rozhodného práva musí rozhodci obvykle v rámci projednání a rozhodování konkrétního sporu posoudit (dokonce jako jednu z prejudiciálních otázek) a závěr takového posouzení též odůvodnit. Stejným způsobem se též musí zabývat platností a rozsahem volby práva.¹²⁹

Ačkoli dle odborné literatury lze v případě většiny právních řádů mluvit o více či méně omezené diskreční pravomoci rozhodců při výběru kolizních norem vedoucích k určení *legis causae*, jsou v některých státech rozhodci povinni aplikovat, stejně jako soudci, pouze kolizní normy *legis arbitri* (je tomu tak *prima facie* i dle ustanovení § 37 odst. 2 ZRR). V tomto kontextu je potom nutné zodpovědět otázku, co vlastně patří mezi tyto kolizní normy *legis arbitri*. Odpověď je poněkud ztížena v době velkého počtu mezinárodních úmluv, jež bývají inkorporovány přímo do národních právních řádů, kde se navíc obvykle těší v případě rozporu s národním právním řádem aplikační přednosti. Obdobně je tomu s evropským právem, jež přichází do úvahy v rámci členských států EU.

Na tomto místě, věnujícím se vlivu právního řádu sudiště na rozhodčí řízení tedy zdůrazníme, že je vhodné seznámit se při volbě sudiště se způsobem, jakým by pravděpodobně rozhodci určili *lex causae* v případě, že by tento buď stranami zvolen nebyl, nebo by se tato volba ukázala z nějakých důvodů neplatnou a dodatečná shoda by již nebyla možná (nejčastěji z důvodu znesváření obou stran sporu). Zejména tam, kde je dle *legis arbitri* ponechán rozhodcům velký prostor pro vlastní výběr kolizních norem, je vhodné seznámit se s obvyklými kritérii užívanými rozhodci v takových

¹²⁸ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 360.

¹²⁹ Bělohávek, A.J. *Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem*. Právní fórum, 2006, č.3.

případech (např. skrze rozhodčí řád apod.). V případě, že rozhodci diskreční pravomoc nemají a jsou povinni aplikovat přímo kolizní normy *legis arbitri*, je vhodné obeznámit se s postavením mezinárodních úmluv v daném právním řádu, jakož i s mezinárodními úmluvami, které stát *legis arbitri* zavazují. Podrobněji budou tyto úvahy ještě rozvedeny v kapitole 9 zabývající se přímo právem rozhodným pro posouzení merita sporu.

6.2.7. Aplikace práva evropského v rozhodčím řízení

Evropské právo významným způsobem ovlivňuje právní řády všech členských států EU, a to napříč celým jeho spektrem, tedy od sekundární normotvorby, zákonů, ústavního pořádku až k mezinárodním smlouvám. V základu evropského práva stojí zejména princip přímého účinku, formulovaný Soudním dvorem Evropské unie¹³⁰ například ve věci 26/62 *Van Gend En Loos*, dle kterého unijní právo přímo (bez nutnosti implementace) zakládá práva a povinnosti jednotlivců, jichž se lze dovolat u národních soudů, a princip aplikační přednosti, formulovaný tímto soudem mimo jiné ve věci 6/64 *Costa v. E.N.E.L.* a 106/77 *Simmenthal II*, dle kterého jsou orgány členských států povinny aplikovat normu unijního práva před kolidující právní normou vnitrostátní.

Zároveň s tím je ovšem třeba říci, že budování evropského justičního prostoru se týká výhradně oblasti soudnictví, nikoli oblasti arbitráže. Evropské právo rovněž rozhodčí řízení přímo nijak neupravuje. O skutečnosti, že rozhodci nejsou oprávněni klást Evropskému soudnímu dvoru tzv. předběžné otázky, bylo rozhodnuto poměrně jasně již v rozhodnutí ve věci *Nordsee v. Reederei Mond* z roku 1982.¹³¹ Soudní dvůr Evropské unie v něm konstatoval, že rozhodčí senáty zasedající na území členských států EU nejsou soudy ve smyslu dnešního článku 267 Smlouvy o fungování evropské unie.

Jiným problémem je potom otázka aplikace evropského práva v rozhodčím řízení. Přestože rozhodci nejsou oprávněni klást předběžné otázky, jsou povinni aplikovat evropské právo, pokud je toto právo též právem rozhodným pro daný právní vztah. Jinými slovy, je-li právem rozhodným zejména pro meritum sporu právo členského státu EU, jsou rozhodci povinni aplikovat i evropské právo, jelikož toto právo

¹³⁰ V době rozhodnutí se jednalo o Evropský soudní dvůr.

¹³¹ C-102/81 *Nordsee Deutsche Hochseefischerei GmbH v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG*.

je součástí rozhodného práva členského státu EU. Rozhodce je povinen tak učinit i v případě rozhodování *ex aequo et bono*, v tomto případě však zohledňuje toliko evropský veřejný pořádek.¹³² Tato situace je nicméně poněkud paradoxní, jak ovšem vyplývá i z rozhodnutí ve věci C-126/97 *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, ve které se otázkou aplikace evropského práva rozhodci zabýval přímo Soudní dvůr Evropské unie, nikoli vyloučenou. Paradoxní povaha spočívá ve skutečnosti, že rozhodci mají aplikovat evropské právo, zároveň ale nejsou oprávněni klást předběžné otázky, které tvoří základní metodu sjednocování výkladu evropského práva na úrovni členských států EU. Jisté řešení spočívá v tom, že předběžnou otázku mohou položit soudy členských států EU v těch případech, kde dochází z jejich strany k přezkumu rozhodčích nálezů aplikujících evropské právo.¹³³

¹³² Bělohlávek, A.J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo*. Komentář, I. díl. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 482.

¹³³ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 251.

7. ROZHODČÍ SMLOUVA Z POHLEDU ROZHODNÉHO PRÁVA

Rozhodčí smlouva již ze samé definice arbitráže jakožto konsenzuálního postoupení rozhodnutí sporů soukromé osobě, stojí vedle kladného přístupu dotčeného právního řádu (*legis arbitri*) k rozhodčímu řízení v samém základu možnosti konání arbitráže.¹³⁴ Institut rozhodčí smlouvy je upraven ve většině národních právních řádů, v Newyorské úmluvě (v článku II), Evropské úmluvě (zejména v článku I) i Vzorovém zákoně UNCITRAL (v článcích 7 až 9). Rozhodčí smlouvou strany ujednávají, že jejich spor má být rozhodován rozhodcem, rozhodci, případně stálou rozhodčí institucí.

Obsah rozhodčí smlouvy může být velice různorodý, a to zejména v závislosti na okolnostech, za kterých je smlouva uzavírána. Za nejpodstatnější lze považovat rozhodnutí stran podřídit rozhodování sporu rozhodčí instituci či tento spor rozhodnout v rozhodčím řízení ad hoc. Rozhodčí smlouva může být proto jak pouhým článkem v počtu několika málo slov obsaženým ve smlouvě hlavní,¹³⁵ tak mnohastránkovým samostatným dokumentem, odkazujícím na právní vztahy smluvních stran a jich se týkajícím, který vymezí přesný procesní postup např. pro ad hoc arbitráž.

7.1. Pojmové distinkce

Důsledky odlišných doktrinálních přístupů k rozhodčímu řízení se projevují i v oblasti rozhodčí smlouvy. Důležitou pojmoslovnou distinkcí, kterou je proto nutno učinit, je odlišení rozhodčí smlouvy od tzv. *rozhodcovské smlouvy* či *smlouvy s rozhodcem* (*arbitror contract*). Je třeba říci, že částí odborné literatury je popírána vůbec sama existence rozhodcovské smlouvy. Celý spor je založen na otázce, zda mezi stranami sporu a rozhodci vzniká nebo nevzniká závazkový vztah. Názor, že mezi

¹³⁴ Za výjimku potvrzující pravidlo by bylo lze považovat případy, ve kterých možnost konání arbitráže mezi dvěma stranami není založena přímo rozhodčí smlouvou mezi nimi uzavřenou, ale tato možnost vyplývá z jiných úmluv, typicky z mezinárodních úmluv o ochraně investic. Tyto úmluvy obsahují ustanovení, na základě kterých je jeden ze států (typicky stát místa investice) povinen řešit formou arbitráže spory se soukromými investory působící na jeho území, pokud na tomto způsobu řešení sporu tyto investoři mají zájem, tedy bez nutnosti vzájemného uzavírání konkrétních rozhodčích smluv. Viz Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 416.

¹³⁵ Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektum, 1997, str. 26, k tomu uvádí: „*Asi nejjednodušší rozhodčí smlouva může být uzavřena v institucionálním rozhodčím řízení ve formě rozhodčí doložky. Stačí pouze uvést označení rozhodčí instituce oprávněné spor projednat a rozhodnout.*“

stranami sporu a rozhodci vzniká smluvní vztah, podporuje zejména smluvní doktrína. Dle Rabana: „*Arbitrážní smlouva je smlouvou směřující ke vzniku rozhodčího procesu, zatímco rozhodcovská smlouva směřuje k jeho provedení.*“¹³⁶ Podrobnější rozbor diskuze o tomto typu smlouvy není v rámci této práce možný, proto jen krátce shrneme, že rozhodcovská smlouva je dle jejich zastánců inominátní soukromoprávní smlouvou, jejímž obsahem jsou povinnost rozhodce podílet se na řízení a nestranně rozhodnout na základě řádného procesu uspokojujícím požadavky spravedlnosti. Povinností stran sporu je spolupůsobit při rozhodování a zaplatit rozhodci odměnu.¹³⁷

Proti existenci rozhodcovské smlouvy se naopak staví doktrína jurisdikční, která hodnotí pozici rozhodce analogicky k pozici soudce. „*U pozice rozhodce je akcentován sice závěr o soukromoprávním ustanovení rozhodce pro konkrétní spor, nicméně jeho pozice je chápána bez ohledu na akt ustanovení jako pozice osoby nadané mocí veřejnou k rozhodnutí sporu, bez existence smluvního vztahu ke stranám sporu.*“¹³⁸

Od rozhodcovské smlouvy, rozhodčí smlouvy a jejich druhů je potom třeba odlišit i tzv. *ujednání o rozhodčím řízení*,¹³⁹ kterým strany upravují procesní aspekty rozhodčího řízení (např. místo jednání apod.). Ujednání o rozhodčím řízení má své místo především v rámci rozhodčího řízení ad hoc, jelikož v rámci arbitráže před stálou rozhodčí institucí jsou obdobné procesní otázky zpravidla upraveny příslušným rozhodčím řádem instituce.

7.2. Druhy rozhodčí smlouvy

Rozlišování druhů rozhodčí smlouvy je založeno především na hledisku existence či neexistence sporu mezi stranami. Zatímco *smlouvou o rozhodci (submission agreement)* si strany ujednávají, že formou arbitráže má být rozhodnut jejich již existující spor, *rozhodčí doložku (arbitration clause)* uzavírají ještě před vznikem sporu a právě pro případ jeho budoucího vzniku. Oba druhy rozhodčí smlouvy mají i svůj

¹³⁶ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 102.

¹³⁷ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 110.

¹³⁸ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení – alternativa k řízení soudnímu*. Právní fórum, 2008, č. 4, s. 127.

¹³⁹ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 99.

legislativní základ, rozlišuje mezi nimi např. Newyorská úmluva (v článku II odst. 2), Vzorový zákon UNCITRAL (v článku 7) i ZRŘ (v ustanovení § 2 odst. 3).

7.2.1. Smlouva o rozhodci

Smlouva o rozhodci se týká již vzniklého sporu a v praxi je co do výskytu méně častým druhem rozhodčí smlouvy. Jedním z důvodů této nižší frekvence výskytu je fakt, že strany, jež jsou spolu ve sporu, zpravidla již nemají vůli vzájemnou součinností dosáhnout ani uzavření tohoto druhu rozhodčí smlouvy. Důvodem mohou být zejména po vzniku sporu již rozdílné zájmy stran (zejména zájem strany nárokovájící plnění – věřitele, na co nejrychlejší vyřešení sporu, oproti tomu možný zájem strany mající plnit – dlužníka, na co největším oddálení vydání konečného rozhodnutí).

7.2.2. Rozhodčí doložka

Oproti smlouvě o rozhodci je rozhodčí doložka druhem rozhodčí smlouvy, kterou strany podřizují rozhodčímu řízení spory, jež mohou teprve v budoucnu vzniknout. Rozhodčí doložka je obvykle součástí smlouvy hlavní, ale možné je i její „fyzické“ oddělení (nikoli též právní) od smlouvy hlavní a uzavření rozhodčí doložky ve formě samostatného dokumentu. Rozhodčí doložka může rovněž arbitráži podřizovat pouze vymezené spektrum sporů, jež mohou z právního vztahu mezi smluvními stranami vyplynout (např. pouze spory týkající se kupní ceny apod.).

Jistým derivátem rozhodčí doložky je rozhodčí smlouva označovaná jako *neomezený kompromis*.¹⁴⁰ Neomezeným kompromisem smluvní strany *pro futuro* podřizují arbitráži neurčitý počet smluv a případných sporů, které mezi nimi budou vznikat. Výhodou neomezeného kompromisu je, že uzavírají-li strany mezi sebou velké množství smluv, není nutné rozhodčí doložky vtělovat do každé z nich.

Setkat se lze rovněž s tzv. *asymetrickou rozhodčí doložkou*.¹⁴¹ V tomto případě je stranám dáno na výběr, zda v případném sporu zahájí řízení rozhodčí, nebo řízení soudní. Asymetrická rozhodčí doložka tedy nederoguje pravomoc soudů již od

¹⁴⁰ Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, str. 43.

¹⁴¹ Tamtéž.

okamžiku uzavření rozhodčí smlouvy a neobstála by případná námitka nedostatku pravomoci obecného soudu. Taková námitka by mohla obstát jen za předpokladu, že právo obrátit se na obecný soud má dle rozhodčí smlouvy pouze jedna ze stran.

7.3. Výklad rozhodčí smlouvy

Newyorská úmluva a většina národních právních řádů obsahuje ustanovení, jež mají tendenci podporovat výklad směřující k platnosti uzavřených rozhodčích smluv. V tomto duchu je třeba dle shodného doktrinárního názoru vykládat článek II odst. 1 Newyorské úmluvy, který stanoví, že: „*Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory (...)*“.¹⁴² Výkladovou tendenci směřující v oblasti soukromého práva v pochybnostech k výkladu pro platnost právního úkonu, podporuje v souvislosti s rozhodčí smlouvou také Lisse.¹⁴³ Rozehnalová dle našeho názoru v souvislosti s českým právním řádem výstižně uvádí, že přístup k výkladu rozhodčí smlouvy může souviset i s doktrinárním pojetím tohoto institutu. Procesněprávní chápání rozhodčí smlouvy (zastávané jurisdikční doktrínou), bude rozhodčí smlouvu chápat jako procesní úkon (tedy jako derogaci pravomoci soudu) a provede výklad rozhodčí smlouvy postavený na teorii projevu vůle (upravený v ustanovení § 41 odst. 2 OSŘ). Hmotněprávní pojetí rozhodčí smlouvy (zastávané smluvní teorií), potom rezultuje ve výklad založený na teorii vůle stran, tedy na ustanovení § 35 odst. 2 a odst. 3 OZ.¹⁴⁴

7.4. Způsobilost stran k uzavření rozhodčí smlouvy

Způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu je ve všech mezinárodních úmluvách a všech národních právních řádech požadavkem podmiňujícím platnost rozhodčí smlouvy.¹⁴⁵ U způsobilosti stran lze rozlišit zejména mezi způsobilostí k právům

¹⁴² Např. Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 48.

¹⁴³ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 89.

¹⁴⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 137.

¹⁴⁵ Born, G. *International commercial arbitration, Volume I*. Kluwer Law International, 2009, str. 625.

a k právním úkonům, a mezi způsobilostí uzavřít rozhodčí smlouvu. Ne všechny subjekty mohou platně uzavřít rozhodčí smlouvu, tato možnost bývá omezována u subjektů veřejného práva. Subjektu, jinak způsobilému rozhodčí smlouvu uzavřít, může být tato způsobilost rovněž právním řádem omezována, a to s přihlédnutím k jeho konkrétnímu postavení v některých právních vztazích. V rámci některých právních řádů proto mnohdy nemá způsobilost k uzavření rozhodčí smlouvy například subjekt v postavení spotřebitele, zaměstnance apod. V této části práce budeme uvažovat o způsobilosti k uzavření rozhodčí smlouvy v prvním zmíněném a nejobecnějším smyslu, tj. ve smyslu způsobilosti subjektu k právním úkonům. Nedostatek způsobilosti k právům a k právním úkonům vede samozřejmě obecně k neplatnosti příslušných právních úkonů, tedy i rozhodčí smlouvy.

Jak jsme uvedli výše, je většina právních řádů založena na koncepci, umožňující rozhodcům samostatně posoudit svou pravomoc k rozhodnutí sporu (tzv. *Kompetenz-Kompetenz* princip). Rozhodce proto obvykle sám přezkoumává platnost rozhodčí smlouvy mající založit jeho pravomoc. Zde je třeba upozornit na to, že rozdílné posouzení způsobilosti stran rozhodčí smlouvy k právům a k právním úkonům ze strany rozhodce a následně ze strany soudu, může mít fatální důsledky, a to zejména v souvislosti s případnou možností soudu zrušit rozhodčí nález či odepřít jeho uznání a výkon. V souvislosti s mezinárodním rozhodčím řízením samozřejmě vyvstává otázka, dle jakého právního řádu by měla být způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu posouzena. V úvahu totiž připadá obecně zejména tzv. personální statut osoby (fyzické či právnické). Uvažovat lze ale i o *lex causae* či *lex arbitri*. V případě určení personálního statutu se dále jako spornou jeví otázka aplikace kolizních norem, respektive jejich výběru. I zde přichází v úvahu užití vícera kolizních norem, a to zejména kolizních norem *legis arbitri*, místa vydání rozhodčího nálezu, místa výkonu rozhodčího nálezu či kolizních norem, které rozhodci považují v konkrétním případě vzhledem ke všem okolnostem za nejvhodnější.

Co se týče fyzických osob, bude jejich způsobilost k právům a k právním úkonům nejčastěji determinována jejich personálním statutem, kterým je obvykle

tzv. *lex patriae*, neboli právní řád státní příslušnosti fyzické osoby.¹⁴⁶ Toto pravidlo je zakotveno i v českém právním řádu, a to v ustanovení § 3 odst. 1 ZMPS. Je-li však právní úkon činěn na území České republiky, postačí dle ustanovení § 3 odst. 2 ZMPS, aby byla fyzická osoba k tomuto úkonu způsobilá dle českého práva. Dodejme, že právě při uzavírání smluv s mezinárodním prvkem přichází v úvahu situace, kdy kontrahující osoba bude dle svého personálního statutu k právnímu úkonu nezpůsobilá, dle práva místa uzavření smlouvy však k tomuto právnímu úkonu způsobilá bude. K ochraně druhé kontrahující strany slouží např. článek 13 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 (Nařízení Řím I): „*Ve smlouvě uzavřené mezi osobami, které se nacházejí v téže zemi, se může fyzická osoba, která by byla způsobilá podle práva této země, odvolat na svou nezpůsobilost vyplývající z práva jiné země pouze tehdy, pokud druhá smluvní strana o této nezpůsobilosti v době uzavření smlouvy věděla nebo o ní nevěděla z nedbalosti.*“

V případě právnických osob závisí situace na tom, na jaké teorii je založena pozitivní právní úprava. Lze rozlišit především dvě hlavní teorie v této oblasti:

- **Teorie sídla.** V souladu s touto teorií je osobním statutem právnické osoby právní řád státu, kde má právnická osoba své sídlo (hlavní).
- **Teorie inkorporační.** Dle této teorie je osobním statutem právnické osoby právní řád, dle kterého byla tato osoba zřízena.

V českém právním řádu je užito teorie inkorporační, jež je vyjádřena v ustanovení § 22 ObchZ. Stejně jako je ustanovení § 3 odst. 1, resp. i odst. 2 ZMPS kolizní normou determinující personální statut fyzických osob, je ustanovení § 22 ObchZ kolizní normou určující personální statut právnických osob.

Jak bylo již naznačeno, je posuzování způsobilosti k právům a k právním úkonům, založená na personálním statutu dovozovaném skrze kolizní normy *legis arbitri*, poněkud nepraktickou metodou pro oblast mezinárodního rozhodčího řízení, a to z toho vícekrát již zmíněného důvodu, že do rozhodčího řízení vtažuje zpět národní právní normy, které se smluvní strany většinou snaží volbou neutrálního sudiště

¹⁴⁶ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 132.; Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, str. 26.

z aplikace vyloučit. Proto je v odborné literatuře zastáván názor, založený na interpretaci smyslu a účelu Newyorské úmluvy, který při posuzování způsobilosti k právům a k právním úkonům stran rozhodčí smlouvy prosazuje aplikaci toho právního řádu, který zajistí platnost rozhodčí smlouvy.¹⁴⁷ Článek V odst. 1 písm. a) Newyorské úmluvy umožňuje soudu odepřít uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu, pokud *strany rozhodčí smlouvy byly podle zákona, který se na ně vztahuje, nezpůsobilé k jednání*.¹⁴⁸ Ani Newyorská úmluva tedy nedává žádné přímé vodítko k určení konkrétního právního řádu, který by měl být z hlediska posuzování způsobilosti stran rozhodný („*kteřý se na ně vztahuje*“). Vzhledem k výše řečenému však lze mít za to, že smysl jejího přijetí a specifická povaha mezinárodního rozhodčího řízení svědčí pro posouzení způsobilosti dle toho práva, které povede k platnosti rozhodčí smlouvy.

7.5. Forma rozhodčí smlouvy

Vzhledem k účinkům platné rozhodčí smlouvy, tj. derogace jurisdikce soudů a založení pravomoci rozhodce spor rozhodnout v rozhodčím řízení, je obecným požadavkem na rozhodčí smlouvu její uzavření v písemné podobě. Tento požadavek je zakotven ve Vzorovém zákoně UNCITRAL, ve většině právních řádů¹⁴⁹ i ve všech stěžejních mezinárodních úmluvách vztahujících se na rozhodčí řízení.¹⁵⁰

V českém právním řádu jsou formální požadavky na rozhodčí smlouvu zakotveny v ustanovení § 36 odst. 2 ZRŘ: „*Pro formu rozhodčí smlouvy platí právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy; stačí však, jestliže bylo učiněno zádost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle.*“ Právním rozhodným pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy je v případě domácího rozhodčího nálezu (nálezu, jež byl vydán v tuzemsku) na základě ustanovení § 36 odst. 1 ZRŘ vždy český právní řád (v podrobnostech viz dále výklad o separabilitě). Větu za středníkem je

¹⁴⁷ Born, G. *International commercial arbitration, Volume I*. Wolters Kluwer, 2009, str. 626.; Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 135.

¹⁴⁸ Obdobně též článek VI odst. 2 Evropské úmluvy: „*Při rozhodování o existenci nebo platnosti rozhodčí smlouvy budou soudy smluvních států způsobilost stran posuzovat podle práva platného pro tyto strany.*“

¹⁴⁹ Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, str. 25.

¹⁵⁰ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 89.

v tomto kontextu nutno považovat za subsidiární kolizní normu, která odkazuje na příslušný právní řád v případě nesplnění formálních požadavků dle českého právního řádu. Formální požadavky českého právního řádu na rozhodčí smlouvu jsou potom uvedeny v rámci ustanovení § 3 ZRŘ. Pouze stručně zmíníme, že písemná forma je dle ustanovení § 3 odst. 1 ZRŘ zachována i v případě sjednání telegrafického, dálkopisného, nebo elektronického. Zvláštní náležitosti, které musí mít rozhodčí smlouva v případě jejího uzavírání spotřebitelem, jsou spíše obsahového charakteru.¹⁵¹ V případě, že tyto požadavky rozhodčí smlouva nespĺňovala, je možné použít i právní řád státu, kde byla uzavřena. Vzhledem k výše řečenému lze ovšem předpokládat, že i takto kolizně určený právní řád bude požadovat písemnou formu. Rozdíl by se zde mohl projevit například v tom, že kolizně určený právní řád by nemusel k dodržení písemné formy vyžadovat podpis.¹⁵²

Požadavek písemné formy je potom v případě cizích rozhodčích nálezů stanoven i samotnou Newyorskou úmluvou. Dle článku II odst. 1 *smluvní stát uzná písemnou dohodu stran*. Článek IV potom stanoví *dokumenty*, které je třeba přiložit k žádosti o uznání a výkon rozhodčího nálezů, a který odkazuje zpět na článek II, tj. na písemnou dohodu.

7.6. Obsah rozhodčí smlouvy

Vzhledem k existenci poměrně bohatého spektra alternativních způsobů řešení sporů, lze při uzavírání rozhodčí smlouvy stranám v první řadě doporučit, aby v ní strany buď výslovně uvedly termín „rozhodčí řízení“ či „arbitráž“ nebo jinak náležitě, určitě a srozumitelně vyjádřily svou vůli podříditi řešení svého sporu právě tomuto typu řízení. Jinými slovy, rozhodčí smlouva by měla být odlišitelná od prorogačních doložek, závazku stran řešit svůj spor formou mediace, konciliace, technické expertizy či jiných alternativních způsobů řešení sporů. Na rozdíl od termínů označujících jiné způsoby řešení sporů se v případě „arbitráže“ či „rozhodčího řízení“ jedná o zcela určité legální

¹⁵¹ Za formální zvláštní formální požadavek lze považovat nutnost samostatného sjednání této smlouvy, tedy nikoli ve formě součásti podmínek smlouvy hlavní.

¹⁵² Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 90.

pojmy, užívané stabilně a standardně v národních právních předpisech, mezinárodních úmluvách, judikatuře i odborné literatuře. Neurčitá formulace rozhodčí smlouvy může v tomto případě znamenat buď neplatnost rozhodčí smlouvy, či nutnost obracet se s posouzením této věci k obecným soudům, což významně oslabuje důvody původní volby arbitráže (rychlost, neformálnost, neveřejnost atd.).

Smluvní strany mohou dále v rozhodčí smlouvě zejména ujednat, na jaké jejich vzájemné právní vztahy se rozhodčí smlouva vztahuje, jinými slovy mohou dohodnout její rozsah. Z objektivního hlediska jsou omezeny arbitrabilitou, tj. okruhem vztahů, jež jsou právním řádem připuštěny k řešení před rozhodci. Tento prostor vymezený objektivní arbitrabilitou mohou smluvní strany omezit (někteří autoři v takovém případě hovoří o tzv. subjektivní arbitrabilitě).¹⁵³ Omezování rozhodčí smlouvy pouze na některé možné spory nebývá příliš praktické, jelikož strany se tím vystavují nebezpečí nutnosti vést zároveň soudní i rozhodčí řízení, což může vyústit pouze v další spory o jurisdikci a z toho plynoucí prodražení a prodloužení sporu.

Pravidelnou obsahovou náležitostí rozhodčí smlouvy je volba sudiště. Výše bylo předvedeno, že *lex arbitri*, tedy právní řád sudiště, ovlivňuje množství zcela zásadních aspektů rozhodčího řízení, a strany by tedy právě volbě sudiště měly věnovat náležitou péči. Může se ovšem stát, že rozhodčí smlouva nebude volbu sudiště vůbec obsahovat, svěří řešení sporu více rozhodcům, nebo naopak neexistující instituci či rozhodci. Již výše bylo zmíněno, že výklad rozhodčí smlouvy by měl vždy směřovat směrem k její platnosti, a nikoli neplatnosti. Národní právní řády navíc většinou obsahují subsidiární úpravu právě pro případ, že by z rozhodčí smlouvy nebylo zřejmé, kdo má spor rozhodnout, tzn., že vůbec není uveden rozhodce, je uveden neexistující rozhodce či naopak více rozhodců. Takové rozhodčí smlouvy, je-li v nich vyjádřena vůle rozhodnout spor ve formě arbitráže, jsou obvykle považovány za platné. Dostačují tedy k tomu, aby vyloučily pravomoc soudů, a v dalším jsou považovány za volbu rozhodčího řízení ad hoc,¹⁵⁴ jehož průběh je při nedostatku vůle stran dohodnout postup

¹⁵³ V podrobnostech viz dále příslušnou část této práce (7.8) věnovanou otázkám arbitrability.

¹⁵⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 146.

v řízení většinou upraven příslušným právním řádem.¹⁵⁵ V českém právním řádu je takový postup zakotven v ustanovení § 7 ZRŘ.¹⁵⁶

Ačkoliv tedy určení rozhodců či rozhodčí instituce nemá obvykle vliv na platnost rozhodčí smlouvy, lze doporučit stranám ujednání o počtu rozhodců, způsobu jejich výběru, jejich případné kvalifikace apod. do rozhodčí smlouvy zahrnout. Rovněž neshody stran či nedostatek úpravy této věci v rozhodčí smlouvě obvykle řeší soudy místa sudiště v rámci své pomocné funkce k rozhodčímu řízení. Konstituci senátu či způsob výběru rozhodce, jakož ostatně i celou úpravu rozhodčího řízení mohou strany provést i odkazem (tedy skrze tzv. *appointing authority*), a to zejména odkazem na rozhodčí instituci a její rozhodčí řád, případně odkazem na jiný třetí subjekt, který tyto aspekty řízení místo stran stanoví. Strany mohou uvážit i úpravu dalších aspektů rozhodčího řízení, přičemž toto řízení mohou upravit do značných podrobností. Ujednání tedy může být například jazyk rozhodčího řízení, rozložení nákladů řízení mezi jednotlivé strany apod. O možnosti volby práva pro rozhodčí smlouvu pojednáme v následující části práce, možnosti stran zvolit právo rozhodné pro meritum sporu se věnujeme v samostatné kapitole.

7.6.1. Právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu

Volba práva provedená přímo pro rozhodčí smlouvu není v praxi příliš častým jevem, a to zejména je-li rozhodčí smlouva sjednávána jako rozhodčí doložka obsažená přímo ve smlouvě hlavní. Volba práva ale možná je, a to pro jakýkoli z druhů rozhodčí

¹⁵⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 72.

¹⁵⁶ K tomuto ustanovení je vhodné uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Odo 95/2006 ze dne 28.3.2007. V posuzovaném případě bylo v rozhodčí doložce stanoveno, že spor rozhodne „*Rozhodčí soud, složený ze tří rozhodců, podle rozhodčího řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ve Vídni (Kammer der gewerblichen Wirtschaft Wien)*“ podle českého věcného práva. Místem konání rozhodčího řízení byla určena Praha. Nejvyšší soud ČR konstatoval, že rozhodčí doložka splňuje podmínky ustanovení § 3 ZRŘ – který stanoví písemnou formu, a ustanovení § 17 ZRŘ - sjednané místo, kde se řízení koná. Rovněž ve smyslu ustanovení § 7 stanoví určitý počet rozhodců a způsob, jak osoby rozhodců mají být určeny – podle rozhodčího řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře při Vídni. Rozhodčí doložka tak splňuje všechny náležitosti, které stanoví zákon. Námitka dovolatele spočívající v neexistenci Rozhodčího soudu při hospodářské komoře ve Vídni, podle jejíhož rozhodčího řádu se rozhodci měli řídit, nemůže mít vliv na platnost rozhodčí doložky. V případě, že rozhodčí smlouva nestanoví způsob určení rozhodců, stanoví § 7 ZRŘ, že každá strana jmenuje jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího rozhodce.

smlouvy. Tuto možnost připouští jak Evropská úmluva v článku VI odst. 2 písm. a),¹⁵⁷ tak Newyorská úmluva v článku V odst. 1 písm. a).¹⁵⁸

Je možno začít variantou zřejmější, tedy tou, kde strany provedly explicitně volbu práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu. Výše bylo řečeno, že způsobilost stran k právům a k právním úkonům bude pravidelně posouzena dle personálního statutu fyzické osoby a práva založení či práva sídla právnické osoby. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy však budou posouzeny dle zvoleného právního řádu, nebrání-li tomu právní normy *legis arbitri*.¹⁵⁹

V případě, že smluvní strany neprovedou volbu práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu explicitně, přicházejí v úvahu zejména tři varianty řešení. Prvá varianta vychází z předpokladu, že skrze volbu práva pro smlouvu hlavní (či skrze určení takového práva na základě kolizních norem nebo rozhodci) provádí strany i volbu práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu. Druhá varianta spočívá v odděleném posouzení obou smluv a *lex causae* je podle tohoto přístupu nutno oddělovat od práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu. Dle třetí varianty se použije právních norem *legis arbitri*. Jelikož všechny varianty ve svém základě souvisí s širším či užším pojetím separability smlouvy hlavní a smlouvy rozhodčí, bude tento problém podrobněji pojednán v následující části této práce.

7.7. Separabilita smlouvy rozhodčí a smlouvy hlavní

Otázka oddělitelnosti (separability) obou smluv se týká jak smlouvy o rozhodci tak rozhodčí doložky, a souvisí toliko s právní existencí a vzájemnou právní nezávislostí smlouvy rozhodčí a smlouvy hlavní. Pomineme-li fakt, že smlouva hlavní může i v souvislosti s rozhodčí smlouvou přímo obsahovat tzv. salvátorskou klauzuli, která má za cíl výslovně upravit oddělitelnost určitých ustanovení smlouvy tak, aby nulita konkrétního (separabilního) smluvního ustanovení neměla vliv na platnost ostatních

¹⁵⁷ „Při rozhodování o existenci nebo o platnosti rozhodčí smlouvy budou soudy smluvních států (...), pokud jde o jiné otázky, postupovat podle práva, jemuž strany podrobily svou rozhodčí smlouvu.“

¹⁵⁸ „Uznání a výkon nálezů mohou být odepřeny na žádost strany, proti níž je nález uplatňován, pouze tehdy (...), že zmíněná dohoda není platná podle práva, jemuž strany tuto dohodu podrobily.“

¹⁵⁹ Tak je tomu i v případě českého právního řádu v případě vydání rozhodčího nálezů v tuzemsku. V tomto případě bude platnost rozhodčí smlouvy posouzena vždy dle českého práva. V podrobnostech viz další části této práce.

smluvních ustanovení, týká se otázka separability hlavní a rozhodčí smlouvy především problematiky existence závislosti rozhodčí smlouvy na smlouvě hlavní v případech, že obdobná klauzule není ve smlouvách výslovně přítomna.

V kontextu mezinárodního rozhodčího řízení je celosvětově uznávána doktrína separace. Tato doktrína má několik právních důsledků. Za první z nich lze považovat možnost, aby se smlouva hlavní a smlouva rozhodčí řídily rozdílnými právními řády. Za významnější a hlavní důsledek separability obou smluv je však třeba považovat skutečnost, že platnost či neplatnost jedné ze smluv neovlivňuje platnost či neplatnost smlouvy druhé.¹⁶⁰ Jinými slovy lze říci, že rozhodčí smlouva vzhledem ke svému účelu (derogace soudní jurisdikce) „přežívá“ i ukončení či neplatnost smlouvy hlavní, jelikož zakládá možnost rozhodce rozhodnout o sporu této smlouvy se týkající (tj. i sporu o neplatnost smlouvy hlavní apod.). Neoddělitelnost obou smluv by samozřejmě vedla k absurdním důsledkům, například rozhodčí nález konstatující neplatnost smlouvy hlavní by zároveň s tím vyslovoval neplatnost rozhodčí smlouvy a tím i nemožnost spor rozhodnout. Právní řády mnoha států oddělenost obou smluv upravují výslovně, v rámci jiných je doktrína separability dovozena judikaturou.¹⁶¹ V české právní úpravě je problém separability výslovně upraven v ustanovení § 267 odst. 3 ObchZ.

7.7.1. Důsledky separability pro právo rozhodné

Separabilita smlouvy rozhodčí a smlouvy hlavní se odráží i v hledisku rozhodného práva. Stejně jako smluvní strany mohou provést volbu práva rozhodného pro meritum smlouvy hlavní (*legis causae*), mohou tento výběr provést i pro smlouvu rozhodčí. Možnost této volby připouští jak Newyorská úmluva, v článku V odst. 1 písm. a), tak i Evropská úmluva, v článku VI.

Situace se zdá být poměrně jasná pro případ, že strany sporu provedly výběr rozhodného práva explicitně za účelem materiální úpravy rozhodčí smlouvy. Platnost rozhodčí smlouvy bude v takovém případě posouzena obvykle dle vybraného právního řádu. Nicméně, první problém plyne ze skutečnosti, že strany uzavírající rozhodčí

¹⁶⁰ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 55.

¹⁶¹ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009. str. 118.

smlouvu volbu právního řádu rozhodného přímo pro rozhodčí smlouvu provedou spíše výjimečně. Ani v odborné literatuře potom nepanuje úplná shoda na tom, zda separabilita rozhodčí a hlavní smlouvy má takový účinek, aby zamezila i vlivu volby práva rozhodného pro smlouvu hlavní (*legis causae*) na smlouvu rozhodčí. Pokud by tomu tak nebylo, bylo by v případě absence volby práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu nutné, aby k jeho volbě došlo v souladu s normami *legis arbitri*, tj. aby bylo určeno například rozhodci, nebo na základě kolizních norem.¹⁶² Z oblasti procesně právního chápání rozhodčí smlouvy potom vychází názor, že rozhodčí smlouva se má posuzovat dle práva sudiště, tj. přímo dle *legis arbitri*. V této souvislosti lze zmínit například rozhodnutí High Court Queen's Bench Division, ve věci *XL Insurance v. Owens Corning*.¹⁶³ Zmíněný soud Spojeného království uzavřel, že pokud smluvní strany učinily místem sudiště Londýn a podřídily rozhodčí řízení právnímu předpisu místa sudiště (*the Arbitration Act*), zvolily zároveň anglické právo jako právo rozhodné pro všechny otázky, které takto zvolené právo upravuje, včetně platnosti rozhodčí doložky. Tento názor zastává i Bělohávek: „*Není-li takové volby [tj. explicitní volby práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu] a strany zvolí místo řízení, je v případě rozhodčí smlouvy přijatelné domnívat se, že současně provedly volbu práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu.*“¹⁶⁴

V případě druhého, mírnějšího pojetí separability obou smluv, bude rozhodným právem pro smlouvu rozhodčí právo rozhodné pro smlouvu hlavní.¹⁶⁵ Volba rozhodného práva smlouvy rozhodčí tedy proběhne implicitně, skrze volbu *legis causae*. Lze mít za to, že toto pojetí jak v odborné literatuře, tak v rozhodovací praxi soudů nad striktním pojetím separability či nad procesním chápáním rozhodčí smlouvy spíše převažuje. V této souvislosti lze uvést například rozhodnutí High Court, Queen's

¹⁶² V této souvislosti upozorňujeme na to, že Nařízení Řím I ve svém článku I odst. 2 písm. e) výslovně vylučuje ze svého věcného rozsahu rozhodčí smlouvu a dohody o volbě soudu. V případě, že by dle některého právního řádu členského státu EU mělo být právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu v případě absence jeho výběru stranami určeno na základě kolizních norem *legis arbitri*, potom mezi tyto normy nelze zahrnout Nařízení Řím I. Jinak je tomu v případě určování práva rozhodného pro meritum sporu. Podrobnější diskuzi na toto téma obsahuje kapitola 9 této práce věnovaná právu rozhodnému pro meritum sporu.

¹⁶³ Rozhodnutí převzato z Born, G. *International arbitration: cases and materials*. Kluwer Law International, 2011, str. 240 - 243.

¹⁶⁴ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 355.

¹⁶⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International, 2012, str. 56.

Bench Division ve věci *Union of India v. McDonnell Douglas*.¹⁶⁶ V tomto rozhodnutí došel soud k závěru, že je na volné úvaze stran, jakému právu podřídí svou hlavní smlouvu. Strany mají dále možnost učinit volbu práva zvlášť i pro smlouvu rozhodčí. V posuzovaném případě, kdy strany provedly volbu právního řádu Indie pro smlouvu hlavní, lze mít dle soudu za to, že tím provedly volbu tohoto právního řádu i pro smlouvu rozhodčí. Tento názor potvrzuje i Bělohávek, má však za to, že tohoto postupu lze užít jen v případě neprovedení přímé volby sudiště (*legis arbitri*) stranami: „Není-li místo řízení stranami zvoleno a rozhodčí smlouva je ve formě rozhodčí doložky obsažena ve smlouvě hlavní (...) lze ve většině případů dospět k závěru, že právo rozhodní pro smlouvu hlavní bývá i právem rozhodným pro rozhodčí smlouvu.“¹⁶⁷

Na výše předestřené dilema může ovšem podat odpověď přímo právní řád sudiště. Příkladem zde může být česká právní úprava, která v již zmíněném ustanovení § 36 odst. 1 věty druhé ZRŘ stanoví, že: „Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle tohoto zákona, jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku.“ Mezi tyto „ostatní náležitosti“ řadí odborná literatura právě otázku platnosti rozhodčí smlouvy, a to zejména z hlediska obecných náležitostí právních úkonů ve smyslu ustanovení § 34 a násl. OZ (o otázce platnosti rozhodčí smlouvy v souvislosti s arbitrabilitou pojednáváme samostatně v následující kapitole). Upozorňujeme na to, že někteří autoři, chápající rozhodčí smlouvu procesněprávně, navrhují ustanovení § 34 a násl. OZ aplikovat jen v míře, ve které neodporuje procesním předpisům.¹⁶⁸

Mimo platnost rozhodčí smlouvy patří mezi její ostatní náležitosti i tzv. *naturalia* či *accidentalia negotii*, tj. smluvní náležitosti pravidelné či nahodilé. Je-li tudíž místem vydání rozhodčího nálezu Česká republika, posoudí se i případná ujednání o konstituci rozhodčího fóra, obsah pravidel řízení atd. dle ZRŘ.¹⁶⁹ Má-li být proto rozhodčí nález vydán na území České republiky, je z tohoto hlediska nerozhodné, jaký právní domicil mají sporné strany, případně zda provedly explicitně či implicitně (skrže volbu *legis causae* či *legis arbitri*) volbu práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu.

¹⁶⁶ Rozhodnutí převzato z Born, G. *International arbitration: cases and materials*. Kluwer Law International, 2011, str. 563 - 564.

¹⁶⁷ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 355.

¹⁶⁸ Mothejzík, J. Steiner, V. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami: komentář*. Praha: C.H. Beck, 1996, str. 20.

¹⁶⁹ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 660.

Platnost rozhodčí smlouvy i její ostatní náležitosti budou totiž vždy posouzeny dle ZRR. To samozřejmě nemá vliv na případnou volbu *legis causae*, dle kterého bude i v České republice rozhodnuto o meritu sporu, pokud strany jeho volbu provedou.

Tato problematika úzce souvisí s již podaným výkladem o kritériích rozlišujících mezi domácím a cizím rozhodčím nálezem. O tomto rozlišení bylo pojednáno v souvislosti s mezinárodním prvkem v rozhodčím řízení. V rámci tohoto výkladu jsme uvedli, že česká právní úprava stojí na geografickém, nikoli procesním chápání této problematiky.¹⁷⁰

7.8. Arbitrabilita

Arbitrabilita představuje jedno ze stěžejních témat a problémů v rozhodčím řízení. „*Arbitrabilita je okruh právních vztahů, ve kterém si státní moc nevyhradila právo rozhodovat výlučně státními soudy (popřípadě jinými svými orgány) a připustila tedy, aby spory byly rozhodovány i rozhodci, pokud si tak strany ujednájí.*“¹⁷¹ V problematice arbitrability se tedy opět střetávají dva principy stojící v základu rozhodčího řízení, a to vůle stran rozhodnout svůj spor formou arbitráže, a veřejné moci, kladoucí této vůli objektivní právní limity.

V rámci počátečních úvah můžeme pojmově rozlišit mezi *arbitrabilitou objektivní*, kterou lze charakterizovat jako okruh otázek připuštěných právním řádem k řešení před rozhodci a *arbitrabilitou subjektivní*, kterou část doktríny rozumí zúžení objektivní arbitrability vůlí smluvních stran, tedy redukci dopadu rozhodčí smlouvy pouze na některé spory vzniklé ze vztahů mezi stranami.¹⁷² Jiná část (především zahraniční) doktríny pod pojmem subjektivní arbitrability traktuje problematiku omezení možnosti uzavřít rozhodčí smlouvu plynoucí z objektivního práva pro určité druhy subjektů (například subjekty veřejného práva apod.).¹⁷³

¹⁷⁰ Viz Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 50.

¹⁷¹ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 73.

¹⁷² Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 116.

¹⁷³ Tamtéž.

Na arbitrabilitu je dále možno pohlížet z hlediska procesněprávního, kde arbitrabilita představuje přípustnost sporu k jeho rozhodnutí rozhodci, a z hlediska hmotněprávního, kde vymezuje dovolenost předmětu rozhodčí smlouvy. Česká právní úprava používá zřejmě obou pohledů, když v ustanovení § 31 písm. a) ZRŘ hovoří o věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu,¹⁷⁴ v ustanovení § 36 odst. 1 věty první ZRŘ o přípustnosti rozhodčí smlouvy, v ustanovení § 36 odst. 1 věty druhé potom o ostatních náležitostech rozhodčí smlouvy, kterými se rozumí, jak bylo již řečeno, zejména otázka její platnosti.

Někteří autoři dále zvláště posuzují otázku platnosti rozhodčí smlouvy, tj. její uzavření z hlediska obecných ustanovení právního řádu o náležitostech právních úkonů a otázku vymahatelnosti této smlouvy vzhledem k „non-arbitrabilitě“. Docházejí tudíž k závěru, že rozhodčí smlouva může být platná, ale vzhledem k nedostatku arbitrability nevymahatelná: „*Even if the parties have concluded a valid arbitration agreement, which extends to a dispute, the agreement will not be enforceable as applied to the non-arbitrable matters.*“¹⁷⁵ Z hlediska většiny autorů je ovšem non-arbitrabilita přímo spojena s neplatností rozhodčí smlouvy,¹⁷⁶ což je logické vzhledem k tomu, že ať již chápeme rozhodčí smlouvu jako neplatnou či nevymahatelnou, v obou případech bude výsledek stejný – nedojde k založení pravomoci rozhodce spor rozhodnout.

Arbitrabilita tedy vymezuje, jaké typy sporů mohou být rozhodnuty formou rozhodčího řízení, a jaké typy sporů mohou rozhodovat výlučně soudy. Toto rozlišení má nejen právní, ale i politický, sociální a ekonomický podtext. Většinu obchodních sporů lze dnes ovšem považovat za arbitrabilní, a to napříč všemi relevantními právními řády.¹⁷⁷ Obecně lze proto pouze rámcově a velmi přibližně vymezit, které právní vztahy obvykle arbitrabilní napříč právními řády nebyvají. Jedná se zejména o spory spojené s:

¹⁷⁴ Věci, o nichž lze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu jsou odvoditelné z ustanovení § 2 ZRŘ (viz dále).

¹⁷⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Wolters Kluwer: 2012, str. 82. Z českých autorů např. Lisse: „(...) účastníci sice uzavřeli jinak formálně platnou rozhodčí smlouvu, avšak o předmětu, o němž ji uzavřít nemohli (...)“. Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 566.

¹⁷⁶ „(...) arbitrabilita sporu (...) může mít rozhodující vliv na platnost smlouvy.“ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 58. „(...) spory (...) nejsou arbitrabilní a rozhodčí smlouva by v takovém případě byla neplatná.“ Bělohávek, A. J. *Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení*. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 413.

¹⁷⁷ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 135.

- osobním statusem,
- právem průmyslového vlastnictví a právem autorským,
- úpadkem dlužníka,
- nuceným výkonem rozhodnutí.

Za jistou hraniční kategorií je možno považovat spory mezi dodavatelem a spotřebitelem a pracovněprávní spory, které jsou v některých právních řádech arbitrabilní, zatímco v jiných buď vůbec, nebo jen za splnění určitých podmínek (např. rozhodčí smlouva může být uzavřena v takových případech pouze jako tzv. dohoda o rozhodci, tedy až po vzniku samotného sporu).¹⁷⁸

V rámci české právní úpravy je arbitrabilita upravena v ZRŘ. Z hlediska ustanovení § 2 odst. 1 a odst. 2 ZRŘ lze v rozhodčím řízení rozhodovat spory, splňující kumulativně tyto podmínky:

- jde o majetkový spor,
- spor lze jinak projednat v soudním řízení, nebo arbitrabilitu sporu založí zvláštní zákon,¹⁷⁹
- v dané věci lze uzavřít smír,
- nejde o spor vzniklý v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů.

Zejména výkladovou metodou *a contrario* lze dospět k tomu, že tam, kde nejde o majetkový spor, kde má o věci rozhodnout jiný orgán veřejné moci, než soud (např. správní orgán), jakož i tam, kde nelze uzavřít smír (srov. ustanovení § 99 OSŘ), nebo kde jde o spor vzniklý v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, nelze z hlediska českého právního řádu uzavřít ani platnou rozhodčí smlouvu.

7.8.1. Důsledky arbitrability pro právo rozhodné

Jak bylo řečeno, každý právní řád zaujímá k arbitrabilitě poněkud rozdílný přístup. Vzhledem k tomu, že v mezinárodní arbitráži přichází do úvahy aplikace více

¹⁷⁸ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 127.

¹⁷⁹ Srov. například ustanovení §108 odst. 1 písm. g) zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, podle kterého Český telekomunikační úřad rozhoduje soukromoprávní spory mezi operátory a tzv. účastnické spory mezi operátorem a účastníkem.

právních řádů, je nutné samozřejmě rozhodnout i o tom, z hlediska kterého právního řádu se bude v konkrétním případě posuzovat arbitrabilita sporu.¹⁸⁰

Česká právní úprava je v otázce dopadu arbitrability na právo rozhodné stejně jasná, jako tomu je v případě její aplikace na posuzování „ostatních náležitostí rozhodčí smlouvy.“ Dle ustanovení § 36 odst. 1 věta první ZRŘ se *přípustnost rozhodčí smlouvy* [tedy arbitrabilita] *posuzuje podle tohoto zákona* [tedy ZRŘ]. Je-li místem vydání rozhodčího nálezu Česká republika, posoudí se arbitrabilita sporu vždy dle českého práva, a to samozřejmě i v případě, pokud smluvní strany za *lex causae* českou právní úpravu nezvolily. Tuto úpravu obsahuje většina právních řádů.¹⁸¹ Možnost volby práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu je tedy ve většině právních řádů významně ovlivněna a omezena hlediskem arbitrability zakotveným v právním řádu sudiště, jelikož bez ohledu na volbu případnou explicitní volbu práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu, jakož i bez ohledu na volbu *legis causae*, bude přípustnost projednání sporu v řízení před rozhodci zpravidla omezena právním řádem *legis arbitri*. Dodejme ještě, že pojetí domácího rozhodčího nálezu dle ZRŘ související toliko s místem vydání rozhodčího nálezu (území České republiky) se uplatní i v mezinárodním rozhodčím řízení, jehož účastníci ani předmět či jiné okolnosti sporu nemají jinak s Českou republikou žádné sepětí. I v takovém případě, kdy byl rozhodčí nálezn v mezinárodním rozhodčím řízení na území České republiky toliko vydán, může český soud k návrhu některé ze stran rozhodčí nálezn zrušit (např. právě pro nedostatek arbitrability z hlediska české právní úpravy). Stát výkonu takového rozhodnutí ovšem k tomuto zrušení nemusí přihlížet.

Na základě Newyorské úmluvy (článku V odst. 2 písm. a) může český soud neuznat a odepřít výkon cizího rozhodčího nálezn na území České republiky v případě, že předmět sporu není dle českého práva (*legis loci executionis*) arbitrabilní. Arbitrabilita dle českého práva bude mít proto dopad jak na mezinárodní rozhodčí řízení, ve kterém je nálezn na území České republiky vydán (v tomto případě bude nálezn chápán jako nálezn domácí, podřazený pod české právo jakožto *lex arbitri*), tak na mezinárodní rozhodčí řízení, jehož rozhodčí nálezn nemá být na území České republiky vydán, ale vykonán (v tomto případě bude rozhodčí nálezn chápán jako cizí), a jeho

¹⁸⁰ Moses, M.L. *The principles and Practice of International Commercial Arbitration*. New York: Cambridge University Press, 2012, str. 72.

¹⁸¹ Raban, P. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004. str. 58.

uznání a výkon může být odepřen na základě nedostatku arbitrability dle českého práva ve smyslu *legis loci executionis* dle článku V odst. 2 písm. a) Newyorské úmluvy.

Je nicméně vhodné zmínit v této souvislosti probíhající odborné diskuze o možnosti neposuzování arbitrability sporu řešeného v mezinárodním rozhodčím řízení dle právních norem *legis arbitri* či *legis loci executionis*. O této možnosti lze tedy uvažovat jak v nalézací fázi rozhodčího řízení, tak ve fázi uznávání a výkonu rozhodčího nálezu. V obou případech je tento postup založen na možnosti restriktivního výkladu národních právních norem upravujících arbitrabilitu a jejich posouzení a interpretaci skrze mezinárodní veřejný pořádek. Prostor pro tyto úvahy zakládá článek II odst. 1 Newyorské úmluvy, který příkazuje signatářským státům uznat písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, týkající se věci, *jež může být vyřízena rozhodčím řízením*. Toto ustanovení nedává přímočarou odpověď na otázku, dle kterého právního řádu má být arbitrabilita sporu posuzována. Jinými slovy toto ustanovení Newyorské úmluvy nestanoví, že by referenčním hlediskem musel být *lex arbitri*. Přímochařejší je v tomto ohledu článek V odst. 2 Newyorské úmluvy, který obsahuje dvojici důvodů, pro které *mohou* (tedy nikoli musí) být uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odepřeny. Je tomu tak tehdy, pokud příslušný orgán země, kde oprávněný žádá o uznání a výkon rozhodčího nálezu, zjistí, že dle článku V odst. 2 písm. a) Newyorské úmluvy předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení podle práva této země (tedy podle *legis loci executionis*), nebo že by dle článku V odst. 2 písm. b) Newyorské úmluvy uznání nebo výkon rozhodčího nálezu byl v rozporu s veřejným pořádkem této země (tedy *legis loci executionis*).

Národní soudy tedy dle tohoto názoru z důvodu nedostatku arbitrability sporu dle národní právní úpravy nemusí konstatovat nemožnost provedení rozhodčího řízení na základě právních norem *legis arbitri*, či odepřít uznání cizího rozhodčího nálezu z důvodu nedostatku arbitrability sporu na základě právních norem *legis loci executionis*. Námi probíraný doktrinální názor navíc prosazuje, že by tak činit ani neměly, a to nejen v procesu uznávání a výkonu rozhodnutí cizího rozhodčího nálezu (tedy dle *legis loci executionis*), ale ani v případě konání mezinárodního rozhodčího či vydání nálezu v mezinárodním rozhodčím řízení konaném na jeho území. Ani v tomto případě by dle výkladu opírajícího se o smysl mezinárodního rozhodčího

řízení a o cíle Newyorské úmluvy neměl stát sudiště tomuto řízení bránit, či takový rozhodčí nález rušit z důvodů nedostatku arbitrability sporu na základě svých právních norem (*legis arbitri*). Stěžejními argumenty jsou zde především skutečnost, že státy by mohly skrze velmi úzké vymezení arbitrability ve svém národním právním řádu de facto obejít hlavní účel Newyorské úmluvy, tedy podporování platnosti rozhodčích smluv a maximální možné zjednodušení uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Druhým argumentem je zamezení možnosti strany sporu obejít smysl výběru sudiště, tedy přenesení sporu do neutrálního prostředí, a to skrze kalkulace s arbitrabilitou sporu v místě takového sudiště, včetně možnosti, že řízení vůbec nebude moci proběhnout a tato strana následně znovu získá výhodu domácího prostředí v soudním řízení.

V souvislosti s mezinárodním rozhodčím řízením se proto objevují názory, že by měl být jednak vykonatelný domácí mezinárodní rozhodčí nález, který, byť by byl dle *legis arbitri* nearbitrabilní, neodporuje normám mezinárodního veřejného pořádku. Taktéž ve fázi uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů by měl důvod odepření tohoto uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu dle článku V odst. 2 písm. a) Newyorské úmluvy (tedy nedostatek arbitrability z pohledu norem *legis loci executionis*) ustoupit do pozadí, a státy by měly i v tomto případě uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů odepírat toliko z důvodu zakotveného v článku V odst. 2 písm. b) Newyorské úmluvy, tedy pro rozpor s veřejným pořádkem. Arbitrabilitu je v tomto případě třeba posuzovat v kontextu mezinárodního veřejného pořádku, a vykládat ji proto restriktivně, tj. právě vzhledem k obsahu pojmu mezinárodního veřejného pořádku.

Tyto názory jsou nejen diskutovány odbornou veřejností. Prakticky (tj. skrze právní normy a judikaturu) se projevují zejména v oblastech s delokalizačními tendencemi, tedy ve státech, které za účelem maximálně možného ponechání prostoru smluvním stranám rozvolňují tradiční vztah rozhodčího řízení, *legis arbitri* a *legis loci executionis*. Tyto státy se snaží vytvořit na svém území jednak „neutrální sudiště“, které by smluvním stranám umožnilo řešit spor dle pravidel založených co nejvíce na jejich vlastním výběru, jakož i umožnit stranám, jež v rámci mezinárodního rozhodčího řízení dosáhly vydání rozhodčího nálezu, tento nález uznat a vykonat, neodporuje-li mezinárodnímu veřejnému pořádku daného státu (tedy bez ohledu na arbitrabilitu).

V této souvislosti je možné uvést zejména rozhodnutí *Mitsubishi v. Soler*.¹⁸² Případ byl rozhodnut roku 1985 Nejvyšším soudem Spojených států amerických a týkal se sporu portorické (*Soler Chrysler-Plymouth*) a japonské (*Mitsubishi Motors*) společnosti o možnost vést rozhodčí řízení ve věci týkající se vedle nároku na plnění též otázky ochrany hospodářské soutěže (*antitrust policy*), která je považována za věc veřejného zájmu, a proto je v právním řádu zakotvena jako nearbitrabilní, jelikož soukromému rozhodci nemůže být dle tradičního názoru svěřena věc veřejného zájmu.¹⁸³ V roce 1970¹⁸⁴ se Spojené státy americké staly smluvní stranou Newyorské úmluvy, která se dle svého článku I odst. 1 vztahuje, jak již bylo řečeno, na *uznání a výkon rozhodčích nálezů, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právníckými a vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon, ale i na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon*, jakkoli tak činí pouze pro potřeby uznávání a výkonu těchto cizích rozhodčích nálezů. Článek V odst. 2 potom umožňuje cizí rozhodčí nález neuznat z těch důvodů, že věc je v uznávajícím státě nearbitrabilní, nebo pokud by uznání a výkon byly v rozporu s veřejným pořádkem.

Soud první instance rozhodl, že spor je arbitrabilní. Toto rozhodnutí bylo odvolací instancí zrušeno, když tato konstatovala, že ani Newyorská úmluva, ani dřívější soudní rozhodnutí (*prior case law*) nevyžadují, aby Spojené státy americké přehlížely národní právní úpravu a nařizovaly arbitráž ve věcech spadajících do veřejného zájmu. Nejvyšší soud spojených států ve svém rozhodnutí konstatoval, že pokud smluvní vztah s mezinárodním prvkem obsahuje široce koncipovanou rozhodčí smlouvu, potom zájem na konání rozhodčího řízení (*policy favoring arbitration*) převáží národní právní normy považující předmět sporu za nearbitrabilní. Dále bylo konstатовáno, že bylo-li vůlí stran podřízeno rozhodnutí o určitých nárocích arbitráži, měl by soud zohlednit právo rozhodné z hlediska původu těchto nároků (*law giving rise to that claim*). Možnost chránit veřejný pořádek bude mít soud případně v momentě, pokud by měl být takový rozhodčí nález na daném území též vykonán. Na základě

¹⁸² Skutkové shrnutí případu podává Born, G. *International arbitration: cases and materials*. Kluwer Law International, 2011, str. 433.

¹⁸³ Sopata, L. *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc: International Arbitration and Antitrust Claims*. Northwestern Journal of International Law & Business, 1986, str. 595.

¹⁸⁴ Viz <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html>.

rozhodnutí ve věci *Mitsubishi v. Soler* tedy příslušné soudy *mohou* povolit mezinárodní rozhodčí řízení v poměrně širokém spektru sporů. Soudní pravomoc neuznat cizí rozhodčí nález na základě nearbitrability sporu dle Newyorské úmluvy tím samozřejmě není dotčena.¹⁸⁵ Závěry Nejvyššího soudu Spojených států amerických v této věci lze chápat i jako rozlišení mezi arbitrabilitou ve vnitrostátních případech a arbitrabilitou v mezinárodních případech.¹⁸⁶

V rámci odborné literatury se lze dále setkat i s vyhraněným názorem, dle kterého arbitrabilita vůbec není ani součástí institutu nazývaného veřejný pořádek, a měla by se vztahovat toliko k přirozeným limitům rozhodčího řízení, jakožto soukromoprávnímu způsobu rozhodování, který je založen na smluvním základě.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Sopata, L. *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc: International Arbitration and Antitrust Claims*. Northwestern Journal of International Law&Business, 1986, str. 616.

¹⁸⁶ Svobodová, K. *Arbitrabilita jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu*. Brno: Masaryk University, 2010, str. 16.

¹⁸⁷ „(...) inarbitrability relates to the natural limitations of arbitration as a dispute resolution mechanism of consensual character rather than to public policy.“ Brekoulakis, S. *On Arbitrability: Persisting Misconceptions And New Areas of Concern*, str. 2.

8. PRÁVO ROZHODNÉ Z HLEDISKA MÍSTA VÝKONU ROZHODČÍHO NÁLEZU

Rozhodčí řízení lze považovat za skončené vydáním rozhodčího nálezu v meritu věci.¹⁸⁸ Nebývá nicméně vůbec neobvyklé, že strana povinná neposkytne straně oprávněné nálezem přiznané plnění dobrovolně. V takovém případě bude muset oprávněná strana přistoupit k nucenému výkonu svého exekučního titulu. Ačkoli výkon rozhodčího nálezu již v užším slova smyslu nespadá přímo do oblasti rozhodčího řízení, jelikož vzhledem ke své donucovací povaze musí být proveden orgány veřejné moci, je pro strany uzavírající rozhodčí smlouvu vždy vhodné uvážit, ve kterém státě by, v případě odmítnutí druhé strany splnit dobrovolně svou povinnost, byl rozhodčí nálezu vykonáván. Právní řád výkonu rozhodnutí (*lex loci executionis*) může mít totiž poměrně značný vliv na možnost vynutitelnosti rozhodčího nálezu. V této kapitole proto probereme otázky týkající se rozhodného práva z hlediska místa výkonu rozhodčího nálezu. Pozornost bude přitom zaměřena na situaci týkající se cizího rozhodčího nálezu (tedy jeho uznávání a výkonu). Jinými slovy jde o situaci, kdy nalézací a vykonávací fáze podléhají jiným právním řádům a vedle *legis arbitri* vstupuje do spektra rozhodných právních řádů i *lex loci executionis*. Situace, kdy *lex arbitri* a *lex loci executionis* splývají, tedy případy výkonu tzv. domácího rozhodčího nálezu, nebudou v této kapitole zohledněny. Nebudeme podrobněji zkoumat ani ty kombinace, byť možné, ve kterých *lex loci executionis* vystupuje i v roli *legis causae*, personálního statutu apod., jelikož o těchto institutech hovoříme na jiných místech této práce.

8.1. Obecné otázky

V kapitole věnované *legis arbitri* bylo objasněno, že tento právní řád, který je vždy právním řádem určitého státu, je stěžejní pro nalézací fázi rozhodčího řízení, a to především z hlediska procesního. Je to rovněž právní řád, který rozhodčímu nálezu přiznává jeho právní účinky. Tyto účinky jsou z povahy věci (v důsledku svázanosti rozhodčího nálezu s konkrétním právním řádem) teritoriálně omezeny. Rozhodčí nálezu

¹⁸⁸ Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, str. 53.

tedy nemá v jiném státě z pohledu jeho orgánů veřejné moci bez dalšího právní účinky. Tyto účinky může mít až poté, co dojde k procesu jeho uznání. Uznáním se rozumí přiznání stejných právních účinků cizímu rozhodčímu nálezu jako rozhodčímu nálezu domácímu.¹⁸⁹ V rámci některých právních řádů lze uvažovat o možnosti využití pouhého uznání rozhodčího nálezu, nikoli též nutně o jeho výkonu. Má-li však být rozhodčí nález vykonán, je vždy třeba, aby byl nejdříve také uznán.¹⁹⁰ Uznávací proces může být realizován v rámci zvláštního řízení, jehož výsledkem je zvláštní rozhodnutí o uznání či vykonatelnosti, nebo v rámci společného řízení s výkonem či prohlášením vykonatelnosti rozhodčího nálezu.¹⁹¹ Specifika procesu uznání a výkonu jsou upravena rozdílně napříč právními řády. Česká právní úprava žádné zvláštní řízení o uznání cizího rozhodčího nálezu nezná. Uznání proběhne dle ustanovení § 40 ZRŘ formou přihlídnutí orgánu veřejné moci k rozhodčímu nálezu při nařízení výkonu rozhodnutí či usnesení o nařízení exekuce.

8.2. *Lex loci executionis*

Klíčovým tématem vztahujícím se k *legis loci executionis* jakožto právu rozhodnému z hlediska uznání a výkonu rozhodčích nálezů je otázka, zda *lex loci executionis* může libovolně stanovit kritéria pro uznávání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Z perspektivy suverenity každého státu tak učinit může, pokud ovšem stát sám tyto své možnosti neomezí, například skrze mezinárodní úmluvu, ve které se k takovému omezení zaváže. Vzhledem k tomu co již bylo řečeno o Newyorské úmluvě, je zřejmé, že za současné situace lze ve státech tvořících smluvní strany Newyorské úmluvy o vlivu právního řádu místa výkonu rozhodčího nálezu na tento výkon v právním slova smyslu hovořit jen tam, kde takový vliv připouští sama Newyorská úmluva.¹⁹² V dalším výkladu se proto zaměříme výhradně na problematiku *legis loci*

¹⁸⁹ Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, str. 39.

¹⁹⁰ Redfern, A., Hunter, M., Blackaby, N., Partasides, C. *Law and practice of international commercial arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004, Kap. 10-10.

¹⁹¹ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 322.

¹⁹² „It is well-settled that the exceptions enumerated in Article V of the Convention are the exclusive grounds for denying recognition of a foreign award“ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 380. Autor dále na straně 406 téže publikace informuje

executionis jakožto práva rozhodného z hlediska signatářských států Newyorské úmluvy. V této souvislosti je nicméně vhodné uvést, že pokud určitý stát není smluvní stranou Newyorské úmluvy či jiné mezinárodní smlouvy upravující uznání a výkon rozhodčích nálezů, může stanovit kritéria pro uznávání a výkon cizích rozhodčích nálezů ve svém právním řádu prakticky libovolně. V případě, že určitý stát je smluvní stranou Newyorské úmluvy, ale cizí rozhodčí nález, o jehož uznání a výkon je na jeho území žádáno, je vydán na území státu, jenž smluvní stranou Newyorské úmluvy není, lze uvažovat dvě situace.

V první z nich je smluvní stát zavázán uplatnit pro uznávání a výkon cizího rozhodčího nálezu postup dle Newyorské úmluvy i v případě, že tento nález byl vydán na území státu, jež není smluvní stranou Newyorské úmluvy. V druhém případě, pokud smluvní stát uplatnil tzv. výhradu reciprocity dle článku I odst. 3 Newyorské úmluvy, nemusí v tomto případě (tj. byl-li cizí rozhodčí nález vydán na území státu, jež není smluvní stranou Newyorské úmluvy) postupovat dle Newyorské úmluvy. Tuto výhradu zvolila i Česká republika, která je proto oprávněna v případě, že její orgán veřejné moci rozhoduje o uznání a výkonu rozhodčího nálezu vydaného na území nesmluvního státu Newyorské úmluvy, aplikovat ustanovení § 39 ZRŘ, které jinak s ustanoveními Newyorské úmluvy v některých případech koliduje,¹⁹³ a je tudíž v případě cizího rozhodčího nálezu vydaného na území smluvního státu Newyorské úmluvy neaplikovatelné na základě článku 10 Ústavy České republiky,¹⁹⁴ případně na zákonné úrovni i na základě ustanovení § 47 ZRŘ, které stanoví: „*Ustanovení tohoto zákona se použije jen, pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů.*“

Již výše bylo řečeno, v souvislosti s výkladem o arbitrabilitě, že na základě interpretace, založené na smyslu přijetí Newyorské úmluvy, bylo v některých případech konstatováno, že za určitých okolností lze v případě mezinárodního rozhodčího řízení

o tendencích orgánů veřejné moci některých států prosazovat tzv. doktrínu *forum non conveniens*, na základě které došlo v několika případech k odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu z důvodu „nedostatku spojitosti“ (*insufficient contact*) případu a rozhodčího nálezu (tj. jeho stran, okolností sporu apod.) s místem jeho výkonu. Prosazování této doktríny je ovšem zastáváno pouze minoritně.

¹⁹³ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 687.

¹⁹⁴ „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“

vyloučit ustanovení *legis arbitri* považující určité spory za nearbitrabilní, tedy nebránit rozhodcům vynést v takové věci rozhodčí nález či nebránit jeho uznání a výkonu. Je to právě již zmíněný článek V odst. 2 písm. a) a b) Newyorské úmluvy, který umožňuje státu uznání a výkonu rozhodčího nálezu zohlednit v tomto procesu jeho vlastní právní normy, tedy normy *legis loci executionis*. Stát uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu tedy může své národní právní normy v tomto procesu zohlednit v případě, že:

- dle článku V odst. 2 písm. a) Newyorské úmluvy předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení podle práva této země (tedy podle *legis loci executionis*), nebo
- dle článku V odst. 2 písm. b) Newyorské úmluvy pokud by uznání nebo výkon nálezu byl v rozporu s veřejným pořádkem této země (tedy s *legis loci executionis*).

Z uvedeného vyplývá, že orgány veřejné moci státu výkonu rozhodčího nálezu mohou užít svých národních právních norem při posuzování arbitrability sporu a souladu rozhodčího nálezu s veřejným pořádkem. Naplnění těchto důvodů zkoumá orgán veřejné moci z úřední povinnosti.¹⁹⁵

Odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu na základě rozporu s veřejným pořádkem *legis loci executionis* je poměrně častým důvodem takového odepření.¹⁹⁶ To je do jisté míry pochopitelným jevem, jelikož orgány veřejné moci *legis loci executionis* jsou konfrontovány s nutností „aplikovat“ (byť odvozeně, tj. skrze uznání) rozhodčí nález vydaný na základě někdy i principiálně zcela odlišného právního řádu. V souvislosti s tím lze uvést např. usnesení Krajského soudu v Brně,¹⁹⁷ citované i v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR¹⁹⁸: „*Bylo v rozporu s právním řádem i s veřejným pořádkem České republiky, Ústavou i se všemi normami platnými nejen v ČR, ale i v dalších signatářských zemích Úmluvy, aby někomu byla nařizována povinnost v rozporu*

¹⁹⁵ Naplnění důvodů zakládajících možnost odepřít uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu dle článku V odst. 2 písm. a), písm. b) se tím liší od důvodů odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu dle článku V odst. 1 písm. a) až písm. e). Odepřít uznání a výkon nálezu z posledně uvedených důvodů lze výhradně na návrh strany, která musí tyto skutečnosti rovněž prokázat. Jelikož tyto tzv. „návrhové důvody“ jsou spojeny zejména s *legis arbitri*, nejsou v rámci této kapitoly, zaměřené výhradně na *lex loci executionis*, tematizovány.

¹⁹⁶ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 401.

¹⁹⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně sp. zn. 20 Co 167/2006 ze dne 15.2.2007.

¹⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 20 Cdo 3989/2007 ze dne 16.12.2009.

s jeho právy a povinnostmi a v rozporu s právním a veřejným pořádkem země, kde má být exekuce provedena. (...) Konečný rozhodčí náleží tedy nerespektuje kogentní normy českého právního řádu, má tendenci nepřipustným způsobem zasahovat do pravomoci, kompetence a nezávislosti konkursního soudu a snaží se mu vnutit kroky, které jsou v rozporu s českým právním řádem, principem spravedlnosti a rovnosti stran v soudním řízení, takže jsou v projednávané části exekučního titulu dány důvody, aby předložený exekuční titul nebyl na území České republiky s použitím článku V bodu 2. písm. b) Úmluvy uznán vykonatelným.“

Ve výkladu zabývající se veřejným pořádkem jsme zmínili, že jeho obsah může nabývat různých podob v závislosti na konkrétním státu. Lze nicméně konstatovat, že obecným jednotícím prvkem napříč všemi státy by měl být a je restriktivní přístup k obsahovému výkladu veřejného pořádku. To se může projevit například akceptováním doktríny o mezinárodním veřejném pořádku v souvislosti s uznáváním a výkonem mezinárodního rozhodčího nálezu. Mezinárodní veřejný pořádek je pojmem užším než veřejný pořádek národní, byť z něj obsahově vychází.

Zatímco lze ovšem v případě veřejného pořádku hovořit toliko o možnosti jeho restriktivního pojetí či jeho obsahové modifikace do mezinárodního veřejného pořádku a patrně vůbec nelze uvažovat o tom, že by orgány veřejné moci připustily výkon cizího rozhodčího nálezu přes jeho rozpor s veřejným pořádkem daného státu, byly již v praxi zaznamenány případy, kdy orgány veřejné moci připustily k výkonu cizí rozhodčí nálezy vydané v mezinárodním rozhodčím řízení, a to i přesto, že tyto rozhodčí nálezy byly vydány ve sporech z pohledu *legis loci executionis* nearbitrabilních. Argumentace je v takových případech většinou založena na zařazení arbitrability ve sporech řešených v mezinárodním rozhodčím řízení pod mezinárodní veřejný pořádek. Jinými slovy je učiněn rozdíl mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením, a to i na úrovni arbitrability. Stejně jako ve fázi nalézací (rozhodnutí *Soler v. Mitsubishi*), ani ve fázi uznávání a výkonu rozhodčího nálezu tedy nearbitrabilita sporu dle národního práva (*lex loci executionis*) nemusí automaticky vést k odmítnutí uznání a odepření výkonu takového cizího rozhodčího nálezu.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Svobodová, K. *Arbitrabilita jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu*. Brno: Masaryk University, 2010, str. 14.

9. PRÁVO ROZHODNÉ PRO MERITUM SPORU

Bylo řečeno, že volba sudiště znamená svázání rozhodčího řízení s právním řádem daného státu, zejména pak jeho právních norem upravujících rozhodčí řízení. Až na výjimky tedy volba sudiště implicitně obsahuje též volbu národních procesních právních norem vztahujících se na arbitráž. V minulosti, a to zejména v zemích *common law*, navíc volba sudiště implikovala i volbu práva rozhodného pro meritum sporu. Ke zlomu, reagujícimu na právní vývoj v ostatních státech, došlo v rámci anglického práva až v roce 1970 skrze rozhodnutí House of Lords ve věci *James Miller & Paterson Ltd. v. Whitworth Street Estates Ltd.* Teprve v tomto rozhodnutí byla plně potvrzena nezávislost *legis arbitri* - jakožto práva rozhodného pro rozhodčí řízení, na *lex causae* – jakožto práva rozhodného pro meritum sporu.²⁰⁰ Dnes je tedy možno říci, že znamená-li volba *legis arbitri* v zásadě též volbu práva rozhodného pro rozhodčí řízení, je tomu v případě práva rozhodného pro meritum sporu právě naopak. Výběr sudiště zde v zásadě není spojen s volbou jeho hmotného práva aplikovatelného na smlouvu hlavní.

Na úvod lze dále podotknout, že základním principem ovládajícím způsob určení práva rozhodného pro meritum sporu, je princip volby tohoto práva stranami, jenž je uznáván napříč právními řády.²⁰¹ V čem se jednotlivé právní řády významněji odlišují, je úprava postupu rozhodců pro případ absence volby tohoto práva stranami. Základní rozdíl lze spatřovat v tom, zda příslušný právní řád váže rozhodce, obdobně jako soudce, k aplikaci kolizních norem, či zda mu v otázce určení *legis causae* ponechává určitý prostor pro diskreční úvahu. Za výhodu prvního přístupu by bylo možno považovat poměrně vysokou úroveň právní jistoty spočívající v předvídatelnosti přístupu rozhodců. Výhodu druhého přístupu lze spatřovat ve vyšší míře delokalizace, tedy odpoutání rozhodčího řízení od právních norem sudiště a z ní plynoucí vyšší autonomie rozhodců, která může být v některých případech pro řešení sporu nepochybně přínosná.

Jednou ze zásadních otázek spojených s právem rozhodným pro meritum sporu je vázanost rozhodce mezinárodními úmluvami či nadnárodními právními systémy.

²⁰⁰ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 328.

²⁰¹ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 223.

Tato otázka nabývá na významu zejména za situace, obsahují-li tyto normativní právní akty přímou úpravu či kolizní normy. Záležet bude především na postavení rozhodce dle *legis arbitri*, tzn. na míře jeho „připodobnění“ orgánu veřejné moci. V některých právních řádech je tento vztah rozvolněn do té míry, že rozhodci sami jsou oprávněni určit, které mezinárodní úmluvy na daný vztah aplikují, a to v zásadě bez ohledu na to, zda je stát sudiště příslušnou mezinárodní úmluvou vázán či nikoli. Stejně je tomu v případě kolizních norem *legis arbitri*, jež dle *legis arbitri* rozhodci obvykle aplikovat nemusí.

V rámci jiných právních řádů, a je tomu tak i v České republice, jsou naproti tomu rozhodci povinni při absenci volby *legis causae* stranami aplikovat za účelem jeho určení kolizní normy *legis arbitri*. S tím je spojena problematika vymezení, které normativní právní akty mezi kolizní právní normy *legis arbitri* zahrnout. Tato otázka nabývá na významu právě za situace, kdy jsou do národních právních řádů skrze generální recepční klauzule inkorporovány mezinárodní úmluvy, jakož i v kontextu právního řádu EU s jeho přímým účinkem a aplikační předností. Situace je dále v oblasti rozhodčího řízení komplikována zčásti nejasnými a zčásti neustále se vyvíjejícími vazbami mezi evropským právem a rozhodčím řízením.²⁰²

9.1. Výběr *legis causae* stranami

Jak vyplývá již z předešlého výkladu, je volba *legis causae* smluvními stranami základním způsobem určení tohoto práva. Je to ostatně projevem zásady legální licence, umožňující stranám v mezích právního řádu svobodně upravovat vzájemná práva a povinnosti. Smluvní strany volbou *legis causae* volí právní normy, jež budou rozhodné z hlediska posouzení platnosti smlouvy hlavní, z hlediska práv a povinností stran, z hlediska odpovědnosti za porušení smlouvy, jakož i pro interpretaci hlavní smlouvy.²⁰³ V souvislosti s poměrně širokou volností stran při úpravě jejich soukromoprávních práv a povinností se nabízí otázka, zda jsou smluvní strany při výběru práva rozhodného pro meritum sporu nějak limitovány.

²⁰² Srov. kapitulu 6.2.7 této práce.

²⁰³ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 194.

9.1.1. Omezení stran při volbě *legis causae*

Omezení stran při volbě *legis causae* závisí zejména na právních normách *legis arbitri*. Tyto normy jsou ovšem obvykle formulovány velmi liberálně, a dovolují stranám zvolit si právo či právní řád dle vlastní úvahy, nebo podřídít meritum sporu i nestátním systémům práva jako je *lex mercatoria*, zásady spravedlnosti apod.

V první řadě je třeba říci, že volbou *legis causae* se obecně myslí volba hmotného práva, nikoli též práva procesního. Ačkoli bylo řečeno, že lze uvažovat i o situaci, kdy si strany zvolí odchylně od místa konání rozhodčího řízení i procesní normy, bylo by patrně třeba tento výběr explicitně vyjádřit. V případě obecného odkazu na právo určitého státu, kterým se má řídit smlouva hlavní, bude tato volba interpretována jako volba hmotného práva aplikovatelného na meritum sporu, nikoli jako volba práva, dle kterého má též proběhnout rozhodčí řízení.²⁰⁴

Další možné omezení stran při volbě *legis causae* by mohlo plynout z interpretace tohoto pojmu samotného. Co se vlastně pojmem „*lex causae*“ rozumí? Musí jít o platné právní normy existujícího státu? Některé právní předpisy *legis arbitri* takovou úpravu skutečně zakotvují. V tomto duchu je interpretováno např. i Nařízení Řím I, o kterém v této souvislosti bude pojednáno v dalších částech této práce. Dle jiných právních úprav mohou strany zvolit i nestátní právní systémy, jako jsou např. *lex mercatoria*, obecné právní principy, principy mezinárodního práva soukromého, zásady spravedlnosti apod. Dodejme, že explicitní volbu nestátních právních systémů, jakožto *legis causae*, lze nalézt především v rozhodčím řízením mezi státy.²⁰⁵

Co se týče vybraného *legis causae* (ať již státního či nestátního), je nutné zdůraznit, že jeho aplikace na meritum sporu bude vyloučena v případě jeho rozporu s veřejným pořádkem *legis arbitri* (případně též jeho výkon v případě rozporu s právem místa výkonu rozhodčího nálezu). Je proto vhodné uvážit, zda aplikace zvoleného *legis causae* nebude v místě sudiště výrazně omezena právě jeho veřejným pořádkem. K pojmu veřejného pořádku, jeho mezinárodní modifikaci, jakož i k jeho chápání v rámci české právní úpravy, jsme se vyjádřili v předchozích kapitolách této práce.

²⁰⁴ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 257.

²⁰⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 254.

Od pojmu veřejného pořádku je dále třeba odlišit tzv. imperativní normy (nutně použitelné normy), které představují další omezení svobody volby *legis causae* stranami. Jedná se o ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich působnosti. Rozdíl mezi veřejným pořádkem a imperativními normami lze spatřovat v tom, že součástí veřejného pořádku nemusí být jen konkrétní závazná ustanovení, ale též obecný princip.²⁰⁶ Při posuzování souladu s veřejným pořádkem se dále zohledňuje účinek, který by přinesla aplikace cizího práva, zatímco v případě imperativních norem nemají obsah ani účinky cizího práva význam, soud je aplikuje vždy, kdy daný vztah spadá do jejich rozsahu. Co se však týče obsahu imperativních norem, je tento obdobně těžko vymezitelný a těžko předvídatelný, jako je tomu v případě veřejného pořádku.²⁰⁷

Množina imperativních norem rovněž není totožná s množinou norem kogentních v obvyklém právněteoretickém smyslu. Imperativní normy jsou institutem uplatňujícím se pouze ve vztazích s mezinárodním prvkem. Ne každá kogentní norma je tedy normou imperativní. Mezi tradiční imperativní normy patří zejména ustanovení regulující obchod se zbraněmi či nebezpečnými látkami, normy soutěžního práva apod.²⁰⁸

Lze dodat, že některé právní řády umožňují zohlednit nejen imperativní normy *legis arbitri*, ale i tohoto právního řádu, který má s okolnostmi smlouvy a plněním úzké sepětí. Umožňuje to například článek 9 odst. 3 Nařízení Řím I²⁰⁹, ale i právní řád Spojených států amerických.²¹⁰ O Nařízení Řím I a jeho aplikaci v mezinárodním rozhodčím řízení bude ještě pojednáno v dalších částech této kapitoly 9.

Na závěr zmiňme, že v souvislosti s rozhodčí praxí vyvstala rovněž otázka, jak posoudit situaci, kdy strany zvolí *lex causae*, dle kterého je jejich hlavní smlouva neplatná. Názory na řešení této situace se liší. Zatímco dle jednoho názorového proudu

²⁰⁶ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 706.

²⁰⁷ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 247. Srov. kapitulu 6.2.2 této práce.

²⁰⁸ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 706.

²⁰⁹ Článek 9 odst. 3 Nařízení Řím I stanoví: „Rovněž lze použít imperativní ustanovení práva země, v níž mají být nebo byly povinnosti vyplývající ze smlouvy splněny, pokud tato imperativní ustanovení činí plnění ze smlouvy protiprávním (...).“

²¹⁰ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International: 2012, str. 248.

je třeba tuto volbu respektovat, byť vede k neplatnosti hlavní smlouvy, druhý názorový proud považuje explicitní volbu *legis causae*, která činí hlavní smlouvu neplatnou, za protismyslnou (tudíž nezohlednitelnou) a snaží se *lex causae* určit tak, aby pokud možno smlouvu neplatnou nečinil. Bělohávek²¹¹ upozorňuje např. na rozhodčí nález ICC, sp. zn. 9473, kde rozhodci nezohlednili volbu *legis causae* učiněnou stranami, neboť vedla k závěru o neplatnosti smlouvy a dovodili, že strany smlouvu uzavírající nemohly zároveň zamýšlet její neplatnost. *Lex causae* tak určili skrze navázání na zbývající obsah smlouvy.

9.1.2. Tuzemská právní úprava volby *legis causae* stranami

V české právní úpravě je výslovně zakotvena možnost stran zvolit si rozhodné hmotné právo, a to v ustanovení § 37 odst. 1 ZRŘ. Rozhodci v rozhodčím řízení s mezinárodním prvkem proto rozhodují spor podle práva, které si strany zvolily. Druhá věta výše zmíněného ustanovení potom stanoví, že: „*Zvoleným právem nebo právním řádem rozhodným na základě kolizních norem se rozumí, pokud z volby stran neplyne jinak, hmotné právo; nepřihlíží se přitom ke kolizně právním předpisům práva stranami zvoleného nebo jinak rozhodného.*“ Tato věta, krom výslovného vyloučení tzv. zpětného odkazu (který ovšem pravděpodobně lze vyloučit výslovnou úpravou smluvních stran v rozhodčí smlouvě), však vyvolává některé interpretační otázky.

Prvou z nich je učinění distinkce mezi *právem* a *právním řádem*. Toto rozlišení vyvolává jednak úvahy o tom, zda lze zvolit pouze právní řád jako celek, či zda lze zvolit pouze některé jeho právní normy izolovaně. Druhou otázkou je, zda se musí jednat o právo existující, tj. právo platné v některém existujícím státě, či zda lze za tímto rozlišením sledovat otevření cesty k možnosti volby *legis mercatoria*. Odborná literatura přistupuje k řešení těchto otázek poněkud zdrženlivě. Zatímco možnost výslovné volby *legis mercatoria* jako práva rozhodného pro meritum sporu považují autoři spíše za nemožné²¹² či minimálně za problematické,²¹³ případně za možné, ale

²¹¹ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 361.

²¹² Růžička, K. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. str. 131.

²¹³ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 225.

pouze v kombinaci se „skutečným“ hmotným právem rozhodným,²¹⁴ k možnosti volby pouze některých ustanovení právního řádu (a nikoli právního řádu jako celku) se vyjadřují rozdílně, když např. Rozehnalová tuto možnost připouští, Lisse nikoliv.²¹⁵ Co se týče možnosti stran zvolit si více právních řádů, tato možnost je odbornou literaturou sice připouštěna, ale vzhledem k velké míře komplikací a nejasností, které by taková volba mohla vyvolat, není tento postup zpravidla doporučován.²¹⁶ O volbě více právních řádů lze prakticky uvažovat toliko v souvislosti s výslovnou smluvní úpravou, jíž bude smluvní vztah rozdělen na více součástí. Podřazení pod více právních řádů pak bude korespondovat s příslušným rozdělením smluvního vztahu (tzv. *dépeçage*), čímž se minimalizují možné aplikační a výkladové problémy.

K výše uvedeným diskuzím a celé problematice možnosti stran zvolit si *lex causae* je vhodné upozornit na to, že v současné době je volba práva upravena též v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17.6.2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím I). Vzhledem k zásadě aplikační přednosti se evropské právo uplatní pouze tam, kde je v rozporu s právem národním. Jinak řečeno důsledkem zásady aplikační přednosti práva EU před národním právem je neaplikovatelnost národních předpisů (i později přijatých) odporujících právním předpisům EU. Vzhledem k tomu, že současná úprava (ZRŘ) ani budoucí úprava (NZMPS) v otázce možnosti stran učinit volbu *legis causae* v rozporu s evropským právem není, je nadále v těchto mezích právní úpravou aplikovatelnou. Přesto však Nařízení Řím I upravuje některé otázky nad rámec národní právní úpravy, a vzhledem k jeho možné aplikační přednosti je vhodné zmínit, jak na volbu práva stranami nahlíží právě toto nařízení.

Jak již bylo řečeno v úvodní části této kapitoly, mají rozhodci povětšinou v rámci národních právních úprav rozhodčího řízení zakotvenu, oproti národním soudům, možnost využít většího prostoru při určování kolizních norem, které povedou k určení *legis causae* při absenci jeho výběru stranami. Nicméně v některých státech je tento prostor poněkud omezen, jako je tomu i v případě České republiky, kde

²¹⁴ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 670.

²¹⁵ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 668.

²¹⁶ Růžička, K. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, str. 36.

rozhodci mají aplikovat kolizní normy tuzemské, mezi něž patří i Nařízení Řím I. Dle Bělohávků: „*Úmluva [tj. Římská úmluva] nebo Nařízení [tj. Nařízení Řím I] se v rozhodčím řízení nepoužijí obligatorně, ledaže by takové obligatorní použití těchto normativů vyplývalo z úpravy legis arbitri platné v místě rozhodčího řízení. (...) Z pohledu Nařízení samotného, a tedy z pohledu komunitárního práva, je zcela jistě Nařízení chápáno jako instrument, jehož je zapotřebí použít bez ohledu na to, v jakém řízení je toto aplikováno. (...) To, že rozhodci rozhodující spory mají aplikovat Nařízení, poměrně jednoznačně vyplývá i z bodu 6 Preambule k Nařízení.*“²¹⁷

Dále je možno zmínit i názor Bornův, byť se týká nikoli přímo Nařízení Řím I, ale jemu předcházející Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsané v Římě 19.7.1980 (Římské úmluvy), která je ovšem v podstatném rozsahu s Nařízením Řím I identická: „*Most arbitral tribunals seated in Contracting States have considered that the Rome Convention is potentially applicable, in the same manner as a national choice-of-law-rule, to determine the substantive law applicable to contractual obligations. Commentators have also generally assumed the Convention’s applicability in international arbitrations sited in Contracting States, albeit without detailed analysis.*“²¹⁸

Uvedené názory zmiňujeme proto, že vzhledem k již několikrát zmíněným doktrinárním úvahám o delokalizaci rozhodčího řízení lze v odborné literatuře nalézt i stanoviska popírající vázanost rozhodců dokonce i procesními normami *legis arbitri*.²¹⁹ Ani v tomto ohledu tedy na úrovni doktríny nepanuje shoda na tom, zda mají rozhodci povinnost kolizní normy *legis arbitri* aplikovat, případně v jakém rozsahu.

9.1.2.1. Volba legis causae stranami dle Nařízení Řím I

Volbu práva Nařízení Řím I výslovně zakotvuje v článku 3 odst. 1. Volbu lze provést nejen pro celou smlouvu, ale i pro její část. Volbu lze provést jak explicitně, tak implicitně (konkludentně): „*Volba musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu.*“ Implicitní volbu lze dovodit například

²¹⁷ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 363.

²¹⁸ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2113.

²¹⁹ S těmito názory polemizuje Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 352.

tehdy, navazuje-li příslušná smlouva na smlouvu předchozí, kde byla volba práva provedena explicitně, obsahuje-li odkaz na konkrétní právní předpis některé ze zemí apod.²²⁰

V článku 3 odst. 2 je výslovně zakotvena možnost stran provést volbu práva i po uzavření hlavní smlouvy a zvolený *lex causae* dále měnit. Nařízení Řím I dále vyžaduje ke své aplikaci i existenci mezinárodního prvku, když v článku 1 odst. 1 stanoví, že: „*Toto nařízení se vztahuje na smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů.* Nařízení Řím I se tudíž aplikuje i na právní vztahy, kde je přítomen pouze tzv. subjektivní mezinárodní prvek. Volba práva v čistě vnitrostátních situacích proto sice teoreticky do úvahy přichází (dle článku 3 odst. 3), ale tato volba se nemůže dotknout ustanovení vnitrostátního práva, od kterých se nelze smluvně odchýlit (tedy kogentních norem). V tomto případě bude proto volba práva velmi nepraktická, když ze zvoleného právního řádu bude možno využít pouze právní normy neodporující vnitrostátním kogentním normám. V zásadě je tedy Nařízení Řím I určeno pro aplikaci na situace s tzv. objektivním mezinárodním prvkem,²²¹ kde více právních řádů přichází v úvahu na základě objektivně existující skutečnosti.²²² Obdobnou funkci má dále článek 3 odst. 4, který upravuje možnost volby jiného právního řádu, než kterým je právní řád členského státu EU v situaci, kdy se všechny ostatní prvky významné pro danou situaci nacházejí v jednom nebo více členských státech. Ani v tomto případě není dotčeno použití těch ustanovení práva EU, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit.

Co se týče právních řádů, které je možno zvolit, upozorňuje odborná literatura na to, že Nařízení Řím I umožňuje pouze volbu právního řádu existujícího státu. Volba nestátního normativního systému je vyloučena.²²³ Nemusí se ovšem jednat o volbu plně suverénního subjektu, postačí též například volba práva státu – jednotky federace.²²⁴ Dle článku 20 Nařízení Řím I se musí dále jednat o právo platné. Platnost se posuzuje jak v okamžiku volby práva, tak v okamžiku jeho aplikace. Právní řád bude tedy

²²⁰ Bříza, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 44.

²²¹ Pro bližší výklad pojmu „mezinárodní prvek“ viz rovněž bod 4.2.1 této práce.

²²² Bříza, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 26.

²²³ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 615.

²²⁴ Bříza, P. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 36.

aplikován v té podobě, v jaké existuje coby platné právo v okamžiku jeho aplikace. Článek 20 dále vylučuje tzv. zpětný odkaz, kolizní normy zvoleného hmotného práva se tudíž při jeho aplikaci neuzijí. Nařízení Řím I bude ještě dále zmíněno v následující kapitole v souvislosti s absencí volby *legis causae* stranami.

9.2. Absence výběru *legis causae* stranami

Není neobvyklé, aby strany výslovnou (explicitní) ani implicitní (konkludentní) volbu *legis causae* neprovedly, a to nejen při uzavírání smlouvy hlavní, ale ani dodatečně. Vyloučit samozřejmě nelze ani neplatnost takové volby či její neurčitost. Vzhledem k tomu, že *lex causae* je stěžejní zejména pro posouzení obsahu práv a povinností smluvních stran, nelze považovat možnost dohody stran o právu rozhodném pro meritum sporu, po vzniku tohoto sporu, za příliš pravděpodobnou. V takovém případě bude na rozhodcích, aby určili, jaké právní normy na příslušný právní vztah aplikují. V závislosti na právní úpravě *legis arbitri* lze rozlišit v zásadě tři hlavní varianty možného postupu rozhodců v této situaci.

9.2.1. Obligatorní aplikace obecných kolizních norem *legis arbitri*

Je-li na základě právních norem *legis arbitri* rozhodce povinen aplikovat obecné kolizní normy *legis arbitri*, je vlastně v otázce určení *legis causae* při absenci jeho výběru stranami v postavení obdobným soudci. Tato úprava je v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení považována spíše za archaickou.²²⁵ Vzhledem k tomu, že tento způsob určení *legis causae* je zakotven v české právní úpravě (v ZRŘ) a bude tomu tak i do budoucna (v NZMPS), projednáme tuto variantu podrobněji v souvislosti s tuzemskou právní úpravou.²²⁶ Lze pouze dodat, že zvolí-li strany sudiště s obdobnou právní úpravou, mohou poměrně dobře předvídat, který právní řád bude určen právem rozhodným pro meritum sporu.

²²⁵ Born, G. *International arbitration: law and practice*. Kluwer Law International, 2012, str. 235.

²²⁶ Srov. kapitulu 9.2.4 této práce.

9.2.2. Diskreční pravomoc rozhodců při výběru kolizních norem

Zakotvení tohoto způsobu určení *legis causae* v právním řádu sudiště je v recentních právních úpravách poměrně obvyklé. Většina právních řádů, jež tuto úpravu zakotvují, vychází z článku 28 odst. 2 Vzorového zákona UNCITRAL,²²⁷ který stanoví, že: „*Jestliže strany právo neurčí, použije rozhodčí senát práva určeného na základě kolizních pravidel, která považuje za použitelná.*“ Těmito kolizními normami tak nemusí být kolizní normy *legis arbitri*. Je ovšem otázkou, zda může být diskrečně kolizní úvaha rozhodců opřena i o jiná kolizní pravidla, než platné kolizní normy existujících států. Odborná literatura tuto možnost většinou připouští, když hovoří toliko o nutnosti kolizní úvahu provést a dostatečně ji odůvodnit. Určení *legis causae* tak může proběhnout například na základě aplikace principů mezinárodního práva soukromého.²²⁸ Provedené určení práva rozhodného pro meritum sporu a jeho odůvodnění se rovněž může stát předmětem případného soudního přezkumu rozhodčího nálezu.²²⁹

Diskreční pravomoc dle právního řádu sudiště nebývá nijak limitována ani případným rozhodčím řádem rozhodčí instituce. Jakkoli by bylo možno uvažovat o tom, že takový rozhodčí řád postup rozhodce pro určení *legis causae* striktně určí, byl by takový rozhodčí řád přinejmenším neobvyklý. Zmínit lze například článek 21 rozhodčích pravidel ICC, který stanoví, že: „*The parties shall be free to agree upon the rules of law to be applied by the arbitral tribunal to the merits of the dispute. In the absence of any such agreement, the arbitral tribunal shall apply the rules of law which it determines to be appropriate.*“²³⁰

Dodejme, že v některých právních řádech existují kolizní normy, které se užijí pro určení práva rozhodného pro meritum sporu výlučně v rámci rozhodčího řízení. Tato úprava je zakotvena například v právních řádech Švýcarska, Německa, Itálie či Japonska. V souvislosti s diskreční pravomocí rozhodců při výběru *legis causae* tuto

²²⁷ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 358.

²²⁸ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 228.

²²⁹ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2117.

²³⁰ Rozhodčí řád ICC je dostupný z [www: <http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/ICC-Rules-of-Arbitration/#article_21>](http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/ICC-Rules-of-Arbitration/#article_21).

variantu projednáváme proto, že speciální kolizní normy pro rozhodčí řízení ji obvykle zakotvují.²³¹

9.2.3. Přímá aplikace práva rozhodného pro meritum sporu

Tento způsob určení práva rozhodného pro meritum sporu, někdy nazývaný též „*voie directe*“, umožňuje rozhodcům v zásadě vůbec neprovádět žádnou kolizní úvahu a toliko aplikovat na meritum sporu určitý právní řád, který považují za nejvhodnější. Kolizní postup je tak zcela nahrazen pouze úvahou rozhodců, která se nemusí opírat ani o kolizní normy, ani o principy mezinárodního práva soukromého, ale může stát na zcela vlastním systému hodnocení okolností a způsobu navázání.²³² S touto právní úpravou se lze setkat například ve Francii či v Nizozemí.²³³

V souvislosti s výše uvedeným je rovněž vhodné zmínit se o oprávnění rozhodců užít při absenci volby *legis causae* stranami nestátních právních řádů, tj. posoudit na základě vlastní diskrece meritum sporu nikoli skrze platné právní normy existujícího státu, ale skrze nestátní normativní systémy. Toto oprávnění rozhodců lze nalézt explicitně zakotvené v některých právních řádech, jmenovitě ve Francii, Švýcarsku a Nizozemí, kde je naroveň právním řádům existujících států postaven *lex mercatoria*.²³⁴ Rozhodci tedy mohou při absenci volby *legis causae* stranami v těchto státech určit, že z hlediska okolností sporu bude nejlepším řešením rozhodnout o jeho meritu na základě norem *legis mercatoria*, a to i bez předchozího výslovného ujednání stran.

9.2.4. Tuzemská úprava absence výběru *legis causae* stranami

Na výše podaný výklad je vhodné navázat z hlediska české právní úpravy. Co se týče možnosti rozhodců na základě vlastní diskreční úvahy aplikovat nestátní systémy práva, jako je například *lex mercatoria* či zásady spravedlnosti v rámci rozhodování *ex aequo et bono*, panuje v odborné literatuře názor, že rozhodci sami nejsou oprávněni

²³¹ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2115.

²³² Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 359.

²³³ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2117.

²³⁴ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 235.

těchto systémů užit pro posouzení merita sporu při absenci volby *legis causae* stranami: „Aplikace jednotlivých norem či zohlednění odkazu na *lex mercatoria* se neliší v řízení před soudy obecnými a rozhodčími (...) Aplikace je možná pouze v rovině [sic] autonomie vůle stran, a to rovině hmotně právní. Nikoli autonomie kolizní.“²³⁵ Možnost rozhodce rozhodnout spor na základě zásad spravedlnosti tedy musí být stranami výslovně ujednána. O těchto a obdobných způsobech meritorního rozhodování sporů pojednáváme v samostatné kapitole této práce.²³⁶

Dalším specifikem české úpravy mezinárodního rozhodčího řízení je koncepce, která v případě absence volby práva rozhodného pro meritum sporu stranami příkazuje rozhodcům užit k určení rozhodného práva tuzemských kolizních předpisů, tedy kolizních norem ZMPS. Ustanovení § 37 odst. 2 ZRŘ stanoví: „Nezvolí-li si strany hmotné právo podle odstavce 1, užijí rozhodci právo státu určené podle tuzemských kolizně právních předpisů.“ Dne 1.1.2014 nabude účinností nový právní předpis, NZMPS. Tento zákon bude nově v části sedmé upravovat i mezinárodní rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů. Rovněž ustanovení § 119 NZMPS ovšem dosavadní úpravu (příkaz aplikace tuzemských kolizních norem při absenci volby rozhodného práva stranami) obsahuje. Co se ovšem rozumí touto tuzemskou kolizní normou? V patrnost je zde nutno vzít zejména existenci mezinárodních úmluv a evropského práva.

Česká republika je smluvní stranou Evropské úmluvy, která ve svém článku VII odst. 1 stanoví: „Strany mají na vůli určit právo, kterého mají rozhodci použít pro rozhodování ve věci samé. Neoznačí-li strany použitelné právo, rozhodci použijí práva určeného podle kolizního pravidla, které budou považovat za přiměřené v daném případě. V obou případech budou rozhodci přihlížet k ustanovením smlouvy a k obchodním zvyklostem.“ Vzhledem k již jednou zmíněné aplikační přednosti mezinárodních úmluv před zákony na základě článku 10 Ústavy (obecně) a na základě ustanovení § 47 ZRŘ (speciálně pro rozhodčí řízení) lze tedy uvažovat o tom, že i v případě, řídí-li se rozhodčí řízení českým právním řádem, mohou rozhodci užit jiné než pouze národní kolizní normy pro určení *legis causae*. Otázkou nicméně zůstává, kdy lze aplikaci cizích kolizních norem považovat za přiměřenější, než aplikace norem

²³⁵ Rozehnalová, N. *Nestátní právo před českými soudy*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, str. 7. S tímto názorem souhlasí i Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 362.

²³⁶ Srov. kapitolu 10 této práce.

tuzemských. Kučera dovozuje, že o užití cizích kolizních norem na základě aplikace Evropské úmluvy lze uvažovat pouze v případě soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem, které nemají vztah k tuzemskému právu, ale jen ke dvěma nebo několika cizím právům, např. dohodnou-li se dva cizí účastníci na rozhodnutí sporu v České republice. I v tomto případě však dle Kučery lze cizí normu aplikovat jen tehdy, vede-li k použití stejného práva jako česká kolizní norma. Odkazuje-li cizí i tuzemská norma na jiné právo, lze dle názoru autora těžko odůvodnit, proč by měla být dána přednost cizí kolizní normě před kolizní normou tuzemskou.²³⁷

Výše uvedené ovšem platí pouze pro smlouvy uzavřené do 30.6.2006. Je tomu tak proto, že dne 1.7.2006 se v České republice stala účinnou Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsaná v Římě 19.7.1980. Vyhlášena byla pod č. 64/2006 Sb.m.s. Tato úmluva obsahuje úpravu svého vztahu i k ostatním mezinárodním úmluvám, včetně Evropské úmluvy. Rovněž tato úprava ovšem brzy doznala změn a na všechny smlouvy uzavřené po 17.12.2009 se užije již nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17.6.2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím I). Pro oblast mimosmluvních závazků se pak jedná o nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11.7.2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím II).

Bylo již řečeno, že při absenci výběru práva rozhodného pro meritum sporu stranami, jsou rozhodci dle českého právního řádu povinni použít tuzemské kolizní normy. Obecnou kolizní úpravu obsahuje v současné době ZMPS, 1.1.2014 nabyde účinnosti NZMPS. Kolizní úprava je dále obsažena i v Nařízení Řím I. Jelikož toto nařízení bylo stručně zmíněno i v souvislosti s volbou *legis causae* stranami, zmíníme nyní obdobným způsobem i jeho úpravu kolizní.

²³⁷ Kučera, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 171. Obdobně též Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 224. Oba autoři v souvislosti s touto problematikou zmiňují rozhodčí nález Rozhodčího soudu při ČSOPK ve věci Rsp 3/75, ve kterém byly dovozeny totožné závěry.

9.2.4.1. *Určení legis causae dle Nařízení Řím I při absenci jeho volby stranami*

V první řadě lze upozornit na to, že článek 4 odst. 1 obsahuje konkrétní kolizní pravidla pro některé typizované smlouvy.²³⁸ Pouze v případě, že konkrétní smlouva hlavní není podřaditelná pod některý přímo upravený smluvní typ, užití se obecné kolizní pravidlo článku 4 odst. 2, a to pravidlo charakteristického plnění a obvyklého bydliště strany jej poskytující, které vyjadřuje nejúžší vazbu mezi smlouvou hlavní a právním řádem. Článek 4 odst. 3 nicméně z tohoto obecného pravidla stanoví výjimku, jelikož vyplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země, k jejímuž právnímu řádu vedou kolizní normy stanovené pro jednotlivé smluvní typy či obecná kolizní norma, použije se právo této jiné země. Obdobně též článek 4 odst. 4 stanoví, že není-li možné určit rozhodné právo ani dle odst. 1, ani dle odst. 2, řídí se smlouva právem země, s níž je nejúžeji spojena. Znění tohoto subsidiárního pravidla považují autoři za méně restriktivní, než je pravidlo obsažené v článku 4 odst. 3.²³⁹ Obdobná ustanovení bývají někdy označována jako tzv. „únikové doložky“, jelikož poskytují možnost úniku z jinak obligatorní aplikace práva určeného dle článku 4 odst. 1 či odst. 2.

Článek 5 (smlouva o přepravě), článek 6 (spotřebitelské smlouvy), článek 7 (pojistné smlouvy) a článek 8 (individuální pracovní smlouvy) obsahují další výjimky, motivované v těchto případech ochranou slabší smluvní strany. Nařízení Řím I se ani zde v zásadě neodklání od principu volby práva. Volba je však omezena do té míry, že nesmí slabší smluvní stranu zbavit ochrany dle toho právního řádu, kterého by se na smluvní vztah použilo, pokud by strany volbu práva neprovedly.

Článek 9 představuje zakotvení omezení smluvní svobody skrze tzv. imperativní ustanovení (nazývaná též nutně použitelné normy). Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich

²³⁸ Například smlouva o koupi zboží se řídí právem země, v níž má prodávající obvyklé bydliště; smlouva o poskytování služeb se řídí právem země, v níž má poskytovatel služby obvyklé bydliště; smlouva, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti, se řídí právem země, ve které se nemovitost nachází apod.

²³⁹ Bělohlávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 706.

působnosti, a to bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle Nařízení Řím I použilo (tedy jak právo určené smluvně, tak kolizně).

K Nařízení Řím I lze tedy uzavřít, že díky zásadě aplikační přednosti je třeba dle něj v členských státech EU postupovat i v mezinárodním rozhodčím řízení, a to zejména tam, kde normy *legis arbitri* přikazují rozhodcům aplikovat kolizní normy *legis arbitri* (jež by obsahovaly jinou úpravu než Nařízení Řím I). Za jistý prvek diskrece, jenž se v obdobné podobě vyskytuje v řadě právních úprav, by snad bylo lze považovat tzv. únikové doložky (článek 4 odst. 3 a 4 Nařízení Řím I), jež by mohly rozhodcům umožnit navázat na *lex causae* dle nejužšího spojení.

Nařízení Řím I obsahuje úpravu i dalších aspektů, které již ovšem není možno v rámci této práce tematizovat. Cílem práce, jak byl vytyčen v úvodu, je podat výklad o právu rozhodném v mezinárodním rozhodčím řízení zejména na obecné úrovni, tedy v kontextu vícera právních řádů. Exkurzy do konkrétních úprav jsou prováděny pouze v rámci explikace modelových řešení některých problémů či v rámci výkladu o tuzemské úpravě. Rozsah, který je možno Nařízení Řím I věnovat je tedy omezen skutečností, že jeho aplikace v mezinárodním rozhodčím řízení přichází do úvahy nikoli obecně, ale pouze v členských státech EU, jejichž právní úprava přikazuje rozhodcům při určování *legis causae* aplikovat kolizní normy *legis arbitri*.

10. DALŠÍ ZPŮSOBY ROZHODOVÁNÍ O MERITU SPORU

Z výše podaného výkladu o rozdílech mezi rozhodováním sporů formou soudního řízení a řízení rozhodčího vyplývá, že jedním ze specifíků arbitráže je právě možnost stran ujednat, že jejich spor má být v meritu rozhodnut dle norem (pravidel), jež nejsou platnými právními normami existujícího státu. Možnost stran provést takovou volbu „ne-práva“ obvykle upravuje *lex arbitri*, přičemž v rámci některých právních řádů byly či jsou možnosti takovéto volby zpochybněny, a to pro případy, kdy tyto normy zvolí explicitně samy smluvní strany, nebo alespoň tehdy, je-li tato volba učiněna rozhodci při diskrečním určování práva rozhodného pro meritum sporu při absenci jeho volby stranami.²⁴⁰ Některé právní řády naopak volbu těchto normativních systémů umožňují explicitně. I v takovém případě ovšem tato volba zpravidla bývá omezena na jednu z níže uvedených možností, nejčastěji na zásady spravedlnosti či *lex mercatoria*.

Vedle nepříznivého pohledu na výběr nestátních pravidel v některých právních řádech je možno za další nevýhodu jejich volby považovat určitý stupeň právní nejistoty, plynoucí z absence obsahové fixace těchto normativních systémů. V rámci odborné literatury existuje poměrně velké množství názorů na toto téma, v rozhodovací praxi nicméně patrně *ex ante* nelze nikdy s dostatečnou jistotou předvídat, jak bude daný systém aplikován v konkrétní věci. Je rovněž vhodné upozornit na to, že i v rámci právní úpravy velmi liberální k možnosti výběru pravidel nestátního původu budou vždy zohledněny právní normy tvořící veřejný pořádek, případně též i normy veřejnoprávní, což nabývá na důležitosti zejména v rámci soudního přezkumu rozhodčích nálezů či v rámci jejich uznávání a výkonu. Soudy rozhodčí nálezy obvykle zruší či neuznají a nenařídí jejich výkon nikoli pro aplikaci nestátních pravidel, ale právě pro rozpor nálezů s veřejnoprávními normami či veřejným pořádkem.²⁴¹

²⁴⁰ „English courts have held that, under Article 3(1) of the Roman Convention, only choice-of-law clauses selecting national laws are valid, and therefore that choice-of-law clauses selecting Shari'a law was invalid.“ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2228.

²⁴¹ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 236.

10.1. Rozhodování dle zásad spravedlnosti

„Většina úprav legis arbitri umožňuje též rozhodování podle zásad spravedlnosti (...).“²⁴² Tento způsob meritorního rozhodování je často nazýván též rozhodování *ex aequo et bono*. Ujednání stran o možnosti rozhodce tímto způsobem rozhodnout má dle odborné literatury různé důsledky. Především je možné, že rozhodce bude za spravedlivé považovat aplikaci pouze některých ustanovení hmotného práva, rozhodne pouze na základě právních principů, či aplikaci hmotného práva úplně eliminuje a rozhodne toliko na základě své vlastní úvahy.²⁴³ Lze se setkat i s pojetím, jež rozhodování *ex aequo et bono* limituje pouze na posledně zmíněný případ, tedy považuje jej toliko za rozhodování mimo právo, na základě subjektivního pocitu spravedlnosti rozhodce.²⁴⁴ Nejasná je odpověď na otázku, zda má rozhodce rozhodující dle zásad spravedlnosti povinnost aplikovat smluvní ujednání stran, což není jisté zejména v těch případech, pokud mají tato ustanovení nespravedlivé důsledky.²⁴⁵ Lze dále konstatovat, že rozhodování *ex aequo et bono*, byť má výrazný diskreční charakter, není rozhodováním na základě libovůle. Diskreční omezení vyplývají především z okolností sporu jako takového. Rozhodce by tedy pravděpodobně krom subjektivních morálních maxim měl zohlednit též případnou praxi stran a pravděpodobný smysl jejich právního jednání vzhledem k obvyklým skutečnostem a racionálnímu uspořádání.

V české právní úpravě je možnost rozhodovat v rozhodčím řízení *ex aequo et bono* výslovně zakotvena v ustanovení § 25 odst. 3 ZRŘ²⁴⁶ a týká se jak vnitrostátního, tak mezinárodního rozhodčího řízení. Vyjma tzv. spotřebitelských sporů znamená výslovné ujednání o rozhodnutí sporu dle zásad spravedlnosti vyloučení nejen dispozitivních, ale i kogentních norem. Rozhodování *ex aequo et bono* je omezeno

²⁴² Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 364.

²⁴³ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 228.

²⁴⁴ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 371.

²⁴⁵ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 240.

²⁴⁶ Ustanovení § 25 odst. 3 ZRŘ stanoví: „Při rozhodování se rozhodci řídí hmotným právem pro spor rozhodným; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily. Ve sporech ze spotřebitelských smluv se rozhodci řídí vždy právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele.“

toliko nutností respektovat veřejný pořádek a zásadou *arbiter ne eat ultra petita partium*,²⁴⁷ přičemž se vztahuje výhradně na otázky z oblasti práva hmotného, oblast práva procesního není dotčena.²⁴⁸

10.1.1. Aimable compositeur

Způsob rozhodování nazývaný *aimable compositeur* řadíme systematicky do výkladu o rozhodování *ex aequo et bono*. Činíme tak z toho důvodu, že v odborné literatuře neexistuje shoda na obsahu tohoto pojmu, ani na jeho jasně vymezené odlišení od rozhodování na základě zásad spravedlnosti, ke kterému je často přirovnáván.

Tento institut má původ a v rámci platné právní úpravy je znám pouze v právním řádu Francie. Dle tohoto právního řádu jde o jistý mezistupeň mezi rozhodováním na základě hmotného práva a rozhodování *ex aequo et bono*. Jinými slovy rozhodci mají rozhodovat dle hmotného práva, které jsou ale oprávněni modifikovat dle zásad spravedlnosti, čímž mohou zejména zmírnit případnou tvrdost či jiný nežádoucí dopad aplikace hmotného práva.²⁴⁹

10.2. Lex mercatoria

Lex mercatoria neboli též „transnacionální právo mezinárodních obchodníků“²⁵⁰ je koncept zakotvený a pocházející z mezinárodní obchodně-právní praxe a rozhodovací činnosti (jak soudní, tak rozhodčí) v těchto věcech. Představuje systém norem a principů, které se vyvinuly a vyvíjejí v rámci obchodní činnosti, a jsou proto do jisté míry autonomní a nezávislé na národních právních řádech. Je ovšem možné setkat se s názory, ztotožňujícími *lex mercatoria* s rozhodováním dle zásad spravedlnosti (*ex aequo et bono*) či samozřejmě též s jeho úplným odmítáním.²⁵¹

²⁴⁷ Lisse, L. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem*. Praha: Linde, a.s., 2012, str. 513 - 514.

²⁴⁸ Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I, komentář*. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 365.

²⁴⁹ Tamtéž, str. 368.

²⁵⁰ Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 231.

²⁵¹ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2232.

Co do obsahu *legis mercatoria*, jsou za jeho součásti považovány mezinárodní obchodní zvyklosti (z uzancí přímo formulovaných lze uvést např. pravidla pro výklad obchodních doložek INCOTERMS)²⁵², obecně uznávané principy a zásady (např. *pacta sunt servanda*) apod. Roli *legis mercatoria* lze proto připodobnit v jistém smyslu k tzv. přímé metodě úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Jedná se tudíž o jakýsi druh „uniformních norem“ aplikovatelných na mezinárodní obchodní vztahy.²⁵³ Obsahově je toto pojetí možné dávat do souvislosti s racionální a spravedlivou úpravou obchodního vztahu s mezinárodním prvkem, který strany uzavíraly v dobré víře, a v jehož rámci došlo ke vzniku sporu, který by potom neměl být řešen aplikací konkrétního národního právního řádu, ale právě v souladu s principy a zvyklostmi nadnárodními (transnacionálními).²⁵⁴

10.3. *Contrat sans loi*

Francouzský termín „*contrat sans loi*“, anglicky překládaný jako „*contract with no governing law*“ či „*self-regulatory contract*“ lze do českého jazyka přeložit slovním spojením „*smlouva bez práva*“. V rámci této subkapitoly budeme užívat zavedený termín francouzský. *Contrat sans loi* je jakousi „negativní“ volbu práva, kterou smluvní strany vylučují aplikaci jakéhokoli právního řádu či nestátních norem na smlouvu hlavní s tím, že práva a povinnosti mezi nimi mají vyplývat pouze z této smlouvy samotné. Takové smluvní ujednání není v praxi takřka využíváno, přičemž převážná většina autorů se k němu staví skepticky, či jej přímo odmítá.²⁵⁵ Je tomu tak proto, že většina národních právních řádů stanoví, obdobně jako ZRŘ v ustanovení § 37 odst. 1, že: „(...) rozhodci rozhodují spor podle práva, které strany zvolily.“ Strany tedy mohou volit právo, nikoli právní vakuum. Z hlediska teorie je negativní pohled na *contrats sans loi* podpořen zejména argumentem, že funkcí kogentních norem je stanovení právní

²⁵² Rozehnalová, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 233.

²⁵³ Blackaby, N.; Partasides, C.; Redfern, A.; Hunter, M. *Redfern and Hunter on international arbitration*. New York: Oxford University Press, 2009, str. 217.

²⁵⁴ Born, G. *International commercial arbitration, Volume II*. Kluwer Law International, 2009, str. 2235.

²⁵⁵ Berger, K.P.; Ferreri, S. *Contracts with no Governing Law in Private International Law nad Non-State Law: Country Report Germany*. International Academy of Comparative Law, 2006, str. 3.

úpravy od které se strany nemohou odchýlit a funkcí norem subsidiárních je vyplnění právního vakua tam, kde strany samy své práva a povinnosti neupraví.

ZÁVĚR

Předmětem a cílem této práce, vymezeným v jejím úvodu, bylo podat obecný výklad o právu rozhodném v mezinárodním rozhodčím řízení. V souladu s tímto cílem proto předkládaná práce ve své první, propedeutické části, představila charakteristické znaky rozhodčího řízení a mezinárodního rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení bylo vymezeno jako konsenzuální postoupení řešení sporu soukromé osobě (rozhodci, rozhodcům či rozhodčí instituci), vybrané stranami za účelem vydání závazného rozhodnutí v rámci řízení sporného charakteru. O mezinárodní rozhodčí řízení se potom jedná zejména tam, kde dochází k rozhodování sporu ve vztahu s mezinárodním prvkem. Od rozhodčího řízení bylo odlišeno soudní řízení, v němž je spor rozhodován orgánem veřejné moci (úřední osobou), jenž je striktně vázán procesními normami (*legis fori*) a nemá možnost meritum sporu posoudit dle nestátních normativních systémů. Rozhodčí řízení bylo na druhé straně odlišeno i od jiných forem alternativního řešení sporů, v nichž orgány veřejné moci nehrají ani pomocnou či kontrolní funkci, a jež bez dalšího nemohou pro strany skončit vydáním závazného právního titulu. Představeny byly též hlavní teoretické doktríny, pokoušející se komplexně uchopit institut rozhodčího řízení.

Druhá a stěžejní část předkládané práce se zabývala přímo právem rozhodným v mezinárodním rozhodčím řízení. V této části práce byl představen vliv právního řádu sudiště (*legis arbitri*) na mezinárodní rozhodčí řízení. Poukázáno bylo především na význam geografického a procesního chápání tohoto pojmu, odrážející se v pojmech tuzemského a cizího rozhodčího nálezu. Zatímco geografické pojetí považuje za tuzemský každý rozhodčí nálezný vydaný na území daného státu, procesní pojetí považuje za domácí nálezný každý rozhodčí nálezný vydaný dle jeho procesních norem. Rozlišení mezi domácím a cizím náleznem má vliv na pravomoc soudu rozhodčí nálezný zrušit (tuzemský nálezný), či neuznat a odepřít jeho výkon (cizí nálezný). Představena byla též varianta provedení volby procesních norem pro rozhodčí řízení nezávisle na právních normách *legis arbitri*.

V rámci pojednání o rozhodčí smlouvě byly předvedeny zejména důsledky silného a slabého pojetí separability smlouvy hlavní a smlouvy rozhodčí, které mají dopad na určení právního řádu rozhodného pro meritum této smlouvy. Předvedli jsme, že rozhodným právem může z tohoto hlediska být buď *lex arbitri*, *lex causae*, či kolizně

určený právní řád. Pojednáno bylo rovněž o přístupech k problematice arbitrability. Zdůraznit lze v této souvislosti zejména trend její restriktivní interpretace v mezinárodní arbitráži, odrážející se v pojmu mezinárodního veřejného pořádku. Bylo též předvedeno, že omezení arbitrability sporu právními normami *legis arbitri* bylo již v praxi v souvislosti s mezinárodním rozhodčím řízením v některých státech prolomeno.

Posledně uvedený závěr platí i pro právo rozhodné z hlediska místa výkonu rozhodčího nálezu. Rovněž zde dochází k prezentaci názorů, že non-arbitrabilita sporu dle právních norem *legis loci executionis* by v případě mezinárodní arbitráže měla ustoupit, a být podřazena toliko pod pojem mezinárodního veřejného pořádku. V souvislosti s právem rozhodným pro výkon rozhodčího nálezu byl proveden rozbor relevantních ustanovení Newyorské úmluvy.

Co se týče práva rozhodného pro meritum sporu (*lex causae*), lze uzavřít, že hlavním principem jeho určení je jednoznačně smluvní ujednání stran. Strany jsou při jeho výběru omezeny zejména veřejným pořádkem *legis arbitri*, imperativními normami *legis arbitri*, případně je oblast výběru omezena na platné právní řády existujících států. Při absenci výběru *legis causae* stranami byla představena zejména na jedné straně stojící diskreční pravomoc rozhodců při kolizním určování *legis causae*, a na druhé straně stojící vázanost rozhodců kolizními normami *legis arbitri*. Při této příležitosti jsme představili českou právní úpravu, založenou na druhé variantě. V poslední kapitole práce pak byly představeny možnosti rozhodování sporů na základě nestátních normativních systémů, které je omezeno v zásadě toliko na rozhodčí řízení.

Lze shrnout, že autor se v rámci rozsahových možností této rigorózní práce pokusil podat komplexní obecný výklad o problematice práva rozhodného v mezinárodním rozhodčím řízení. Byly naznačeny v zásadě veškeré relevantní okolnosti, které mohou determinovat určení normativních systémů, s nimiž mohou strany sporu v mezinárodním rozhodčím řízení přijít do styku v procesu od uzavření rozhodčí smlouvy, až do vykonání rozhodčího nálezu. Zohledněny byly proto základní principy a způsoby určování práva rozhodného pro všechny fáze a aspekty rozhodčího řízení, jakož i pro výkon rozhodčího nálezu. Přihlédnuto přitom bylo především k tuzemské právní úpravě, a to zejména v souvislosti s její specifičností vzhledem k ostatním relevantním právním úpravám.

Lze uzavřít, že otázka rozhodného práva nabývá v současné době na významu díky značnému rozvoji mezinárodního hospodářského styku na globální úrovni, při kterém dochází k interakci mezi různými právními řády. Díky mezinárodnímu rozhodčímu řízení mají účastníci těchto vztahů možnost do značné míry aktivně ovlivnit, které právo bude rozhodné nejen pro jejich práva a povinnosti, ale i z hlediska konkrétních aspektů či fází řízení v případě, že mezi nimi vznikne spor. Strany tak mohou při znalosti problematiky rozhodného práva aktivně ovlivnit a ve značné míře podle svých představ a potřeb co nejvhodněji upravit mnohé otázky jak hmotněprávní tak procesní. Mohou tak učinit především volbou sudiště a volbou hmotného práva pro smlouvu hlavní. Volbou sudiště bude ovlivněn především sám procesní průběh rozhodčího řízení, postavení a pravomoci rozhodců, ingerence soudů do rozhodčího řízení a otázky veřejného pořádku či imperativních norem. Volba hmotného práva pro smlouvu hlavní ovlivní především platnost této smlouvy a vzájemná práva a povinnosti stran, ale může mít vliv i na smlouvu rozhodčí. Strany by měly rovněž vždy zohlednit případné místo výkonu rozhodčího nálezu, a to zejména vzhledem k arbitrabilitě sporu a veřejnému pořádku. Orientace stran v problematice rozhodného práva, tedy obeznámenost s rolí jednotlivých právních řádů v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem, může ve velké míře přispět k efektivní úpravě těchto vztahů mezi stranami a tím i vyšší právní jistotě.

Předkládaná práce se snažila svým dílem přispět k možnosti lepší orientace v oblasti rozhodného práva, když do této problematiky zprostředkovává vhléd v kontextu mezinárodního rozhodčího řízení. Byly přitom vzaty v potaz jak tradiční a zavedené poznatky, tak některé nové přístupy a názory, naznačující směr možného vývoje této perspektivní a dynamické oblasti.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Monografie, komentáře:

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, 2408 s. ISBN 978-80-7400-096-6.

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář.* 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, 1776 s. ISBN 978-80-7179-342-7.

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. *Ochrana spotřebitelů v rozhodčím řízení.* 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, 595 s. ISBN 978-80-7179-297-0.

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2009, 2850 s. ISBN 978-80-7400-176-5.

BLACKABY, Nigel; PARTASIDES, Constantine; REDFERN, Alan; HUNTER, Martin. *Redfern and Hunter on international arbitration.* 5. vyd. New York: Oxford University Press, 2009, 849 s. ISBN 01-995-5719-5.

BORN, Gary. *International commercial arbitration, Volume I., Volume II.* Kluwer Law International, 2009, 3303 s. ISBN 978-90-411-2759-4.

BORN, Gary. *International arbitration: cases and materials.* Kluwer Law International, 2011, 1263 s. ISBN 978-90-411-3458-5.

BORN, Gary. *International arbitration: law and practice.* Kluwer Law International: 2012, 480 s. ISBN 978-90-411-4562-8.

BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě.* Praha: C.H.Beck, 2012, 322 s. ISBN 978-80-7179-606-0.

GAILLARD, Emmanuel. *Legal theory of international arbitration.* Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2010, 194 s. ISBN 90-041-8641-7.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé.* 7. vyd. Brno: Doplněk, 2009, 462 s. ISBN 978-807-3801-717.

LEW, Julian, D.M.; MISTELIS, Loukas, A.; KRÖLL, Stefan M. *Comparative international commercial arbitration.* Kluwer Law International, 2003. ISBN 978-904-1115-683.

LISSE, Luděk. *Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, 429 s. ISBN 978-80-7357-645-5.

LISSE, Luděk. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s komentářem.* Praha: Linde, a.s., 2012, 920 s. ISBN 978-80-7201-874-1.

MOSES, Margaret, L. *The principles and Practice of International Commercial Arbitration*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2012, 372 s. ISBN 978-1-107-40133-4.

MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka; STEINER, Vilém. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami: komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1996, 214 s. ISBN 34-064-0179-1.

POUDRET, Jean-François; BESSON, Sébastien. *Comparative Law Of International Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2007. ISBN 978-0-421-93210-4.

RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, 745 s. ISBN 80-717-9873-8.

REDFERN, Alan; HUNTER, Martin; BLACKABY, Nigel; PARTASIDES, Constantine. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. 4th. ed. London: Sweet & Maxwell, 2004, 667 s. ISBN 04-218-6240-8.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008, 386 s. ISBN 978-80-7357-324-9.

RŮŽIČKA, Květoslav. *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*, 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, 254 s. ISBN 80-86898-43-1.

RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997, 168 s. ISBN 80-7175-051-4.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Linde, 2011, 711 s. ISBN 978-807-2018-420.

Články, studie:

BERGER, Klaus, Peter; FERRERI, Silvia. *Contracts with no Governing Law in Private International Law nad Non-State Law: Country Report Germany*. International Academy of Comparative Law, 2006, 22 s.

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. *Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem*. Právní fórum, 2006, č. 3.

BREKOULAKIS, Stavros. *On Arbitrability: Persisting Misconceptions And New Areas Of Concern*. Dostupné z www:
<http://www.academia.edu/913934/On_Arbitrability_Persisting_Misconceptions_and_New_Areas_of_Concern>

DAHLBERG, Hans; ANGERGARD-LANNERHEIM, Pamela. *Sweden: Titan decision overturned*. Dostupné z www:

<http://www.setterwalls.se/Documents/Artiklar/GAR_Titan_vol5_6.pdf>

DOLEŽEL, Vladimír. *Důsledky zrušení rozhodčího nálezu v zemi vydání pro uznatelnost a vykonatelnost v ostatních státech*. In: SEHNÁLEK, David a kol. *Dny práva – 2009 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z www:

<http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/rozhodci_rizeni/DoDolez_Vladimir__1138_.pdf>

LISSE, Luděk. *K otázce povahy rozhodčího řízení*. Právní rozhledy, 2011, č. 17.

LISSE, Luděk. *Nalézání práva rozhodci v nové judikatuře Ústavního soudu*. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nalezani-prava-rozhodci-v-nove-judikature-ustavniho-soudu-77917.html>>

LISSE, Luděk. *Pojďme proti mýtům aneb k otázce povahy rozhodčího řízení*. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/pojdme-proti-mytum-aneb-k-otazce-povahy-rozhodciho-rizeni-63170.html>>

LISSE, Luděk. *Euronovela zákona o rozhodčím řízení 2012*. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/euronovela-zakona-o-rozhodcim-rizeni-2012-82291.html>>

RABAN, Přemysl.: *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003, č. 1.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*. In: SEHNÁLEK, David a kol. *Dny práva – 2009 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z www:

<http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/rozhodci_rizeni/RoRoZehna_Nadezda__1053_.pdf>

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Nestátní právo před českými soudy*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Dostupné z www:

<<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/mezinaro/rozehnalova.pdf>>

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení – alternativa k řízení soudnímu*. Právní fórum, 2008, č. 4.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem – I. část*. Bulletin advokacie, 2005, č. 4.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem – II. část*. Bulletin advokacie, 2005, č. 5.

RŮŽIČKA, Květoslav. *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5. ISSN 1210-6348.

SOPATA, Lisa. *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc: International Arbitration and Antitrust Claims*. Northwestern Journal of International Law&Business, 1986, Vol. 7, str. 595 – 617. Dostupné z www:

<<http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1208&context=njilb>>

SVOBODOVÁ, Klára. *Arbitrabilita jako důvod pro odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu*. In: COFOLA 2010: the Conference Proceedings, 1 edition. Brno: Masaryk University, 2010. ISBN 978-80-210-5151-5. Dostupné z www:

<http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/arbitrabilita/Svobodova_Klara__1631_.pdf>

ŠUSTOVÁ, Jana. *Pár poznámek k problematice poučovací povinnosti dle § 118a o.s.ř. v rozhodčím řízení*. Dostupné z www: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/par-poznamek-k-problematice-poucovací-povinnosti-dle-118a-osr-v-rozhodcim-řízení-82006.html>>

Yearbook Commercial Arbitration. Volume XXX-2005. Kluwer Law International, 2006. ISBN 90-411-2403-9.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Institucionální rozhodčí řízení*, I. část. Obchodní právo, 2007, č. 8.

Relevantní internetové stránky:

www.adr.org

www.arbitration-ch.org

www.dis-arb.de

www.iccwbo.org

www.lcia.org

www.rozhodcisoud.net

www.soud.cz

www.sccinstitute.com

www.uncitral.org

SUMMARY

This thesis (*The Applicable Law in International Arbitration*) aims to provide an introduction to applicable laws in international arbitration. In the first part of the thesis the characteristics of arbitration and international arbitration are introduced. Arbitration is defined as a consensual submission of a dispute to a private decision-maker (arbitrator, arbitrators or the arbitration institution) selected by parties to produce a binding decision. International arbitration is an arbitration concerning a dispute with international element. Unlike arbitration, a juridical litigation is a form of dispute resolution, where a dispute is submitted to a public body, which is strictly bound by the procedural rules (of *lex fori*) and unable to apply non-state normative systems. Arbitration is also to be distinguished from other forms of alternative dispute resolution in which the public authorities play no assistance or control function, and that does not provide a binding decision. This thesis also introduces main theoretical doctrines, attempting to grasp the arbitration as such comprehensively.

Second and main part of the thesis deals with the laws applicable in international arbitration. In this section the effect of *lex arbitri* on international arbitration was introduced. The author focused especially on the importance of the distinction between geographical and procedural understanding of this concept, reflected in terms of domestic and foreign arbitral award. While the geographical understanding considers each arbitral award issued in its territory as domestic, the procedural understanding considers each arbitral award issued under its procedural rules as domestic. The distinction between domestic and foreign arbitral award affects especially the power of the court to cancel an arbitral award (domestic award), or not to recognize and deny its enforcement (foreign award). The author also introduced the possibility of the choice of procedural rules for arbitration independently of the *lex arbitri*.

In the discussion of the arbitration agreement the author demonstrated the consequences of what the author calls “the strong” and “the weak” conception of separability of the underlying contract and the arbitration agreement. Different understanding of separability has a divergent impact on determining the law applicable to the arbitration agreement itself. It was showed that the law applicable to the arbitration agreement can be either *lex arbitri*, *lex causae*, or law determined by the choice-of-law rules. Arbitrability was another subject of our discussion concerning

arbitration agreement. It was also stressed that the restrictive approach towards arbitrability which is based on the concept of international public policy (*ordre public*). It was also demonstrated that this approach had been already used in practice.

The latter conclusion also applies to *lex loci executionis*. The author introduced legal opinions favoring that the non-arbitrability of a dispute based on *lex loci executionis* should retreat in the case of arbitral award issued in international arbitration and that such award should not be enforced only if international public policy (*ordre public*) would be violated. In connection with *lex loci executionis*, relevant provisions of the New York Convention were analyzed as well.

As for the substantive law (*lex causae*), the most common form of its determination is its choice by agreement between the parties. The parties are restricted in its choice by public policy (*ordre public*) based on *lex arbitri*, mandatory rules of *lex arbitri* or they may sometimes choose only the rules of law of an existing state. In the absence of parties' agreement on substantive law the author introduced two main types of its determination. On one side there is an arbitrator's discretion to choose choice-of-law rules which are "appropriate", on the other hand there is arbitrator's obligation to apply the choice-of-law rules of *lex arbitri*. On this occasion the Czech legal system, based on the second scenario, was presented. This approach leads to a possible application of the Rome I Regulation. The last chapter then presents decision making based on the non-state normative systems, which is limited only to arbitration.

This thesis thus provided an overview of the laws applicable in international arbitration. The author tried to mention all applicable laws which may be applied during the process which begins with the arbitration agreement, and may end with the enforcement of the arbitral award. The author took into account basic principles and methods of choice and determination of the laws applicable to all phases and aspects of international arbitration, and for the enforcement of an arbitral award. The author focused on Czech legal system and its specific approach to international arbitration.

ABSTRAKT

Cílem této práce je obecné a pokud možno komplexní představení problematiky rozhodného práva v mezinárodním rozhodčím řízení. Po úvodní části, kde jsou představeny specifika arbitráže a její odlišení od řízení soudního a dalších alternativních způsobů řešení sporů, jsou představeny jednotlivé teoretické koncepce pokoušející se uchopit rozhodčí řízení. Ve druhé a stěžejní části práce jsou představeny právní řády, které mohou mezi uzavřením rozhodčí smlouvy a nařízením výkonu rozhodčího nálezu nabýt postavení práva rozhodného pro určitou fázi či aspekt tohoto řízení. Diskutován je především vliv *legis arbitri* na rozhodčí řízení. Dále je pojednáno o vlivu *legis loci executionis* na uznávání a výkon rozhodčího nálezu. Pojednáno je také o problematice *legis causae*, a to jak pro případ jeho výběru stranami, tak postup při absenci tohoto výběru. Diskutována je rovněž rozhodčí smlouva, a to zejména v souvislosti s její separabilitou od smlouvy hlavní, jakož i v souvislosti s arbitrabilitou sporu. Představeny jsou proto i některé moderní názory na tuto problematiku. Prozkoumána je rovněž možnost meritorního rozhodování na základě nestátních normativních systémů.

ABSTRACT

The aim of this thesis (*The Applicable Law in International Arbitration*) is a general and comprehensive introduction of applicable laws in international arbitration. At first the characteristics of arbitration and its differentiation from litigation and other alternative dispute resolution are introduced as well as theories of arbitration as such. In its second and main part this thesis presents various legal systems, which may acquire the status of the law applicable to a particular phase or aspect of international arbitration. Firstly, the effect of *lex arbitri* on arbitration is discussed. Furthermore, this thesis discusses the effect of *lex loci executionis* on the recognition and enforcement of an arbitral award. The thesis also focuses on *lex causae* and both alternatives of its choice, *i.e.* to the parties choice of *lex cause* and to the absence of its choice. Arbitration agreement, particularly in relation to its separability from the underlying contract, as well as its relation to the arbitrability is explored in following part of this thesis. Last but not least this thesis takes into consideration the possibility of application of non-state normative systems in international arbitration.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rozhodné právo; Mezinárodní rozhodčí řízení.

KEY WORDS

Applicable Law; International Arbitration.